Krolowie polscy
rękopis

KAZMIERZ I.

Dla nieprzytomności Kazmierza Następcy Tronu
Polskiego bezkrólewie lat 7. trwaiące bardzo było
dla Kraiu uciążliwe, gdyż Mazowsze wybiło się z pod
rządu Polskiego. Król Czeski Szląsk zawoiował, c-
zas woyska Jego Poznań i Gniezno zrabowała

Tym czasem Kazmierz oddany na Nauki do Pa-
ryża, po 2letnim w nich ćwiczeniu się, za pozwole-
niem swoiey Matki Ryxy został Benedyktynem
w Kluniackim Klasztorze, a po uczynioney Professyi
był iuż poświęconym na Dyakona. gdy Panowie
Polscy prosili Benedykta IX. Papieża o uwolnieni-
go od Ślubów Zakonnych.

R. 1041. Odebrawszy Dyspense od Stolicy Apostolskiey
Posłowie Polscy przyiachali do Francyi i wziąw-
szy Kazmierza z Kluniackiego Klasztoru zawieźli
go do Matki Jego Ryxy, która przez nienawiść ku
Polakom odradzała Synowi aby nie iachał do Pol-
ski. Lecz Kazmierz bez względu na to odradzanie o-
debrawszy od Matki Skarby zabrane powrócił do
Narodu, i był koronowany w Gnieźnie tegoż samego
R.u maiąc na tenczas lat 26.

Kondycye pod któremi Kazmierz był uwolniony od
Ślubów Zakonnych, były następuiące: 1. Ażeby Pol-
scy płacili corocznie Stolicy Apostolskiey grosz od
głowy, który podatek był nazwany Grosz S. Piotra
2. Ażeby głowy golili. Lubo niektórzy Historycy
za początek golenia głów naznaczaią dawnym [illegible]
Sarmatów. 3. Ażeby w uroczyste Święta nosili Po-
lacy Chustki białe na Szyi, na znak Stuły, czyli [illegible]

[illegible]

pamiątkę, że Krol Ich był Dyakonem.
Odebrawszy Kazmierz przysięgę wierności od Narodu, w R. 1041., i pokonawszy Zuchwałego Masława, który był u Oyca Jego Koniuszym, w czasie zaś tym, gdy Narod Jemu poprzysięgał wierność podniosł bunt przeciw Swemu Krolowi, całe potym siły obrocił na odzyskanie Szląska i Mazowsza, i dopiął tego szczęśliwie.
Potym w R. 1050. wystawił Kazmierz Klasztor Tynieckí nad Wisłą, a nadawszy do niego Znaczne dochody sprowadzonych z Kluniaku Benedyktynow w nim osadził.
Umarł Kazmierz przy końcu R. 1058. maiąc lat 42. pochowany w Poznaniu. Zostawił następcą Tronu Syna nayStarszego Bolesława.

BOLESŁAW II. Śmiały.

Bolesław II dla mestwa a bardziey ieszcze dla Szczęścia śmiałym nazwany Zwyciężcą, był na wszystkich woynach które wiodł z Węgrami, Czechami, Prusakami i Pomorzanami, Szczupła iednak z tych Zwycięstw odniosł Korzyść. Woyny Wiekow Jego nie tak pożyteczne iako raczey uciążliwe narodom woiuiącym były. Wtargnienia w cudze Państwo iedynym skutkiem i Końcem było otrzymanie Zdobyczy, a podbite Krainy poty tylko w mocy Zwyciężcow zostawały, poki ich Woyska przytomne były.
R. 1063. Gdy Bela Pretendent Korony Węgierskiey sześć lat mieszkaiąc iuż w Polszcze z Żoną, i dziećmi, prosił Bolesława o pomoc, nakłoniony na prośbę

be Jego Bolesław, tegoż samego R.u wyprawił się, przeciwko Andrzejowi Krolowi Węgierskiemu, ktorego Stronę popierał Henryk IV Cesarz i Władysław Krol Czeski. W tey woynie porażony Andrzey, a Bela na Tronie Węgierskim osadzony Został.

R 1068 Podług swiadectwa Wielu Dzieiopisow moneta w Polszcze bita być zaczęła.

Po Skończoney Woynie z Rusinami z przyczyny Strąconego z Tronu Izasława Xcia Ruskiego, ktoremu dał pomoc Bolesław i onegoż na Państwo przywrocił, iakoteż po wzięciu Miasta Kiiowa Bolesław był koronowany w R. 1077 maiąc lat 35.

Szczęscie nieustanne z srogoscią przyrodzoną złączone Krolowi przyczyną było do Zatopienia się, w roskoszach Szkaradnych, i wstrętu od wszelkiego napomnienia przez co do tego kresu Zuchwałosci przyszedł, iż ręką swoią S. Stanisława Biskupa Krakowskiego Zabił w R. 1078 o to; iż go o popełnione Zbrodnie strofował. — Po Zabiciu S. Stanisława Krol Bolesław od Grzegorza VII. Papieża, był wyklęty, a narod od posłuszeństwa onemuż uwolniony.

Tak Szkaradne Zaboystwo wszystkich Serca i umysły od niego odraziło. Wkrotce potym widząc się w obrzydliwosci u poddanych, przyciśniony Sumienia zgryzotą, do Węgier uciekł, i tam podług Swiadectwa niektorych Historykow umarł. Tytuł Krolewski z nim razem upadł, i dopiero za Przemysława w Roku 1295. był przywrocony.

WŁADYSŁAW HERMAN.

Pomimo niesprawiedliwego przywłaszczania sobie Władzy nadania Tytułu Krola Polskiego Wratysławowi nowemu Krolowi Czeskiemu przez Cesarza Henryka IV. Narod Polski wezwał do rządow Władysława Hermana Brata młodszego Bolesława Smiałego, R. 1082., ktory nie iuż Krolem ale Xiążęciem nazywał się.

Zaraz w początku swego panowania poznał Władysław wiele niegodziwych Ustaw Bolesława, potym w R[u] 1091. buntuiących się Prusakow i Pomorzanow do posłuszeństwa przymusił. Po skończoney tey Woynie bardzo krotko narod nasz Cieszył się Pokojem, gdyż Zbigniew Syn Władysława z nieprawego łoża w Saxonii na edukacyi będący podniosł bunt przeciw Oycu swemu przy pomocy Bretysława Xcia Czeskiego. Na poskromienie Zbuntowanego Zbigniewa, nie mogąc się sam wyprawić dla swey słabości Władysław, wysłał przeciw niemu z woyskiem Sieciecha Wde Krakowskiego i Syna swego Bolesława Krzywoustego lat dopiero 9. na ow czas maiącego. Podczas potyczki Zbigniew wypędzony z Wrocławia uciekł do Prusakow i Pomorzanow, ktorych Władysław przyszedłszy do zdrowia pokonał a niewdzięcznego Zbigniewa w więzieniu osadził. ale go potym na Instancyą Prymasa wolnością darował, i do łaski przypuścił Oycowskiey.

R[u] 1097. Wyprawił znowu Władysław obydwoch Synow przeciwko Pomorzanom gdzie niczego nie dokazawszy

dokazawszy kłocić się pomiedzy sobą poczeli o Sukcessyą kłotni tey zapobiegaiąc Władysław podzielił Im kray Polski. Bolesławowi naznaczył Woiewodztwo Krakowskie Sieradzkie Sandomirskie i Szląsk, Zbigniewowi Zaś Wielkopolskie Mazowsze i Prussy. Umarł Władysław R. 1102. maiąc lat 59. pochowany w Płocku.

BOLESŁAW III. KRZYWOUSTY.

Bolesław III dla skrzywioney cokolwiek twarzy krzywoustym nazwany obiął rządy swego dziedzictwa R.u 1103. lat dopiero maiąc 15.

Niespokoyny Zbigniew rozne czynił przeciw Bolesławowi Zamachy, pobudzaiąc przeciw niemu Borzywoia Krola Czeskiego, i Pomorzanow, czego scierpiec nie mogąc Bolesław wyprawił przeciw niemu znaczne Woysko pod kommendą Skarbimirza Wdy Krakowskiego ktory Zbiwszy Pomorzanow samego także Zbigniewa schwytał, i lubo wszyscy sądzili go być winnym smierci, przecież Bolesław zyciem go daruiąc wygnał go tylko z kraiu.

Wypędzony Zbigniew udał się pod Protekcyą Henryka V. Cesarza, i onegoż do podbicia Polski namawiał. Uwiedziony tą namową Cesarz, i wsparty Posiłkami Swatopełka Xcia Czeskiego wydał woynę Polakom, a wtargnąwszy do Szląska obległ nayprzod Głogow.

Wyszedłszy przeciw niemu Bolesław przymusił go do odstąpienia. W krotkim znowu czasie pod

Wrocławiem

Wrocławiem stoczył bitwę Bolesław z Niemcami i onychże na głowę poraził. Ciała swoich Żołnierzy pobitych pochować kazał, z Niemieckiego zaś woyska pobitych Żołnierzy ciała, dla niepochowania onychże psy pożerały. zkąd ten Plac potyczki Psim polem /: Hundsfeld :/ był nazwany.
Pokoy stanął w Bambergu, mocą którego Cesarz wszelkich do Polski wyrzekł się pretensyi.
Gdy Bolesław traktował względem pokoju, tym czasem Prusacy i Pomorzanie naiachali Xięstwo Mazowieckie, których nayprzod tamteyszy Woiewoda a potym sam Bolesław mocno poraził.
w R. 1115. Widząc Zbigniew porażonych swoich przyiaciół, w których naywiększą miał ufność, wysłał do Bolesława z upokorzeniem, prosząc o przywrócenie siebie do Państwa. Łaskawy Bolesław pozwolił na to, ale widząc potym zuchwałego Zbigniewa onegoż zabić roskazał.
w R. 1117. Skarbimierz Wda Krakowski na owczas pierwszy Senator i Hetman Woyska, zamyślał uczynić spisek przeciwko Bolesławowi, ale Bolesław spostrzegłszy to, złapał go i w więzieniu osadzonego oślepić kazał. Złożył go także z Woiewodztwa, i odtąd Kasztelanom Krakowskim pierwsze mieysce przed Woiewodami w Senacie naznaczył, co się do dziś dnia zachowuie.
W ustawiczney niespokoyności żyiący Pomorzanie Swantybora Xiążę swoiego w więzieniu trzymali, Bolesław onemuż wolność przywrócił, a Swantybor z Państwem swoim poddał się Bolesławowi.

Po tym

Po tym poddaniu się Otto Biskup Bambergski na prozbę i za pomocą Bolesława Pomorzanow do Wiary S. nawrocił.

R. 1135. Nowa z Czechami woyna za poszrednictwem Cesarza Lotaryusza w Merseburgu uspokoiona.

Powrociwszy do Polski Bolesław z Bambergu wyprawił się na Ruś r. 1136 ale się przed nim wszyscy pochowali Xiążęta, tym tylko za krzywdy Polszcze uczynione zemścił się nad niemi, że im kray spustoszył, wsie i miasta popalił, niewolnikow pozabierał, i z łupem do Polski powrocił.

Tak ukarani Rusini nie mogąc siłą, zdradą nareszcie podeszli Bolesława w r. 1137. tak dalece; że pod nim konia zabiwszy, o mało iego samego nie schwytali, do czego także był przyczyną Wszebor Wda Krakowski ktory uciekł z placu potyczki.

Dzieiopisowie Polscy osobliwiey wychwalaią waleczność Bolesława. J w rzeczy samey jeżeli nie między Bohatyrami, to między nayodważnieyszemi Rycerzami, i naybiegleyszemi owych wiekow Wodzami Bolesław policzon bydź może.

Lecz w Polityce tym się mniey biegłym bydź pokazał, iż Państwo swoie między Synow podzieliwszy był przyczyną kłotni w Państwie i Familii Jego przez lat 50. trwaiących.

Podług tego podziału Władysławowi dostały się: Xięstwo Krakowskie, Sieradzkie, Łęczyckie i Szląsk. Bolesławowi: Xięstwo Mazowieckie, Mieczysławowi: reszta Wielkiey Polski, Henrykowi Lubelska i Sandomirska Ziemia.

Te wszystkie

Te wszystkie Xięstwa wnet się stały udzielnemi bez żadnego między sobą Związku. Naystarszy Xiąże tą się tylko zaszczycał prerogatywą, iż cokolwiek wiekszą nad innych miał powagę, i Xięstwo Krakowskie posiadał.

A lubo Bolesław miał ieszcze piątego Syna Kazimierza, temu atoli nic nie wydzieliwszy zostawił go własnie na Dyskrecyi Jego Braci. Szczęsliwy Kazmierz sam potym [: iak się niżey pokażes] obiął rządy Narodu Polskiego.

Umarł Bolesław Krzywousty R. 1138. maiąc lat 54. pochowany w Płocku.

Wiadomość o Ministeryach i Woysku Polskim za czasow Bolesława Krzywoustego.

Ministerya, iakie teraz są w Rplitey nieznane ieszcze były na owczas. Biskupi, iako umieiętnoscią i naukami w tym wieku nayznakomitsi, naywięcey do Interessow publicznych używani byli. Woiewodow obowiązkiem było woysko prowadzić, zkąd też i nazwisko wzięli. Woysko inney Zapłaty oprocz Zdobyczy otrzymaney na Woynie nie miało, a Służba woyskowa własnie do Szlachty należała, ktora też za sobą część poddanych swoich prowadziła. Co poznieyszych Wiekow pospolite Ruszenie, to dawnych czasow Zwyczayne woysko było.

WŁADYSŁAW II.

Władysław II naystarszy Xiąże oddawszy Braciom swoim w dziedzictwo, części przez Oyca onymże wydzielone, Zaczął rządzić swym Xięstwem maiąc lat 29. przez co ściągnął na Siebie narzekanie swey Zony Krystyny Corki Henryka IV. Cesarza, ktora się z tym często odzywała, iż nad całą Polską a nie nad szczupłą Jey częścią panować pragnęła. Ulegaiąc Władysław swey Zonie, wydał woynę Braci, w R. 1145. w czasie ktorey obległ Miasto Poznań, gdzie się byli Jego Bracia schronili; ale porażony uciekł do Konrada III Cesarza Brata swey Zony. — Tam przebywał do R. 1159. i gdy iachał na odziedziczenie Szląska, umarł. — Z niego wyszli dawni Xiążęta Piastowie na Szląsku, ktorych Familia dopiero w R. 1672. wygasła na Xciu Legnickim Wilhelmie Fryderyku.

BOLESŁAW IV. KĘDZIERZawy.

Po zbiciu Władysława II. Bolesław IV. Zwany Kędzierzawy naystarszy z pozostałych Braci, przywłaszczył sobie Xięstwo Krakowskie wraz z innemi częściami Kraju ktore Władysław posiadał. r. 1146. maiąc lat około 40.

R. 1154. Gdy wszyscy Monarchowie Chrześciańscy łączyli swe siły na odebranie Ziemi S. z rąk Pogańskich, Henryk Xże Sandomirski Brat Bolesława udał się także do Azyi na tę woynę. Tam w

wojsku

woysku Baldwina przez cały Rok zostaiąc wiele bardzo przeciw Saracenom dokazywał.

R.o 1157. Fryderyk I Cesarz i Władysław Krol Czeski popieraiąc Strone Władysława Xcia Krakowskiego z wielkim woyskiem wyprawili się do Polski; a przebywszy Rzeke Odre między Wrocławiem i Poznaniem stanęli. A lubo Bolesław z Bracią swemi miał na pogotowiu swe Woysko, atoli nie chciał się z mnieyszemi nierownie siłami nagle na niebespieczeństwo podawać.

Tym czasem gdy się w Cesarskim woysku choroby mnożyć zaczęły i wiele już wymarło Zołnierzy, a do tego okoliczności z strony Państw włoskich przynagłały Cesarza do Powrotu z swym woyskiem, Krol Czeski Imieniem Stron wojuiących Zawarł Traktat w Kruszwicy z Bolesławem Kędzierzawym, mocą ktorego Władysławowi Szląsk dziedzictwem oddany.

R.o 1159 Gdy się Władysław II. wybrał do odziedziczenia Szląska, w drodze zachorowawszy umarł. Zostawił był Władysław po sobie 3. Synow, z tych Pierwszemu Bolesławowi dostało się Xięstwo Wrocławskie, Mieczysławowi Raciborskie i Opawskie, Konradowi Głogowskie i Krośnińskie. J tym Sposobem Szląsk odpadł od Polski.

R. 1173. Xżę Bolesław Kędzierzawy widząc buntuiących się Prusakow wyprawił się z swoim i braci swych woyskiem na poskromienie onychże Ustraszeni z początku Prusacy prosili Bolesława o pokoy, ktory pod warunkami płacenia haraczu

i przyięcia

i przyięcia Wiary S. otrzymali. Co tylko Bolesław cofnął się nazad z swym woyskiem do Polski, natychmiast Prusacy do Bałwochwalstwa wrocili się: A nie przestaiąc na niedotrzymaniu swych przyrzeczeń w przyięciu Wiary S. umyslili ieszcze uwolnić się od hołdu, i tym końcem zaczęli pustoszyć Ziemie Chełmińską i Mazowiecką.

Nowy ten Rokosz przymusił Bolesława, aby się znowu z swym woyskiem przeciwko Prusakom wyprawił. Wyprawa ta nie małą klęskę przyniosła Polakom, gdyż przez zdradę Prusakow wprowadzone woysko na bagna prawie do szczętu wybite zostało; nieszczęsliwy także Henryk Xiąże Sandomirski życie swoie w tey woynie utracił.

Umarł Bolesław tegoż samego R.u oddawszy w opiekę Kazmierzowi naymłodszemu Bratu swoiemu Syna swego Leszka razem z Xięstwem Mazowieckim i Kujawskim, pochowany w Krakowie.

MIECZYSŁAW IIII STARY

Mieczysław III dla poważnych w dziecińśtwie obyczaiow Starym nazwany, Testamentem Oyca i Prawem Starszeństwa wsparty obiął z razu rządy maiąc lat około 37. Lecz z poddanemi swemi, tak srodze postępować zaczął, iż się Oni dobrowolnie Kazmierzowi II poddali, ktory po smierci Brata swoiego Henryka otrzymał Lubelską i Sandomirską Ziemie. Mieczysław zaś z Tronu złożony R. 1177.

Kazmierz

KAZMIERZ II.

Kazmierz II. Syn naymłodszy Bolesława Krzywouste-go, Pan łagodny, rostropny i sprawiedliwy, rozpo-czął Panowanie Swoie od zniesienia uciążliwych Ustaw poprzednika swoiego, a gdy całe stara-nie obracał na uszczęśliwienie Narodu, tym cza-sem złożony z Tronu Mieczysław, chcąc się na-niego powrocić, wzywał na pomoc trzech Swoich Zięciow, to iest: Xięcia Saskiego, Lotaryńskiego, i Kro-la Czeskiego, ale Ci przestrzeżeni wymowili się od dania mu Oneyże.

Nie odebrawszy skutku swey prozby Mieczysław udał się pod protekcyą Xżąt Pomorskich, i gdy iuż Z niemi Zamyślał udać się do Krakowa, r. 1179. Otto Syn Jego podniosł rokosz przeciwko niemu, a odebrawszy mu niektore w Wielkiey Polszcze Mia-sta, oddał posłuszeństwo Kazmierzowi Xiążeciu. Mie-czysław Zaś z Tronu Złożony, i z dziedzictwa własne-go od Syna wygnany, poiachał z Żoną, i innemi Synami do Raciborza.

Tegoż samego Roku Pomorzanie poddali się Kazmie-rzowi Xięciu, a Prowincye Ruskie, to iest Brzeska Włodzimirska i Przemyska zdobyte i przyłączone do Polski Zostały.

R. 1181. Wygnany Mieczysław prosił Brata swo-iego Kazmierza o litość nad Sobą, aby go do własne-go przywrocił Państwa. Wzruszony Braterskiemi Prozbami Kazmierz już się był oświadczył w Senacie, iż chce Mieczysława do Państwa przy-wrocić

wrocić. Ale Senat znaiąc iego okrucieństwa odradzał Kaźmierzowi to przedsięwzięcie. Mimo tego odradzania pisał Kazmierz do Mieczysława, daiąc mu wolnosć odebrania Kr. Polski.

Osmielony tym Zezwoleniem Mieczysław, przybrawszy sobie na Pomoc Miesciwga Xiążęcia Pomeranii odebrał nayprzod Gniezno, a potym insze miasta, i tak we dwa roki po swym wygnaniu, całe Xięstwo Wielkopolskie odziedziczył.

Nie przestaiąc na posiadaniu Wielkiey Polski Mieczysław, namowił ieszcze Leszka Syna Bolesława Kędzierzawego, aby oddaliwszy się od Kazmierza Jego sobie przybrał za Opiekuna. Zamysł Mieczysława względem tey Opieki tym był dla niego ważnieyszym, iż widząc Leszka słabego, spodziewał się być po Jego smierci dziedzicem Mazowsza, ale Leszek poznawszy się na tym, przedsięwziął dokończyć Życia Swoiego w domu Kazmierza, a widząc się bliskim smierci, onemuż Xięstwo Mazowieckie darował.

R. 1189. Klemens III. Papież przysłał do Polski swoiego Kardynała w Poselstwie, ktory Zgromadziwszy Synod ustanowił Dziesięcinę na odzyskanie Ziemi Swiętey, ktorą to dziesięcinę Saladyńską nazwano.

R. 1191. Gdy Xże Kaźmierz wyiachał na Ruś dla uspokojenia kłotni o granice między Romanem Xięciem Włodzimirskim, i Wsewoldem Xięciem Bełzkim, natychmiast 70. Znacznieyszych Panow w Polszcze uczynili spisek przeciwko niemu, utrzymuiąc, całoby

by miał bydź szczerszym dla Rusi, aniżeli dla Polaków
Rozgłosili Oni że Kazmierza na Rusi otruto, posłali
przeto do Wielkiey Polski, po złożonego z Tronu Mie-
czysława, zapraszaiąc go do objęcia rządow. Mieczy-
sław ucieszony tym wezwaniem, z wielkim pospie-
chem przyiachał do Krakowa, i bez wszelkiey tru-
dności wszystkie Miasta i Zamki poodbierał, oprocz
Zamku Krakowskiego, w ktorym Biskup Krakow-
ski z Bratem swoim Hetmanem Zamknawszy się,
Mieczysława do niego przypuścić nie chcieli, mu-
siał Zatym mieczysław wrocić się do Wielkiey
Polski dla Zrekrutowania liczniey szego woyska.
Tym czasem Xże Kazmierz dowiedziawszy się o tey
Rewolucyi w Polszcze przyiachał z Rusi do Kra-
kowa, maiąc z Sobą Romana i Wsewolda Xiąże̜ta
Ruskie, a zastawszy wystawiony nowy drewniany
Zamek (naprzeciw murowanego) w ktorym woysko
Mieczysława znaydowało się, przypuścił mocny sztu[r]m
do niego, i w krotkim czasie dobył onegoż.
Po tym dobyciu Bolesławowi Synowi mieczysława
dozwoliwszy Żywo uchodzić, Henryka Konsyliarza i
wszystkich Kłotni Pryncypała złapał, i oddał go Ro-
manowi Xięciu Włodzimirskiemu w wieczną na
Ruś niewolą. Na koniec za Pośrzednictwem Piotra
Arcybiskupa Gnieznieńskiego spokoyność między
Kazmierzem i Mieczysławem przywrocona Została.
R. 1192. Uspokoiwszy się Xże Kazmierz wewnątrz
kraiu swego, wyprawił się przeciwko Prusakom
na dopełnienie swey Zemsty Za Zabicie Brata swo-
iego Henryka na błotach. Wkroczywszy w Pruss

wszystkie

wszystkie miasta, Wsie i Zamki w perzynę obracał. Ale gdy mu się upokorzyli i hołd za lat kilka Zatrzymarsz oddali, z przyrzeczeniem oraz posłuszeństwa na potym; Kazmierz poprzestawszy kroków nieprzyiacielskich, wrocił się nazad Kraiu Swego.

Umarł Kazmierz nagle u stołu, r. 1194. pochowany w Krakowie. Zostawił po Sobie dwoch Synow, Leszka, ktory po nim panował, i Konrada Xiężcia Mazowieckiego.

Stan Państwa po smierci Kazmierza II.

Po Smierci Kazmierza II Syn Jego Leszek na Państwo nastąpił, co do Ziem Sandomirskiey, Lubelskiey i Xięstwa Krakowskiego. Nim zaś do lat przyszedł w opiece był u Matki, a Fulko Biskup Krakowski, z Bratem swoim Mikołajem, Krakowskim i Goworkiem Sandomirskim Woiewodami Państwem rządzili: Konradowi zaś młodszemu Kazmierza Synowi oddano w dziedzictwo Xięstwo Mazowieckie i Kujawy, a za Opiekuna przybrano mu Krystyna Wdę Płockiego.

Mieczysław zasadzaiąc się na Testamencie Oyca Swoiego wszelkiemi siłami wydrzeć usiłował Leszkowi Xięstwo Krakowskie, lecz pod Mozgawą został porażony, tak dalece; że sam raniony ledwie uciekł z placu, a Bolesław Syn Jego Zycie na tey woynie utracił.

R. 1196. Mieczysław acz zbity, tak Matkę Leszka Helenę ku Sobie nakłonił, iż wykrętami swemi do posiadania

posiadania Xięstwa tego przyszedł, ktorego bronią dostą-
pić nie mogł.
R. 1197. Celestyn III Papież troskliwy o Stan Ko-
sciołow w Polszcze wizytować ie swoiemu nuncyuszo-
wi przykazał, ktory bezżeństwo Kapłanow w Polsz-
cze surowo obostrzył.
R. 1198. Włodzimierz Xiąże Halicki ktorego Kazmierz
na Państwo przywrocił, i ktory Polskim Xiążętom po-
słuszeństwo poprzysiągł, gdy tego R.u bezpotomnie u-
marł, Senat wyprawił z Woyskiem Mikołaja Wdę
Krakowskiego. (: w ktorym także małoletni Leszek znay-
dował się :) ażeby Xięstwo Halickie do Polski przyłą-
czył. Stanąwszy w tymże Xięstwie Mikołay, dobył
Zamku i Miasta Halicza, a potym przysięgę wier-
ności od Haliczanow odebrał.
R. 1201. Widząc Xiężna Helena, iż Mieczysław nie
czynił zadosyć obowiązkom włożonym na Siebie, w
ten czas, gdy mu pozwoliło Xięstwo Krakowskie odzie-
dziczyć, wezwawszy na Pomoc Panow przychylnych
Leszkowi, gdy Mieczysław wyiachał do W. Polski,
wrociła się z Swemi Synami do dziedzictwa Xię-
stwa Krakowskiego
R. 1202. Dowiedziawszy się Mieczysław o powro-
cie Heleny do Krakowa, podchlebnie napisał do niey,
rezygnuiąc Jey Kujawy i wiele innych obiecuiąc przy-
sług dla Leszka i Konrada, cała wine, ktorej składa-
iąc na Mikołaja Wdę Krak. iakoby Pani swoiey nie-
szczerego i Rząd Państwa Sobie przywłaszczaiącego.
Uwiodł temi obietnicami iuż drugi raz Helenę
Mieczysław, tak dalece, że mu obiecała Krakowa i Tro-
nu ustąpić, a Mikołaja Fulka Wdę Krakowskiego na
wygnanie

wygnanie posłać. Odradzał Jey tenże Mikołay i z in-
szemi Panami azeby tego nieczyniła, ale nic nie spra-
wiwszy poiachał w Poznańskie do Mieczysława,
Tam nie tylko z nim się pogodził, ale nadto przy-
rzekł Mu pomoc w Jego Zamysłach, Jakoż w rze-
czy samey w tymże roku przyiechał Mieczysław
z Mikołajem Wdą Krakowskim, i 4ty raz Tron
osiadł, Helenie zaś ani kujaw nie oddał, ani Suk-
cessyi Tronu Jey Synom nie obiecał, daiąc przy-
czynę iż nie z Jey Łaski ale Mikołaja Wdy na
Państwo iest przywrocony. Nadto odebrał Jey w tym
R.ᵘ Miasto Wislice, pod pozorem, iakoby do Wdztwa
Krakowskiego należało. Chciał był i całe Wdztwo
Sandomirskie opanować, tylko że nagle umarł
w Kaliszu, gdzie także iest pochowany. Zostawił
Mieczysław po Sobie dwoch Synow, Władysława
Laskonogi zwanego i Ottona.

WŁADYSŁAW LASKOnogi

Lubo Mikołay Wda Krak: po Smierci Mieczysława ofiaro-
wał Leszkowi Xstwo Krak: pod warunkiem aby Goworka
Wdę Sandomir: oddalił, atoli Leszek niebył nadto skwa-
pliwym do przyięcia Tronu, widząc iż trzeba było Goworka
nieszczęsliwym uczynić. Przywiązany do Pana Swego Goworek
wyrzec się chce szczęscia i honoru, dla Leszka, ktory wie-
nosią Jego wzruszony, raczey tak bogatego dziedzictwa, niż Oso-
by do Siebie przywiązaney wyrzekł się. pozwalaiąc Włady-
sławowi Laskonogiemu Synowi Mieczysława Tron osiąść:
Panowanie Władysława bardzo było krotkie bo zaraz

w roku

roku 1205. ustąpiwszy naypierw od Tronu Leszkowi umarł, i iest pochowany w Krakowie.

LESZEK BIAŁY.

Po śmierci Mikołaja Wdy Krakowskiego, i Władysława Leszek od białych włosow Białym nazwany Syn Kazmierza II. Xięstwo Krakowskie odziedziczył w r. 1205. ktory niedługo po swym na Tron wstąpieniu wysłał Sulisława Kasztelana Sandomirskiego na Ruś z swym woyskiem, dla ukarania Zuchwałego Swatosława Xcia Ruskiego, ktorego gdy złapał Sulisław z innemi 4ma Panami Ruskiemi wszystkich na hakach pozawieszać roskazał.

R. 1207. Przy Ziezdzie Panow Polskich w Sandomirzu stał się podział Ziem Oyczystych między Leszkiem Xiążęciem i Konradem Bratem iego. Na mocy tego podziału Konradowi dostało się Mazowsze, Kujawy, Chełmińska i Dobrzyńska Ziemia.

Tegoż Roku Albrycht Biskup Rygski na pohamowanie buntuiących się Inflantczykow ustanowił Zakon Kawalerow miecz noszących i onymże część Inflant nadał z obowiązkiem oddawania mu hołdu. Zakon ten potwierdzony iest od Innocentego III Papieża.

w R. 1212. W ustawicznych Rokoszach Zyiący Rusini mocno przez Woysko Polskie porażeni byli.

Tegoż R^u Zawoiował Leszek Ziemię Pomorską, i rząd oneyże Swantopełkowi powierzył.

R. 1227. Niewdzięczny Swantopełk przyszedł do

tey

tey ambicyi, że chciał wymodz sobie od Leszka tytul Xcia Pomorskiego, czego gdy mu Leszek zaprzeczył. Swantopełk zaczął myśli o zdradzie, którą nawet /: z nieszczęściem dla Leszka:/ przywiodł do skutku. Bo gdy w tymże R^u^ ziachali się byli Panowie do W. Polski, a razem Leszek z Henrykiem Brodatym Xięciem Wrocławskim, dla naradzenia się w rożnych okolicznościach, Swantopełk nie był przytomnym tey radzie, kilku tylko Postow, raczey Szpiegow wysłał tym celem na mieysce zgromadzenia. W czwartym dniu po zaczętey radzie, Leszek z Henrykiem Brodatym udali się byli do łaźni, tam napadłszy na bezbronnych Swantopełk Leszka Xięcia zabił, a Henryka ranił okrutnie. Po popełnieniu tey zbrodni ogłosił się Xiążęciem całey Pomeranii. Ciało zabitego Leszka sprowadzone do Krakowa, tamże iest pochowane. Panował Leszek lat 33. zostawiwszy po sobie następcą, Bolesława nazwanego Wstydliwym i corkę Salomeą.

BOLESŁAW WSTYDliwy.

Ponieważ Bolesław miał dopiero lat 6. gdy Oyciec Jego Leszek był zabity, przeto dla małoletności wielu potrzebował Opieki nad sobą. Konrad Xże Mazowiecki, i Henryk Xże Wrocławski, kłocili się pomiędzy sobą o tę opiekę. Konrad dla dopięcia swych zamysłow trzymał w więzieniu Bolesława, z którego On uciekłszy za pomocą Henryka.

ryka R. 1227 ucieklszy, opanował Lubelską i Sandomirską Ziemię.

w R. 1230. Stanęło przymierze między Konradem Xiążęciem Mazowieckim i Krzyżakami, których ten Xiążę sprowadził był do Państw swoich dla dania odporu Prusakom ustawicznie Kray iego naieżdzaiącym. Mocą tego przymierza Ziemia Chełmińska, która z początku na lat tylko 20. ustąpiona była Krzyżakom, onymże na zawsze przyznana. Traktat ten był potwierdzony od Fryderyka II Cesarza.

R. 1232. Władysław Xżę Wielkopolski Arcybiskupom Gnieznieńskim, i Biskupom Poznańskim nadał Prawo bicia monety, i polowania na grunie własnym, co się do tychczas samym tylko Xiążętom godziło. Uwolnił także ich dobra i poddanych od wszelkiey daniny i podatków, iako też wyiął ich z pod władzy Waiewodów Kasztelanow i innych Swieckich Sędziow.

R. 1237. Odkryte są sławne Żupy Solne w Wieliczce, z których dochody Henrykowi Xięciu Wrocławskiemu od Bolesława ustąpione były.

Tegoż R.[u] Krzyżacy za Zezwoleniem Grzegorza IX. Papieża złączyli się z Kawalerami Inflantskiemi na Zawoiowanie Pruskiey Ziemi. Przy tey okazyi Kawalerowie Inflantscy wybili się z pod mocy Biskupa Ryąskiego.

R. 1238. Po smierci Henryka Brodatego Syn Jego Henryk II na Jego mieyscu Rządy w Polszcze obeymuie, iako Opiekun Bolesława.

R. 1240. Konrad Xiążę Mazowiecki za naleganiem Zony swoiey Agazyi, kazał Obwiesić X. Jana Czaple

plę Scholastyka Wrocławskiego Kanonika Płockiego. Arcybiskup Gnieznieński na ukaranie tey bezbożności włożył Interdykt na całą Dyecezyą Płocką. Upokorzony Konrad, Łowicz z przyległościami do Arcybiskupstwa Gnieznieńskiego wiecznemi czasy przyłączył. Od tego czasu Arcybiskupi Gnieznieńscy bywaią oraz Kanonikami Płockiemi.

R. 1241. Wpadłszy Tatarzy do Rusi i Polski, nie tylko ogniem i mieczem pustoszyli te kraie, ale też i Xiążęta Ruskie pozabiiali, a splądrowawszy Polskę, udali się potym na Szląsk przeciw którym wyprawił się Henryk II. Xiąże Wrocławski r. 1242. z swoim i Polskim woyskiem, iako też Krzyżakami i Szlachtą Polską na Pospolite ruszenie zgromadzoną. Stoczona była batalia pod Legnicą, na którey nie tylko Woysko Polskie straszne porażone było ale nadto sam Henryk szpisą pchnięty życie utracił. Głowę Jego wbili potym Tatarzy na pal przed Zamkiem Legnickim wystawiony.

Tak okropna Sytuacya Kraiu Polskiego przyczyną była Bolesławowi iż On przed Tatarami z Żoną swoią S. Kunegundą, nayprzód do Węgier a z tamtąd do Morawy uciekł. Podczas iego niebytności Konrad Xiąże Mazowiecki Ziemię Lubelską Krakowską i Sandomirską opanował, lecz za powrotem Bolesława oneż opuścić musiał.

R. 1250. Przyiachał do Polski Poseł od Innocentego IV. Papieża, który złożywszy w Wrocławiu Synod postanowił: ażeby z dochodow Kościelnych 5ta część oddawana była Stolicy Apostolskiey, któ-

ra

ra do tego czasu uciśniona była od Fryderyka II. Cesarza, za co umnieyszono Polakom Postu po trzeciey niedzieli; gdyż przedtym było go niedziel 9. i dla tego niedziela 9ta przed Wielkanocą, nazywa się Starozapustna.

R. 1257. Nadał Bolesław Prawo Niemieckie Miastu Krakowu, na ktorego utrzymanie w należytym porządku Prawa Polskie nie wystarczały.

R. 1264. Powrociwszy do Polski Xże Bolesław zebrał woysko na wygładzenie Jadźwingow, ktorzy w r. 1259. razem z Litwą i Tatarami naiachali Polskę. Wodz Jadźwingow nazwany Komath przyiął z ochotą od Bolesława woynę, spodziewaiąc się że Polska wyniszczona w przeszłych latach od Tatarow, mieć wiele woyska nie mogła, ale gdy przyszło do potyczki, Komath włocznią został przebity i Jadźwingowie zwyciężeni.

R. 1266. Wyprawił Bolesław z znacznym woyskiem Piotra Wdę Krakowskiego przeciwko Rusinom, dla zemszczenia się nad niemi za przeszłoroczne Woiewodztwa Sandomirskiego naiachanie. Wyprawa ta była pomyślna dla Polakow, gdyż nietylko Ruskie Państwa zrabowali, ale nadto i Szwarnona Ruskiego Xięcia zabili. Tą klęską uniżona Ruś, przez wiele lat nie śmiała zaczepiać Polakow.

R. 1270. Stefan Krol Węgierski przyiachał do Krakowa, i dawniey między Polską a Węgrami zawarte Traktaty odnowił.

Umarł Bolesław Wstydliwy [:] tak nazwany dla wstrze-

bliwey

bioney wieczney czystości:) r. 1279. i iest pochowany w Krakowie.

Zdanie Niemieckich Historykow względem niepodległosci Polski aż do czasow Bolesława Wstydliwego.

Pisarze Niemieccy utrzymuią, iż Polska aż do owych czasow hołdowała Cesarzom a dopiero podczas bezkrolewia w Niemczech danine płacić przestała. Polscy Historycy mocno się temu sprzeciwiaią, i z nienaruszoney nigdy wolnosci i niepodległości Narodu zaszczycaią się. Wszakże dań nie zawsze poddaństwa lub hołdu iest znakiem. Francya Anglii pensyą płaciła, ktorą Anglicy za czasow Ludwika XI iako dań odbierali. Anglicy także danine pewną płacili Duńczykom, aby od ich naiazdow wolnemi byli, tak iak teraz Hiszpania Szwecya i inne narody opłacaią się Algerczykom, a przecie ani Francya Anglii, ani Anglia Danii, ani Hiszpania i Szwecya Algierskiemu Narodowi nie były i nie są podległe.

LESZEK II CZARNY.

Po smierci Bolesława Wstydliwego w niedostatku Jego Potomstwa wezwany był do rządow Leszek od czarnych włosow Czarnym nazwany. Syn Kazimierza Xcia Kujawskiego, Wnuk Konrada Xcia Mazowieckiego, a Prawnuk Kazmierza II nazwanego Sprawiedliwym. Zaraz w Poczatku Panowania kłocić się musiał ten Xże z Konradem II Xciem Mazowieckim, ktory się gwałtem wdzierał

na

na Państwo.

R. 1282. Litwini z pozostałemi Jadzwingami wpadli w Lubelskie, i tam wiele zdzierstwa i rabunkow popełnili; o czym dowiedziawszy się, Leszek, wyprawił się przeciwko nim z swym woyskiem i onychże mocno poraził.

R. 1285. Konrad Xiże Mazowiecki podwszczony przez Pawła Biskupa Krakowskiego i wielu innych Panow nieprzyiaiących Leszkowi, wszystkie krainy onemuż podlegaiące pod moc swoią podbił, lecz gdy się z swym woyskiem pod Zamek Krakowski podsunął, mężnego od Żołnierzy Niemieckich ktorzy się tam zamknęli doznał odporu, tak dalece, iż odstąpić był przymuszony. Leszek w nadgrode tey ich odwagi i wierności nietylko wielkie onymże nadał swobody, ale nadto sam się przebrał po Niemiecku.

R. 1287 Leszek pod pozorem woiowania z Litwą zgromadził był znaczne woysko, a potym Mazowsze pustoszyć zaczął. Zdrada ta wielkim ukarana została nieszczęściem, bo w tymżesamym czasie wpadli Tatarzy do Polski, ktorzy oprocz niezliczonych szkod przez nich poczynionych, samych Panien 21.000 z kraju wyprowadzili, a coż dopiero innych ludzi!

R. 1288. Niespokojny Leszek kilkokrotnym naiechaniem Mazowsza, wysłał Wdę Sieradzkiego azeby tę Prowincyą spustoszył. Wda z plonem powracaiący wpadł w zasadzki nieprzyiacioł, i życie razem z łupami utracił. Tym przypadkiem zmartwiony Leszek umarł w następuiącym Rku i iest pochowany w Krakowie.

PRZEMYSLAW KROL

Po smierci Leszka Xięstwa Krakowskie Sandomirskię i Lubelskie poddały się Bolesławowi Bratu Konrada Xcia Mazowieckiego, mieszczanie iednak Krakowscy i z niektoremi Obywatelami boiąc się aby Bolesław nie mscił się krzywdy Brata swoiego Konrada, uciekli się do Henryka Xcia Wroctawskiego, ktory gdy przyszedł z woyskiem pod Krakow otworzono mu bramy mieyskie. Wzbraniał mu osiągnienia rządow Bolesław, ale bezskutecznie. I tak Henryk iakoby iuz bespieczny Tronu Polskiego wyiachał do Wroctawia. Nie długo iednak cieszył się Henryk osiągnieniem tey godnosci, gdyż w R. 1290. otruty od Mezałow umarł. uczyniwszy wprzod testament, mocą ktorego Xięstwo Krakowskie oddał dziedzictwem Przemysławowi Xciu Wielkopolskiemu.—

R. 1292. Nie ufaiąc słabym swym siłom Przemysław, i nie spodziewaiąc się utrzymać na Tronie ustąpił Prawa Swoiego Wacławowi Krolowi Czeskiemu, Ztąd wszczęta się woyna pomiędzy Wacławem i Władysławem Łokietkiem Bratem Leszka Czarnego na Ow czas Ziemie Sandomirską Lubelską i Sieradzką posiadaiącym, a Xięstwa Krakowskiego domagaiącym się mocą dawnych Traktatow i Związku pokrewieństwa— Wacław nie tylko Pretensyi swoich odstąpić nie chciał, ale nawet domagał się tych wszystkich Ziem, ktore Xiążęta Krakowscy posiadali.—

R. 1294.

R. 1294. Po śmierci Mszczuga Xcia Pomorskiego bezpotomnie zeszłego, odebrał Przemysław Ziemie Pomorską, i Miasto Gdańsk okopami wzmocnił.

R. 1295. Widząc Szlachta że iuż prawie do Ostatniego wyniszczenia przychodzi Polska, tak dla Podziałow, iako też że Woiewodztwo Krakowskie nie miało do tych czas Xiążęcia, a Sandomirskie od Władysława Łokietka zaiachane było, wezwali do rządow Przemysława Wielkopolskiego i Pomorskiego Xcia. Przemysław stosuiąc się do życzenia Narodu nie tylko od rządow nie uchylał się, ale nadto Tytuł Krolewski wskrzesił rozkazawszy się namaścić i koronować na Krolestwo z żoną swoią Rysą Corką Krola Szwedzkiego Jakubowi Herbu Świnka Arcybiskupowi Gnieznieńskiemu. Tenże Przemysław zrobić kazał Pieczęć, na ktorey z iedney strony była Osoba Krolewska z wszystkiemi Krolewskiemi ozdobami, z napisem: Sigillum Premyslai Poloniæ Regis, z drugiey strony Orzeł z napisem: Reddidit ipse Suis Victricia Signa Polonis.

Jak Koronacya tak i ta Pieczęć narobiła Przemysławowi wiele nieprzyiaźni, i zazdrości u wszystkich Sąsiedzkich Xiążąt a osobliwie u Margrabiow Brandeburgskich Ottona i Jana, ktorzy maiąc kłotnie o granice z Przemysławem, gdy On w Rogożnie znaydował się, napadli na niego w nocy i w sam dzień Popieleowy zdradziecko go zabili r. 1296. Miał Przemysław na ten czas lat 38. pochowany w Poznaniu.

Wacław.

WACŁAW KRÓL.

Po Zabiciu Przemysława Narod Polski niemaiąc Sukcessora Korony, przez lat 4 niepomyslnych skutkow bezkrolewia doswiadczał, aż dopiero w r. 1300. Wezwany był do rządow Wacław Krol Czeski Zięć Zabitego Przemysława. — W tychże samych czasach Łokietek Wielkopolski i Pomorski Xiąże, tak srodze uciemiężał poddanych swoich, iż Oni podniosszy bunt poddali się Wacławowi, ktory w tym Roku był koronowany od Arcybiskupa Gnieznienskiego.
R. 1304. Opuszczony od swych poddanych Władysław Łokietek, bawił się po rożnych Zagranicznych Kraiach, powrociwszy potym do Polski usiłował niektore przynaymniey Krainy dawniey do siebie należące odzyskać. — Smierć Wacława w r. 1305. ułatwiła mu /: iako się niżey pokaże:/ uskutecznienie Jego Zamysłow.

Lubo Wacław zaraz po swey Koronacyi wyiachał był do Czech, i tam nieprzerwanie mieszkał, mieszkanie iednak to, bynaymniey nie przeszkodziło między przezornego Polska rządzenia. Narod Polski, acz iesz cze nie przyuczony do postronnego panowania, a zwłaszcza nieprzytomnego monarchy, wyznawał iednak iż ten Krol i z wielką sprawiedliwością panował; i nigdy przy[illegible]iązania większego do Czech, iak do Polakow nie pokazał. On Pierwszy Grosze Czeskie do Polski wprowadził, ktore potym wielką, a osobliwie w Krakowie miały Kurrencyą.

Władysław

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK.

Wacław Syn Krola Przeszłego rościł sobie Pretensye do Małey Polski i Pomorza, te zaś Kraie poddały się iuż były Władysławowi, a Wielka Polska Henryka Xcia Głogowskiego miała za Pana, lecz w tych Zamysław trwaiący Wacław nędznie w Ołomuńcu Życia dokonał.

R. 1308. Piotr Kanclerz Pomeranii dosyć iuż wiele dobr posiadaiący, gdy ieszcze o więcey prosił Władysława Łokietka, prozby zaś swoiey skutku nie mogł otrzymać, rozgniewany o nieużyczność Krolewską sprowadził do Pomeranii Margrabiow Brandeburgskich ktorym wszystkie Miasta i Zamki poddawał. Gdańsk im Mieszczanie po większey części rodem niemcy otworzyli. w Zamku zaś tamteyszym zamknął się był Bogusz Sędzia i z Niemierzycem. Ci widząc niewystarczaiące swe siły do dania odporu Brandeburczykom posłali do Władysława o pomoc, Władysław kazał im wezwać krzyżakow dla wzmocnienia sił swoich. Przybyli krzyżacy odpędzili od obleżenia Zamku Woysko Brandeburgskie, ale gdy potym Władysław trudność im czynił w nadgrodzeniu kosztow woiennych, oni Miasto Gdańsk i Cześć pomorza wzięli pod swoią władzę Zastawnym niby prawem i trzymali ie przez lat 156. iako się niżey okaże.

R. 1309. Po Śmierci Henryka Xcia Głogowskiego Władysław Wielkąpolskę do Państwa swego przyłączył.

przyłączył.

R. 1320. Władysław Łokietek z Żoną swoią Jadwigą, Corką, Bolesława Xcia Pomorskiego koronowany był w Krakowie od Stanisława Arcybiskupa Gnieznieńskiego, i odtąd miasto Kraków za mieysce Koronacyi ustanowione. Jan XXII Papież na prozbę Władysława przyznał mu tytuł Krola.
R. 1321. Oyciec S. przykazywał krzyżakom aby Ziemię Pomorską Polszcze oddali. Niepowolni temu rozkazowi krzyżacy dali okazyą do Woyny która przez lat 12. prowadził Łokietek dosyć pomyślnie dla Polski. Zwycięstwo nad niemi odniesione tym było ważnieysze, że przez nie upokorzeni zostali Ci, ktorzy Narod Polski mieli w pogardzie. Nie rachuiąc pomnieyszych strat Woyska krzyżackiego, w R. 1332. padło ich na placu 20.000.
R. 1333. krzyżacy mszcząc się przeszłoroczney klęski, nazbierali Czechow i znowu Polskę naiachali, ale od Władysława tak mocno porażeni zostali, iż o pokoy prosić musieli.
Z tey wyprawy powrociwszy Władysław i z Synem swoim Kazmierzem iuż na owczas zaślubionym z Anną Corką Gedymina W. X. Litt. zachorował w Krakowie, i zaleciwszy Kazmierza na Tron Polski umarł tego samego Rku i iest pochowany w Krakowie.
Władysław Łokietek w początkach swego panowania był niespokoynym, pysznym, dla poddanych uciążliwym, lecz w nieszczęściach ktore mu się przytrafiały oduczył się tego wszystkiego, a przy męstwie osobliwszym wielką okazywał łaskawość-

nie

Nic mu bardziey nie dolegało, iak to iż Ziemię Pomorską trzymali Krzyżacy. Umieraiąc, usilnie Synowi swoiemu Zalecał, aby wszelkich sposobow użył na odebranie tego kraju, i nigdy go Krzyżakom Z iakieykolwiek bądź przyczyny i pod iakimkolwiek pozorem nie ustępował. Wzrostu był wcale małego /: Zkąd takie Łokietkiem nazwany :/ ale umysłu bardzo wspaniałego i siły osobliwszey.

KAZMIERZ III WIELKI.

Po smierci Władysława Łokietka Kazmierz Syn Jego berło Polskie osiągnął, i był koronowany w Krakowie z Żoną swoią Anną Corką Gedymina W. Xcia Litt. — Jadwiga Matka Krolewska sprzeciwiała się, zrazu Koronacyi Anny, mieniąc iż dwie Krolowe w Polszcze bydz nie powinny. Odstąpiła iednak tey pretensyi, obrawszy sobie Zycie Zakonne.

R. 1335. Kazmierz dla Zakończenia kłotni z Krzyżakami ofiarował im ustąpić Pomorze, iako też Michałowską i Chełminską Ziemię. Panowie iednak Polscy ugody tey przyiąc nie chcieli. Złożywszy nakoniec radę wysłał Kazmierz w Poselstwie do Benedykta XII Papieża Jana Grota Biskupa Krakowskiego Żaląc się na upor krzyżakow.

R. 1337. Przysłani od Stolicy Apostolskiey Kommissarze obrali sobie mieysce do sądzenia sprawy pomiędzy Polską, i Krzyżakami w Warszawie, gdzie przypozwani Krzyżacy roznemi wykrętami zwłoczyli sąd przez połtora roku, aż naresżcie w r. 1339. Wypadł Dekret

kret, mocą którego Krzyżacy nie tylko zabrane krainy Polszcze powrócić, ale nadto za szkody poczynione, 194.800 Grzywien zapłacić byli powinni. Dekretu atoli tego zuchwali Krzyżacy nie przyjęli, i onemuż zadosyć nieuczynili, za co klątwą ukarani zostali. Tegoż samego R.u złożony był Seym w Krakowie, na którym oświadczył się Kazimierz, iż obawiaiąc się aby bezpotomnie nie umarł, a przez to nie wystawił narodu na zwyczayne w tym razie nieszczęście, pragnie mieć obranego Sukcessorem Korony Ludwika Syna Karola Króla Węgierskiego, swoiego Siostrzeńca.

R. 1339. Zawarty był Traktat z Janem Królem Czeskim, mocą którego Jan wyrzekł się tytułu Króla Polskiego, którego Królowie Czescy od Wacława używali, iako też wszelkich do Królestwa Polskiego pretensyi. Kazmierz zaś z swoiey strony wszelkiego Prawa do Szląska odstąpił.

R. 1340. Bolesław Xiąże Rusi Czerwoney otruty umarł. Kazmierz powziąwszy o tym wiadomość wpadł do tego Xięstwa z swym woyskiem, aby ie do korony przyłączył. — Woysko Jego złożone było z żołnierzy nadwornych. Panowie albowiem maiętnieysi mieli zwyczay pewną liczbę ludzi przy sobie utrzymywać, których w potrzebie do Woyska Królewskiego przyłączali. — Kazmierz przyrzekł Obywatelom tych Krain iż obrządki Greckie na Rusi Czerwoney w całości zachowane będą.

R. 1343. Gdy Krzyżacy nie uważaiąc na Dekret Kommissarzów Papiezkich i klątwę, krain zabranych

nych Polszcze oddać nie chcieli, Kazmierz zawarł z niemi, sławny ów Traktat, mocą którego ustąpił im Pomorza, iako też Ziemi Chełminskiey i Michałowskiey sam zaś Ziemie Kujawską i Dobrzyńską odebrał. Ten Traktat Krol pieczęcią i przysięgą swoią potwierdził, ale Biskupow ani do przysięgi ani do podpisu nie mogł namowić —

R. 1347. Odprawił się sławny ziazd w Wislicy wszytkich Prałatów Wojewodow, Kasztelanow, Urzędnikow i Dygnitarzow Polskich, na ktorym Kazmierz Zniosszy wszystkie w oddawaniu sprawiedliwosci dawniey będące bezprawia, nowe prawa ogłosił. Postanowił także aby Sędziowie Generalni po Prowincyach rozsądzali sprawy tyczące się dobr Ziemskich, od ktorychby szła do niego appellacya. On zaś z kilku Panami ostatecznie one rozsądzał albo w nieprzytomnosci Jego Sędzia Generalny ktoremuby przydał Czterech lub Szesciu Panow. Ta ustawa zdaie się bydz początkiem Sądow Zadwornych Relacyinych i Assessorskich — Na tymże Zgromadzeniu ogłosił Kazmierz Sławne owo Prawo, mocą ktorego zaboyca Szlachcica karanym bywał płaceniem 30. Grzywien. — Wielu prawda Autorow powstaie przeciwko temu prawu, mieniąc go bydz niedosyć wystarczaiącym na wstrzymanie zaboystwa, gdy atoli zastanowiemy się, iż Polski narod wiele Praw przeiął od Niemcow, u ktorych też same były zwyczaie, łatwo będzie wymowić iego ustanowienie. Zwyczay ten w Francyi nawet był przyiętym Prawem Salickim, i dopiero w R. 1356. iest zniesiony —

R. 1349.

R. 1349. Uczynił Kazmierz wyprawę przeciwko Rusi, pod czas ktorey Powiat Łucki Brzescianski i Chełmski opanował i do Polski przyłączył.
R. 1356. Zabronił Kazmierz Appellacyi od Sądow Mieyskich do Magdeburga, a na to mieysce ustanowił Sąd mieyski naywyższy w Krakowie złożony z Siedmiu Ławnikow od Generalnego Prokuratora (: ktory teraz Wielkorządzcą nazywa się :) wybranych, pod prezydencyą Woyta od Krola naznaczonego. Sąd ten iest teraz zniesiony, a Appellacye idą do Sądow Assessorskich.
R. 1363. Odprawiło się w Krakowie Wesele Elżbiety Wnuczki Kazmierza Corki Bogusława Xcia Pomorskiego z Cesarzem Karolem IV. Na tym weselu znaydowali się Krolowie: Węgierski Duński, i Cypryiski, iakoteż i rożni Xiążęta. Wierzynek Burmistrz Krakowski wszystkich tych Gości zaprosiwszy do Siebie wspaniale częstował, i udarował. Sam podarunek Kazmierzowi ofiarowany 100.000 Zł kosztował.
R. 1370. Umarł Kazmierz W. w Krakowie, maiąc lat 60. Krol ten był ieden z naysławnieyszych ktorzy w Polszcze panowali. Przy wstępie swoim na Tron zastał Narod wielce załkłocony tak przez wtargnienia Cudzoziemcow, iako też przez ucieminężenie ludu od tych ktorzy Sądy sprawowali. Pokoy z postronnemi utwierdził przez zawarcie Traktatu z Krzyżakami, przez co wolnym od naymożnieyszych zostawszy nieprzyiacioł, łatwiey się stałszym mogł sprzeciwić. Z drugiey Strony przez mą-

dre Ustawy Jego stało się, iż Naród Praw postronnych dla własnych Sądów nie zaciągał. Tylko co Państwo uspokoił, natychmiast wszelkiego Starania przykładał aby go do Stanu kwitnącego przyprowadził. Wiele Miast nowych, a w Miastach starych wiele Fabryk iemu winny są swoy początek. Zamyślaiąc Polskę do należytego przywieść porządku nauk nie zapomniał. On pierwszy o Założeniu Akademii w Krakowie miał staranie, iakoż i przywiley na to otrzymał od Urbana V. Papieża, na mocy którego Biskupi Krakowscy teyże Akademii wieczystemi są Kanclerzami. Lud i Kmiecie części tak znakomita każdego Narodu za Panowania Jego od Panów bydź uciemierzani nie mogli. Sam Król skargi ich przyimował i rozsądzał. Nazywano Go przez żart Królem Chłopów, ale Potomność sprawiedliwie Go Wielkim nazwała, na co On nie przez dzieła innych nieszczęśliwemi czyniące zasłużył, ale raczey przez to iż poddanych swoich iak Oyciec kochał —

Ludwik

LUDWIK.

Po Smierci Kazimierza, Ludwik Krol Węgierski a Jego Siostrzeniec bedąc ieszcze za Zycia Wuja swego obranym, berło Polskie osiągnął. Krol ten przy początkach Panowania swego usilnie się o to wszystko starał, coby uzynić mogło Ulgę narodowi w Zalu z utraty Kazimierza pochodzącym, i w smutku, ktorym Obywatele przerazeni byli widząc berło do Cudzoziemcow przeniesione. Zatym przyrzekł starać się o odzyskanie oderwanych Krain, a mianowicie Pomorskiey Ziemi; i Zniosł podatki od Kazmierza ustanowione—

W tym przyrzeczeniu upatruią, niektorzy począt-ki Paktow Conventow — Ludwik koronowany był w Krakowie, lubo Jarosław Skotnicki Arcybiskup Gnieznieński usiłował Koronacyą w Gnieznie odprawić.

Po Koronacyi swoiey wyiachał Ludwik do Węgier, gdzie także i Insygnia Krolewskie z sobą zabrał. Rząd zaś Panstwa Elzbiecie swey Matce powierzył.

R. 1374. Polacy płacić niechcą poradlnego. Ludwik umnieyszył ten podatek do dwoch groszy od włoki, nadgradzaiąc za to iz Polscy Panowie Corkom Jego przyrzekli Prawo nastepstwa na Tron w niedostatku Potomstwa płci meskiey.

Tegoż samego Roku ustanowione było Prawo, aby urzędy Polskie samey tylko krajowey Szlachcie oddawane były.

R. 1378. Krolowa Matka Ludwika rzady złożyła

Krol

Krol chciał ie powierzyć Władysławowi Xiążęciu Opolskiemu, lecz narod sprzeciwił się temu.
R. 1381. Zlecił Ludwik rządy Państwa Biskupowi i Kasztelanowi Krakowskim i Wojewodzie Kaliskiemu, z ktorych sam tylko Biskup Krakowski miał moc nadania wszelkich urzędow, oprocz kasztelanii i Wdztwa Krakowskiego.
Umarł Ludwik R. 1382. ktory następcą po sobie naznaczył był Zygmunta na owczas Margrabię Brandeburgskiego ktory potym był Krolem Czeskim, Węgierskim i Cesarzem.
Po śmierci Ludwika nastąpiła w Polszcze Konfederacya Kapturem nazwana, dla utrzymania powszechney spokoyności, zkąd początek wzięły Sądy Kapturowe, pod czas bezkrolewia zawsze bywaiące.
Ponieważ Zygmunt nie chciał zezwolić na żądania Polakow, przeto też za Krola od nich nieuznany, i korona przyrzeczona Jadwidze Corce Ludwika, pod warunkiem, aby zawsze w Polszcze mieszkała, co Krolowa Wdowa imieniem swey corki przyrzekła. Zaspokoieni tym przyrzeczeniem Polacy wezwali Jadwigę na Tron, ktora w R. 1384 z powszechną Narodu radością koronowana była.
R. 1385. Znakomite umysłu i ciała przymioty ktoremi Jadwiga obdarzona była stały się powodem Jagiełłowi W. X. Litt. do wysłania uroczystego Poselstwa z oświadczeniem; iż żyący sobie mieć zaślubioną Jadwigę, przyrzekaiąc oraz że wszystkie swe kraje przyłączy do Polski, że przyimie Wiarę Chrześciańską, i starać się będzie o odzyskanie

kanie kraiow oderwanych. To tak podchlebne dla Narodu oświadczenie Panowie Polscy bez dołożenia się Społowy przyimuią, ktora na ten czas Wilhelmowi Xiążęciu Rakuskiemu wielce sprzyiała, i iemu iesżcze od Oyca zaręczona była — Jakoż pośpieszny o do=pięcie swego zamysłu Wilhelm, przyiachał był do Krakowa, ale wypędzony, taiemnie do Kraiu swego powrocić był przymuszony.

Oprocz żalu z utraty Wilhelma pochodzącego trwo=żyła się nadto Jadwiga okropnym opisaniem so=bie Jagiełły, iakoby On z wrodzoną sobie dzikością miał także połączoną postać straszliwą. Dla zaspokojenia tey trwogi wysłała Jadwiga kilka poufałych sobie Osob dla przypatrzenia się Ja=giełłowi. Ci powrociwszy pocieszyli Krolową gdy Jey oznaymili iż Jagiełło oprocz Bałwochwal=stwa nic w sobie strasznego nie ma.

Uwagi nad Rządem Polskim pod panowaniem Familii Piasta.

Za Panowania Piastow Władza Xiążąt i Krolow Polskich była nay wyższa i nieokreślona. Pierwsi osobliwie Xiążęta Jedynowładzcami Despotycz=nemi bydź się zdawali, kiedy zaś Bolesław III. krzywoustym zwany przez nieszczęśliwy podział Polski na Synow swoich, dał okazyą do woien domowych ktore się zaraz po roku 1138. w Polsz=cze zaczęły, Potomkowie Jego wzaiemnie sobie zaz=droszcząc i Miestwo Krakowskie z przyłączonemi do niego prerogatywami wydzieraiąc, usilnie po=

ciągali

ciągali do siebie Panow Małopolskich, ktorych do popierania swey strony nieuchronnie potrzebnemi bydź widzieli. To uymowanie możnych Panow było przyczyną, iż Oni sobie potym niezmierną przywłaszczali władzę tak dalece, iż Biskupi i Wojewodowie Krakowscy podług upodobania berłem władali. I tak Mikołay Wda Krakowski pod pewnemi obowiązkami od siebie podanemi Państwo Leszkowi Białemu ofiarował, ktory lubo przez nastepstwo miał niezaprzeczone Prawo do Małey Polski, otrzymać iey iednak niemogł za życia Mikołaja dla tego, iż nienawiści Jego ku Goworkowi zadosyć uczynić nie chciał.
Ziednoczenie nareszcie wielu Polskich Prowincyy ktore za Bolesława Wstydliwego nastąpiło wieło wiele powagi Prałatom i Panom Polskim Radzono się ich wprawdzie, ale ich rady nie były Prawem dla Krolow, ktoremuby Oni sprzeciwić się nie mogli. I tak Kazmierz W. Ludwika po sobie na Państwo mianował przeciw zdaniu Senatorow a pokoy z Krzyżakami zawarł mimo sprzeciwiania się Biskupow.
Nie sami zas Senatorowie na radach zasiadali ale i inni Urzędnicy i Dygnitarze Małey i W. Polski, czego mamy przykład na Ziezdzie Wislickim za Kazmierza Wo a nawet i nieszlachta głos i mieysce mieli sobie pozwolone na radzie odprawioney R. 1356.
Wojewodowie podczas woyny Woysko prowadzili a gdy się na drobne Xięstwa Polska podzieliła każdy Xiąże miał swego Wojewodę, ktory w Woysku

i u Dworu

i u Dworu pierwsze mieysce posiadał. Po R. 1170. Wojewodowie stali się rządcami pewnych Prowincyy ktore poźnieyszemi czasy Województwami nazwano. Dawnieyszych zaś Wiekow Polska na Kasztelanie podzielona była, każdy Kasztelan był rządzca i Sędzia swego Powiatu.
Władza Krolewska za Ludwika upadać poczęła. Ten Krol widząc iż Piastow Potomkowie do Korony Polskiey pretensye mieć mogą, usiłował skarbić sobie przychylność Narodu wszelkiemi sposobami. Z tey przyczyny uwolnił Obywatelow Polskich od wszelkich podatkow oprocz iednego Poradlnego ktory tak był mały, że na Jego potrzeby nie wystarczał. Ten postępek naywięcey przyczynił się do wzięcia Władzy Krolom, a razem stał się Początkiem Powagi Obywatelow Polskich.
Dowody te zupełnie obalaią mniemanie niektorych, iakoby Polscy Panowie już w R. 1140 do rządow wchodzili. Owszem pokazuje się iż Panowie tegoż samego Rku w Krakowie zgromadzeni wolą tylko Bolesława III wykonali względem podziału Polskich Krain. Gdyby zaś w mocy tychże Panow było sprzeciwić się temu podziałowi, wielceby się dziwować trzeba, iż tego nie uczynili, zwłaszcza domyslaiąc się skutkow nieszczęsliwych z rozszarpania Kraju wyniknąć maiących. Więc, ieżeli Bolesław mogł samowładnie Państwem rządzić, ieżeli podział Jego mogł ustanowić, ieżeli Narod obowiązanym bydź się sądził do pełnienia Jego woli, i one po smierci

nawet

nawet Jego bez naymnieyszego sprzeciwienia się uskutecznił, możnaż wątpić iż władza Jego była nieokreślona? Lubo zaś Panowie Polscy korzystaiąc z zamieszań kraiowych po śmierci Bolesława przywłaszczali sobie moc wielką z uszczerbkiem władzy swych Xiążąt, przywłaszczanie atoli to było nieprawne i niesłuszne, gdyż Prawa nie wzywały ich do rządow Kraiowych, tak iak teraz wzywaią.

Koniec Epoki Pierwszey.

HISTORYI POLSKIEY
EPOKA II.
Panowanie Familii Jagielońskiey.

R. 1386. Przyiechał Jagiełło do Krakowa z powszechną Narodu radością, a smutkiem Krolowy ktora ieszcze utrzymywała dawne do Wilhelma przywiązanie. Nakłoniona atoli prozbami poddanych dla ich pożytku i pokoiu wyrzekła się swoiey skłonności. A tak Jagiełło iednego dnia ochrzczony, Krolowy zaszlubiony i Krolem uznany został.

R. 1387. Krol na Chrzcie wziąwszy Imie Władysława obietnice swoie do skutku przywodząc poiachał do Litwy i Religią Chrześciańską tamże wprowadził. Biskupstwo Wileńskie założył, i Brata swoiego Kazmierza Skirgiełła Wielkim Xięciem Litt. uczynił. To Skirgiełła wyniesienie obraziło innych krewnych Krolewskich, ktorzy teyże godności pragnęli, zaczym;

R. 1389. Wszczęła się pomiędzy niemi woyna na ktorey Alexander Witold Stryieczny Brat Krolewski zostawszy zwycięzcą, otrzymał godność W.go Xcia Litt. od Krola, ktory naywyższą nad tym kraiem władzą przy sobie zachował.

R. 1390. Krolowa przywrociła Polszcze Ruś czerwoną, ktora przez Jey Oyca Ludwika do Węgier przyłączona była.

R. 1395.

R. 1395. Władysław Xże Opolski nie chcąc Polszcze płacić hołdu od tych Ziem, które mu przez Ludwika darowane były, dał okazyą, iż mu Polacy też Ziemie odebrali. Xże Opolski wezwał na pomoc Krzyżakow i onymże Ziemie Dobrzyńską w pewney Summie Zastawić obiecał.

R. 1399. Umarła Jadwiga Krolowa Polska, ktorey śmiercią Zmieszany Władysław, już Polskę porzucić Zamyślał, i do Litwy powrocić, już się nawet Z tym był oświadczył, iż w Krolestwie nie Zostanie po Smierci tegoż Krolestwa dziedziczki, kiedy ieden Z tych, ktorzy do rady Jego wchodzili doradził mu, aby poiął Wnuczkę Kazmierza W. ktorey prawo do Korony ieszcze gruntownieysze było niż Jadwigi. Władysław chwycił się tey rady, i nieodwłocznie starać się o tęż Xiężniczkę Zaczął.

R. 1401. Władysław Jagiełło Zawarł powtorne Sluby Matżeńskie z Anną Corką Hrabi Cylleyskiego, a wnuczką Kazmierza W. po Matce — Wkrotce potym nastąpiło potwierdzenie Unii W. Xięstwa Litt. z Koroną na Seymie Wileńskim — Gdy Zuchwałe Wołochy Podole Pustoszyć Zaczęli, porażeni Zostali od Woyska Polskiego a ich Hospodar w niewolą Zabrany, ktory potym puszczony był na wolność pod warunkiem iednak, aby odtąd On i następcy Jego hołdowali Krolom Polskim, iak dotąd hołdowali Węgierskim —

R. 1404. Zawarte były Traktaty z Krzyżakami, mocą ktorych Krol i Brat Jego W. X. L. obowiązał się ustąpić im Zmudzi, i wypłacić 40.000

III. w ktorey Summie Władysław, Xże Opolski zastawił im Ziemię Dobrzyńską.
w Tych czasach odprawił się Seym w Korczynie który z Senatorow i Szlachty był złożony. Zamiarem Jego było obmyslenie sposobu wypłacenia pomienioney Summy. Postanowiono zatym płacić od każdey włoki po groszy 12. rachuiąc w to i te 2. grosze ktore dawniey płacono. Obwarowano przytym iż ten Podatek w niczym wolnosci Szlacheckiey ubliżać nie miał, i że napotym żaden podatek iakby z powinnosci płacony nie będzie. Seym ten zdaie się bydź pierwszym początkiem nie tylko Seymikow partykularnych, ale też i Prawa, mocą ktorego Stan Szlachecki do rad publicznych wchodzić zaczął. Prawo to iednak rozciągało się na początku do samego tylko ustanowienia Podatkow, ktorych naznaczanie już nie było w mocy Krola.
R. 1410. Ustawiczne najazdy Krzyżakow były okazyą W.ᵒ X. Litt. iż Krola przeciwko nim do woyny namawiał. Oprocz wielu innych przygotowań do tey woyny zaciągniono także na nią Cudzoziemcow, i onymże żołd płacono. Od tego czasu zawsze Zołnierze pod czas woyny płatnemi być poczęli. Całe Woysko Polskie na 50. Połkow podzielone było. Z woyskiem tym wyprawił się Jagiełło do Pruss i pod Tannebergiem stoczył bitwę z Krzyżakami, na ktorey nie tylko Krzyżacy porażeni byli, ale i Mistrz ich naywyższy Ulryk de Jungingen zostal zabity.
R. 1412. Zawarte było przymierze pomiędzy Władysławem

dysławem Krolem i Zygmuntem Cesarzem, na ktore-
go chytrym ułożeniu oszukał się Władysław.
Zygmunt Kleynoty koronne od Ludwika do Węgier
zawiezione oddał Władysławowi, i onemuż Ziemię
Spiską w pewney Summie Zastawił, pod obowiązkiem
iednak iż po upłynieniu Terminu, do dwoistey Sum-
my Zapłacenia miał bydź przymuszony, przez co
w następuiące czasy tak wielka urosła Summa,
iż Krolowie Węgierscy lepiey sobie poradzić nie
mogli iak pomienioną Ziemię przy Polszcze Zosta-
wuiąc iakoż w poźnieyszych Traktatach, posiada-
nie tey Ziemi Polszcze obwarowane było

R. 1413. Odprawił się Seym w Hrodle na kto-
rym ściśley ieszcze Litwa z Polską złączona Została
Tamże uchwalono aby Litwa tych samych preroga-
tyw i wolności używała, ktore maią obywatele Koron-
ni. Aby Litewscy Xiążęta Zawsze od Krolow Pol-
skich stanowieni byli. Aby w przypadku Smierci
Krola bez potomstwa płci męskiey Litwa wespoł
z Koroną należała do obrania nowego Krola. Nako-
niec aby rady Oboyga Narodow Za Zezwoleniem
Krolewskim w Lublinie lub Parczewie odprawiały się;
Tegoż R.u Żmudź do Wiary Chrześciańskiey na-
wrocona była. W tym nawroceniu ta była osobliwość
iż dla niedostatku Kapłanow biegłych w Żmudz-
kim Języku, sam Krol Ewangelią opowiadał;

R. 1417. Po smierci Anny powtorney Władysława
Zony w roku przeszłym. Krol mimo przeciwnego
zdania Senatorow Zaszlubił sobie Elżbietę Picka-
ką Wojewodzankę Sandomirską, ktora już trzech

mężow.

Meżow miała a ostatniego Granowskiego Kasztela-
na Nakielskiego. Ta krolowa w nieprzytomnosci Ar-
cybiskupa Gnieznienskiego od Arcybiskupa Lwow-
skiego koronowana była. Uraził się o to Mikołay
Trąba Arcybiskup Gnieznienski, a utrzymuiąc iż
ta Ceremonia bez niego odprawić się nie powinna była
Postarał się na Concilium Konstancyenskim w ten-
czas odprawuiącym się o nadanie sobie i następcom
swoim tytułu Prymasa Korony Polskiey i W. X. Litt.
aby potym nikt Jego przywilejom nie uwłaczał
Troskliwi o utrzymywanie Swobod Narodowych Sena-
torowie obiecywali Krolowi R 1425 iż Syna Jego Wła-
dysława w r.u przeszłym narodzonego do Sukcessyi
Tronu przypuszczą, byleby tylko Krol Prawa i przy-
wileje Narodowe potwierdził Krol rozumieiąc iż ber-
to z Jego Familii nie wynidzie, mało sobie ważył
tę obietnicę, i wykonanie włożonego na Siebie obo-
wiązku puścił w odwłokę.
R.u 1429. Widząc Zygmunt Cesarz iż przyiaźn
Krolai Władysława z Witołdem W. X. Litt. iemu by-
ła Szkodliwa, usiłował ich koniecznie poskłocić po-
między Sobą, i tym koncem sprzyiaiąc ambicyi Wi-
tołda, uznać go chciał Za Krola Litt. Witold chu-
wie się chwycił tego przyrzeczenia, a nawet Sam
Władysław przez przyiaźn ku Witołdowi na to
Zezwalał, lecz Polscy Panowie mocno się temu sprze-
ciwiali, a osobliwie Zbigniew Olesnicki Kardynał
i Biskup Krakowski, ktory innym Panom Polskim
w przytłumieniu ambicyi Witołda przodkował. Stara-
nia tego była koncem smierć Witołda w r. 1430, Pana

wiele

wiele znakomitych posiadaiącego przymiotow, gdyby ich
był ambicyą nie przyćmił. Mowić o nim można, iż Litwą
prawie despotycznie z władzą nie okreśłoną rządził.
R. 1430. Odprawił się Seym w Jedlnie, na ktorym narod
ponowił dawne swoie przyrzeczenia względem wezwania
do Sukcessyi Tronu Syna Władysława, a nawzaiem
Władysław wszystkie wolności Narodu potwierdził.
Tegoż Ru Bolesław Swidrygiell Brat Krolewski, Wm Xm
Litt obrany został. Pan ten ani sobą, ani Xięstwem władać
nie umiał, był nadto gniewliwym niestatecznym, a zby-
tecznym wodki używaniem przyprawił się o ostatnią
nieczułość. Władysław nadał mu godność Wo Xcia pod
tym obowiązkiem aby Podole do Korony przyłączył, czego
gdy uczynić wzbraniał się, Polacy gwałtem mu Podole
odebrali. Swidrygiel chciał ie mocą odzyskać, ale pora-
żony i Xięstwa nawet postradał, ktore potym dostało się
Zygmuntowi Bratu Witolda.
R. 1431. Wezwawszy na pomoc Krzyżakow Swidrygiel, chciał
się do godności Xcia Litt powrocić, ale odstąpiony od tychże
przez zawarcie między niemi i Krolem przymierza na lat
12. sam potym pretensyy swoich lubo nieszczęśliwie dochodził.
Umarł Władysław Jagiełło r. 1434. w Grodku na Podlasiu
pochowany w Krakowie. Krol ten więcey miał chwalebnych
przymiotow Osobie partykularney niż Krolowi przyzwoitych.
Szczerość zbyteczna na złe mu wyszła, bo był oszukany od
Zygmunta Cesarza; przyiaźń niepomyślne za sobą skutki
pociągnęła, dla długich kłotni z Witoldem, dobroczynność
także ktora osobliwie ku Panom Polskim oświadczał, nie mało
uszczerbku następcom Jego przyniosła. On pierwszy dobra
Stołu Krolewskiego przez rozne darowizny od Korony oderwał—

WLADYSLAW III.

Po smierci Władysława Jagiełły Władysław Syn Jego maiąc dopiero lat 10. był koronowany w Krakowie r. 1434. przeciw zdaniu trzech przednieyszych Panow Polskich utrzymuiących iż zbyteczna młodość Jego przeszkodą do Koronacyi bydź powinna. Strona przeciwna przykład Kazmierza W. w młodości koronowanego przełożyła i przemogła. Władysław wolności i swobody narodowe przysięgą potwierdził, rządy zaś Państwa wybranym na to Osobom do czasu małoletności Krola były powierzone.

Tegoż R. Swidrygieł wdarł się na Xięstwo Litt, lecz wkrotce potym na głowę porażony poddał się Krolowi, ktory nie mogąc go z Zygmuntem Xiem pogodzić, wygnać go z Państwa musiał.

R. 1435. Zawarty był wieczysty pokoy z Krzyżakami w Brześciu kujawskim.

R. 1436. Kłocący się między sobą dway Synowie Alexandra Wdy Wołoskiego prosili Krola by ich pogodził, czego dopełniaiąc Władysław, Eliaszowi Multańską, a Stefanowi Wołoską Ziemię przysądził, od ktorych Oni dań pewną krolowi corocznie dawać przyrzekli.

Od r. 1440 do 1443. ważnieysze okoliczności Polski tyczące się były następuiące: 1º iż Kazmierz Brat Władysława po Zygmuncie W. X. L. dla zbyteczney srogości zabitym na Państwo Litt nastąpił. 2º Iż po smierci Alberta Krola Węgier, Panowie tamteysi ofiarowali Władysławowi Koronę pod kondycyą, aby poiął za Żonę Elżbietę pozostałą Wdowę po Zmarłym Krolu, lecz Elżbieta porodziwszy wkrotce Syna wolała dla niego raczey koronę zachować, aniżeli oddać ią Krolowi Polskiemu. Wynikaiące

stąd

ztąd kłotnie tak były uspokoione iż Władysławowi Krolowi Polskiemu przyrzeczona została korona Węgierska dopoty, dopokiby Syn Elzbiety nie dorosł. 3° Iż Eugeni IV Papież wysłał Juliana Kardynała, aby i pokoy wewnętrzny w Węgrzech ugruntował i Władysława do woyny przeciwko Turkom nakłonił.

R. 1444. Władysław chwycił się ochotnie woyny z Turkami, jako sposobności pokazania męstwa swoiego, ktorą prowadził bardzo szczęśliwie przy pomocy Jana Korwina Hunniada i Jerzego Kastryota Skanderbergiem zwanego, tak dalece; iż Turcy przynagleni byli do proszenia o pokoy, ktory był zawarty w Segedynie na lat 10.

Jan Hunniades Cesarz Wschodni, i Julian Kardynał radzili Krolowi aby Traktat poprzysiężony złamał. Ociągał się Krol zrazu, ale potym zniewolony ich prozbami wtargnął w kray Turecki, a stoczywszy bitwę pod Warną gdy się nadto pomiędzy woyska Tureckie zapędził, nieszczęśliwie od nieprzyiaciela obskoczony życie utracił, a Chrześcianie na głowę porażeni byli. Julian także Kardynał w ucieczce został zabity. — Tak więc zła niektorych rada pozbawiła Polaków Krola, po ktorym wielkich pomyślności spodziewać się należało, a ukarana w nim wiarołomność służyć powinna następnym wiekom za przykład iż i nieprzyiaciołom Wiary słowa dotrzymywać potrzeba—

Kazmierz

KAZMIERZ IV.

Po Zabiciu Władysława III w wielkim smutku pogrążony narod zgromadził się w Sieradzu, i tamże do Tronu powołał Kazmierza Syna Władysława Jagiełły, a Brata młodszego Zabitego Władysława, maiącego na ten czas lat 17. Kazmierz uwodząc się namowami Litwinow nie wiedział czyli ma przyiąć Krolestwo czyli się wyrzec onegoż. A gdy długo ociągał się z swą determinacyą, Panowie Polscy Ziachawszy się w Piotrkowie postanowili oddać koronę Bolesławowi Xciu Mazowieckiemu, co widząc kazmierz skłonił się do żądań Narodu i był koronowany w Krakowie r. 1447. Po Swey atoli Koronacyi Litwa rządzić nie przestał do ktorey osobliwsze Zawsze pokazywał przywiązanie. Praw i wolnosci Polskich potwierdzić nie chciał, daiąc przyczynę iż dla dawnieyszych z Litwą Związkow uczynić tego nie mogł. Korzystaiąc Litwa z tak przyiaznego sobie Krola nakłaniać Go poczęła do oderwania od korony niektorych Prowincyy i przyłączenia ich do Litwy, owszem Zamyślano po Jego smierci Zerwać Zupełnie związek Za czasow Jagiełły uczyniony.

R. 1453. Po długim ociąganiu się poniewolnie prawie potwierdził Kazmierz wolnosci i Przywileje Narodu Polskiego, a oraz starać się przyobiecał o przywrocenie krain niesprawiedliwie oderwanych w Przeciągu lat 1454. i 1455. wielka Rewolucya stała się w Prusiech. Stany Pruskie sprzykrzywszy sobie Tyrańskie Jarzmo krzyżakow, pod pewnemi obowiązkami

wiązkami poddały się Krolowi. Krol przyiąwszy onez, Prawa służące Prusakom potwierdził, od cła morskiego i innych podatkow onychże uwolnił, i Prusy na 4 Wództwa, to iest: Toruńskie, Elbląskie, Krolewieckie i Gdańskie podzielił.
Wzgardzeni Krzyżacy wzieli się do oreża i dali odpor Polakom acz większe nierownie siły maiącym, a to dla tego iż Woysko Polskie było bez karności, Wodzowie bez doswiadczenia, a Krol bez stałosci w swoich Zamysłach.
W tymże Rku staneła Konstytucya, przez ktorą uchwality stany, iż Zezwolenie stanu Rycerskiego nieuchronnie potrzebne iest tak na ogłoszenie Praw nowych, iako i na przedsięwzięcie Generalney wyprawy.
R. 1457. Jan Xże Oswiecimskie przedał Polszcze swe Xięstwo Za 50.000. Grzywien Groszy szerokich Prazkich, a Wacław Xże Zatorski sam się dobrowolnie hołdownikiem Polskim uczynił.
R. 1466. Zawarty był sławny Traktat z Krzyżakami w Toruniu, przez ktory ktotnie dotąd Z niemi trwaiące uspokojone Zostały. Głownieysze tego Traktatu punkta były nastepuiące; 1º Jż Prusy ktore dziś Krolewskiemi Zowią, przy Krolu Zostaną, częsć zas wschodnia Pruskiey Krainy do Krzyżakow należeć będzie Z obowiązkiem atoli hołdowania Polszcze. 2º Jż sam Mistrz naywyższy hołd wykona. 3º Jż On i niektorzy Kommendarowie przednieysi do rady Rplitey przypuszczeni będą. 4. Że cały Zakon pod protekcyą Polski Zostawać ma.
R.ª 1468. Odprawił się Seym w Korczynie, na ktorym

rym Stan Szlachecki przez Posłow swoich zezwo-
lił na nowe podatki. Od tego czasu Szlachta
Prawo otrzymała posyłania swoich Posłow na wszy-
stkie Seymy i dawania zdań swoich nie tylko
co się tycze podatkow, ale też i wszystkich innych
materyi, ktore zezwolenia Senatorow potrzebowały.
R. 1471. Obywatele dwoch Krolestw to iest Czeskie-
go i Węgierskiego ofiarowali swe Trony Kazmie-
rzowi, ktore On przyiąwszy Władysława Syna
swoiego na Czeskim Tronie osadził. Chciał także
Albrychta drugiego Syna na Tron wynieść Wę-
gierski, lecz go w tym Władysław Krol Czeski
uprzedził, i poimawszy Albrychta Brata nie
pierwey go z aresztu wypuscił, aż się zrzekł
wszelkiego do Węgier prawa, o co rozgniewany
Kazmierz Władysława i z Jego Potomstwem
od Sukcessyi Tronu Polskiego odsądził.
R. 1479. Oddał był Kazmierz Województwo
Krakowskie Janowi z Rytwian ktory iuż
na ow czas był Marszałkiem Wielkim i Ka-
sztelanem Sandomirskim. Stany mocno się
temu sprzeciwiły, zkąd znać że w tym nawet
wieku niektore godności iedneyże Osobie ra-
zem oddawane bydź nie mogły.
Umarł Kazmierz IV. w Grodnie R. 1492. pocho-
wany w Krakowie. Krol ten Oycem był S. Ka-
zmierza Krolewicza Polskiego ktory urodził się
r. 1458. a umarł r. 1480. Panowanie Jego ie-
dnym było z naydłuższych, mogło także bydź
bardzo szczęśliwym, gdyby Kazmierzowi na me-
stwie i naukach nie schodziło.

JAN OLBRACHT.

Po Smierci Kazmierza IV. Syn Jego Jan Olbracht na Seymie Piotrkowskim Krolem Polskim, a Alexander mlodszy Brat Jego na Seymie Wilenskim Wm̃ Xiem Litt. uznany Został. Krol ten miał mestwo lecz nie przezornosci Wodza. Procz Zwycięstwa nad Tatarami Za Zycia Oyca Zadnego z nieprzyiacioł swoich nie odniosł. Owszem w Węgrzech i Wołoszech pod Bukowinami ledwie uciezką po stracie Woyska Zycie swoie ocalił. Miał cnoty Krolewskie, lecz te przyćmiła niewolnicze podchlebcom uleganie, ktorzy pod Jmieniem Krola sami z powszechnym narodu nieukontentowaniem Panstwem rządzili. Za Jego Panowania stanęło to Prawo, aby nikt z mieyskiego lub wieyskiego stanu Dobr Ziemskich w Kraiu nie ważył się nabywać. On także Xięstwo Zatorskie Za 80.000 ✗ kupił i do Korony przyłączył.

R. 1499. Panuiący w Moskwie Car Jwan Wasilewicz wtargnął z swym woyskiem do Litwy a poraziwszy woysko Wm̃ Xcia, Xięstwo Siewierskie Zawoiował. Chciał także dobyć Smolenska lecz po 3krotnym daremnym szturmie mocnego doznawszy odporu od tamteyszego Garnizonu pod kommendą Jerzego Paca i Mikołaja Sołłohuba będącego odstąpić od niego był przymuszony. Stanęło nareszcie przymierze między Polską a Moskwą na lat 6. Ta woyna początkiem była nieszczęsliwosci, ktorych po dziś dzień narod nasz od Moskwy doznaie.

Umart Jan Olbracht w Toruniu apoplexyą ruszo-
ry r. 1501. maiąc lat 41. pochowany w Krakowie.

ALEXANDER.

Po Smierci Jana Olbrachta Brat Jego Alexan-
der na ziezdzie Piotrkowskim Krolem uznany zo-
stał, a koronowany był w Krakowie od Fryderyka
Brata swoiego Arcybiskupa Gnieznienskiego
r. 1501. Wkrotce po Koronacyi Jego Tatarzy pod-
budzeni od Stefana Wojewody Multańskie-
go wtargneli do Polski ktorzy nie tylko od woy-
ska Polskiego porażeni byli, ale nadto i multań-
ska Ziemia zawojowana została—
R. 1506. Tatarzy znowu Litwe pustoszyć zaczeli, ale
od woyska Polskiego pod Kommendą Michała
Glińskiego srodze pod Kleckiem porażeni zostali
Wiadomość o tym zwycięstwie przed samym
prawie skonaniem swoim odebrał Alexander, kto-
ry umarł w Wilnie i tamże iest pochowany.
Za Jego Panowania ustanowiono Sędziow Ziem-
skich i Sekretarzow Koronnych, a Senatorom
Duchownym pierwszeństwo w Senacie przed
Swieckiemi Senatorami przyznane.— Uchwało-
no także aby Krol w sprawach tyczących się sta-
nu nic bez Senatu i Szlachty nie stanowił.
Pod tymże Panowaniem Juliusz II Papież Kan-
clerzom i Podkanclerzym Duchownym są-
dzić sprawy kryminalne pozwolił—

Zygmunt

ZYGMUNT I.

Po Smierci Alexandra Zygmunt Brat Jego a Syn V. Kazimierza IV. ogłoszony iest W.m Xiążem od Litwy, uznany za Krola od Polakow i koronowany w Krakowie.

R. 1507. Traktaty z Moskwą rozpoczęte rozerwał Gliński Człowiek niespokoyny, ktory zbuntowawszy się uciekł do Moskwy Litwę pustoszącey, i ziną złączywszy się, obległ Mińsk, lecz za nadciągnieniem woyska Krolewskiego od Miasta tegoż odstąpiwszy udał się ku Dnieprowi. Moskale ktorzy w 60.000. przyszli byli na odsiecz, do ucieczki przymuszeni. Kłotnie te uspokoione były przez wrocenie Polakom niektorych Zamkow wydartych. Glińskiego zaś i z Towarzyszami buntu z Kraju wywołano.

R. 1514. Moskwa zawsze czuwaiąca na zgubę Polakow znowu podniosła woynę, i Smoleńsk opanowała, a lubo woysko Jey przez Konstantego Xcia Ostrogskiego porażone było, przecież Smoleńsk został w ręku Moskiewskich.

R. 1515. Poiachał był Zygmunt do Wiednia dla zawarcia alliansu z Maxymilianem Cesarzem, gdzie także Władysław Krol czeski znaydował się. Powolny na żądanie Zygmunta Maxymilian zawarł z nim przymierze moca ktorego obowiązał się Cesarz postarać o przystoyny dla Krola pokoy z Moskwą, i W.o Mistrza Krzyżakow nakłonić do zachowania dawnych Traktatow.

tow, a gdyby namowy mniey skuteczne bydź miały, na tedy Cesarz woyskiem swoim wesprzeć Zygmunta przeciwko krzyżakom obiecał. Zygmunt zaś z strony swoiey obiecał woyskiem Cesarzowi pomagać, gdyby woyna z Turkiem rozpoczęta bydź miała. Przymierze to bynaymniey nie nakłoniło Albrychta Margrabię Brandeburgskiego do oddawania hołdu owszem po nieprzyiaciel-sku z Polską, zaczął postępować.

R. 1519. Złożony był Seym w Toruniu na ktorym postanowiono woynę przeciwko Krzyżakom ktora na wzaiemnym kraju pustoszeniu i rabowaniu zakończyła się. Woysko od Krzyżakow w Niemczech zaciągnione, część większą Pomorskiey Ziemi osiadło, lecz Krolewskie woysko wnet potym też Prowincyą odebrało, gdy krzyżacy dla niedostatku żywności ustąpić z niey musieli. Zawarte potym było przymierze na lat 4. i Subsidium Charitativum ustanowione.

R. 1525. Pokoy w Krakowie zawarty był z krzyżakami, mocą ktorego Margrabia Brandeburgski Albrycht z Wgo Mistrza Krzyżackiego stał się Xiążęciem dziedzicznym Prus Wschodnich, ktore iako lenność Rplitey Jemu i Potomkom Jego płci męskiey, a w niedostatku oneyże Braci Xcia i Jch Potomkom także płci męskiey dostać się miało po nich zaś Krolowi i Rplitey wrocić się. W tymże Traktacie ustanowiono, aby na wszystkich Ziazdach, Seymach i publicznych obrzadkach Xiążęta Pruscy mieysce zaraz po Krolu mieli, a na

woynę

mieli, a na woynę pewną kwotę woyska posyłali.
R. 1526. Wszczęły się rozruchy w Gdańsku z przyczyny rozności wiary Obywatelow, ktore Zygmunt osobiscie tamże znayduiący się uspokoił. w tym także Mieście Xiążętom Pomorskim z Siostry swoiey zrodzonym oddał lennym prawem na Potomkow płci męskiey Powiat Lemburgski i Bytowski.
R. 1529. Xięstwo Mazowieckie, ktore przez lat 400. miało udzielnych Xiążąt po śmierci Janusza ostatniego z Familii do korony przyłączone iest.
R. 1530. Krolewicz Zygmunt August ogłoszonym został W. Xciem Litt. i następcą na Tron po Oycu, co oczywistym iest dowodem wielkiey tego Krola władzy.
R. 1537. Buntuiący się Wołochowie dali okazyą do podniesienia przeciwko nim broni. Seym złożony tym celem w Krakowie, przez nasadzone od Krolowy Bony osoby pierwszym a dla potomności gorszącym przykładem bezskutecznie rozszedł się. Wezwał nareszcie Zygmunt Szlachtę do Lwowa na Generalną wyprawę. Szlachta zgromadziwszy się w liczbie 150.000. nie tak o woynie myslała, iako raczey o poprawieniu tego, co Krol przeciw prawu i wolności Narodowey uczynił, a w szczegolności nalegała, aby Krol zniszczył Instrument naznaczaiący Krolowy Mazowsze na Oprawę wdowią. Krol iedne pragnienia Szlachty do skutku przyprowadził, drugie do przyszłego Seymu odłożył, i wszelkich sposobow użył na ułagodzenie

nie umysłow, tak przeciw sobie Zawziętych, iż na własne tylko pragnienia maiąc baczenie, wszelką Multanom do Zrabowania Granic sposobność Zostawili; i do siebie z sercem roziątrzonym powrocili. Kmitowie, Zborowscy, i inni niektorzy Panowie, urażeni na Krola o to, iż pożądanych Godnosci otrzymać nie mogli, rozruchu tego byli przyczyną. Niektorzy Autorowie Ziazd ten Lwowski Seymem Konnym naZywaią, lecz sprawiedliwiey Rokoszem naZwany bydź może. Rokosz Lwowski pierwszy iest, ktory Polskę do wielkiego przywiodł Zamieszania, Skutkiem Jego iest utrata wołoskiey Ziemi, ktorą Turcy Zawoiowali.

Tegoż samego R. Zygmunt August Syn Krolewski do lat przyszedłszy, po wykonaney przysiędze, iako Prawa fundamentalne Krolestwa Zachowa, i Za Życia Oyca do rządow mieszać się nie będzie, koronowany był w Krakowie.

R. 1544. Ustąpił Zygmunt Synowi swemu rządow W. Xięstwa Litt.

Umarł Zygmunt R. 1548. maiąc lat 80. Pochowany w Krakowie. Był to Pan bardzo wielkich przymiotow. Żaden Prawie z Krolow Polskich powagi swoiey doskonaley od niego otrzymać nie umiał. Do czego oprocz potrzebnych do rządzenia Przymiotow, i miłosci ku Sobie Litewskiego Narodu, wielką miał pomoc z Przyiaźni Cesarza Niemieckiego. Sprawiedliwie Zatym Paulus Jovius sławny Polityk napisał: iż Karol V. Cesarz, Fran

ciszek

ciszek I Krol Francuzki, i Zygmunt I Krol Polski każdy z osobna pierwszeby pomiędzy wspołżyiącemi monarchami trzymali mieysce, gdyby razem nie żyli.

Za Jego Panowania Referendarze Swieccy i Duchowni ustanowieni, a Hetmańska dostoynośc z doczesney na Dożywotnią zamieniona.

ZYGMUNT II. AUGUST.

Zygmunt August za życia ieszcze Oyca swego koronowany, obiął rządy Krolestwa Polskiego. Zaraz w początku Panowania Jego złożony był Seym w Piotrkowie, dla potwierdzenia wolnosci Narodowych, ale Seym ten nie doszedł z przyczyny urażonych Stanow o to, że Krol bez wiedzy Rplitey ożenił się z Barbarą Radziwiłłowną Corką Jerzego Radziwiła Kasztelana Wileńskiego. Krolowa Bona Matka Krolewska, ktorey przykro było mieć w rowney z sobą dostoynosci Poddankę, naywięcey się do tego przyłożyła.

Na tymże Seymie wyciągano po Krolu aby Litwę, Prussy, i Xięstwo Zatorskiego tak scisle do Korony przyłączył, aby te wszystkie Kraie ieden kształt rządow i iednez Prawa miały. Żądanie to nie podobało się Prusakom, gdyż takie przyłączenie zdawało się im bydź przeciwne Swobodom i Paktom pomiędzy niemi i Krolem Władysławem zawartym.

R. 1550. Złożony był powtorny Seym w Piotrkowie

na ktorym

na ktorym Stany domagały się wypełnienia Praw dawniey ustanowionych, i okreslenia Władzy Sądowey Biskupow. Krol do dawnych Zwyczaiow stosuiąc się Swobody i wolnosci Narodowe potwierdził. Po tym Seymie nastąpiła Koronacya Krolowy Barbary w Krakowie, ktorey się nikt nie sprzeciwiał, chociaż tyle przeciwnikow Krolewskiego z nią małżeństwa znaydowało się.

R. 1552. Wszczęły się nowe niezgody z Biskupami o władzę sądzenia Szlachty w Sprawach wiary tyczących się. Biskupi dla uniknienia większych kłotni obiecali przez Rok nie używać tey władzy; przez ktory czasu przeciąg zachodzące z niemi poroźnienia uspokoić spodziewano się. Wielka atoli w teymierze zachodziła trudnosć, częscią dla tego iż Familie w Polszcze naypierwsze kacerskim iadem napoione były, częscią dla tego iż do rozszerzenia Kacerstwa wszystkiemi siłami Ludzie niektorzy Chytroscią i nauką znakomici przykładali się. Owszem Czasow owych opłakanych w samym nawet Duchowieństwie znaydowały się Osoby, ktore przez wstręt od karnosci koscielney, przez pragnienie Swobody, przez skłonnosć nawet do nowosci, albo pobłażały Kacerzom, albo też onymże sprzyiały. Było i na Krola samego podeyrzenie, iż sprzyiał taiemnie kacerskim naukom, czego lubo iawnie okazać nie można było, przecież do takiego o Sobie rozumienia dał powod częscią przez zbyteczne ociąganie się w sprawach tyczących się utrzymania dawney Religii

ligii, częścią, przez mowę nieostrożną.
R. 1556. Krolowa Bona Matka Zygmunta Augusta wyiachała do Włoch i tamże wkrotce umarła. Pożyczyła ta Krolowa Filipowi II. Krolowi Hiszpańskiemu 430.000. ⁂. pod obowiązkiem odbierania od tey Summy Prowizyi z Komory Celney w Foggia. Summa ta dziedzictwem na Zygmunta Augusta i Siostry Jego spadaiąca. Znajoma iest pod Imieniem Summ Neapolitańskich. Zygmunt III. Krol Polski część tych Summ na Siebie spadaiącą, darował Rplitey, ktora w następuiących czasach nie raz lubo daremnie o odebranie oneyże starała się. Przez Pacta Conventa Nayiaśnieyszego Stanisława Augusta teraz panuiącego używanie Prowizyi od tey Summy iest pozwolone —
R. 1557. Stanęło wieczne przymierze pomiędzy Litwą i Inflantami mocą, ktorego obydwa te Narody wspomagać się przyrzekły w obronie przeciwko napaści Moskiewskiey.
R. 1558. Moskwa urażona o to przymierze wpadła do Inflant i cały kray pustoszyć zaczęła —
R. 1561. Gdy Jan Biskup Wyspy Oeselii Biskupstwo swoie sprzedał Magnusowi Xciu Holsztein'skiemu, Bratu Fryderyka II. Krola Duńskiego, a Eryk XIV. Krol Szwedzki dobył Rewla i kilku innych miast Estonii, Moskale też pozostałą część Inflant zawoiowali, Kawalerowie Inflantscy rady sobie dać nie mogąc poddali się z całym swoim Kraiem Zygmuntowi Augustowi

iako

iako W.go Xięgu Litewskiemu. Stanęła Zatym ugoda, mocą, ktorey część Inflant za Dźwiną, będąca wiecznie do Krolow Polskich należeć miała, przy Zupełnym iednak Zachowaniu Szlachcie tameczney i Mieszczanom wszelkich Praw i wolności. Pozostała Zaś część kraju na lewey stronie Dźwiny położona Gottardowi Ketlerowi Mistrzowi Kawalerow Inflantskich i Potomkom Jego płci męskiey pod tytułem Xięstwa Kurlandskiego i Semigalskiego dostać się miała, z powinnością hołdowania Polszcze. Zniesiony był Zatym Zakon Kawalerow Inflantskich, a nowo uczyniony Xiąże nayprzod Litewskim a potym Polskim Został hołdownikiem. Umowa ta tak Cara obraziła, iż Zerwawszy z Polską pokoy woynę oneyże wypowiedział i woyska swoie do Litwy posłał. Woyna ta odmiennym szczęściem toczyła się, i lubo Polacy trzy nad Moskalami odnieśli Zwycięstwa, przecież oni Siewierskiey Ziemi plądrować nie przestali. R. 1569. Nastąpiła unia czyli ziednoczenie się Litwy z Polską wieczyste, ktorego te głowniey. Zabyły Artykuły: 1.o że Polska i Litwa iedną tylko i nierozdzielną składać maią Rplitą pod iednymże Krolem, ktory od obydwoch Narodow w Polszcze ma bydź obrany. 2.o Seymy wspolne obydwa Narody w Warszawie odprawować maią. 3.o Senatorska i Poselska Izba z Polskich i Litt. Obywatelow składać się powinna. 4.o Mennica, przymierza, woyny, Związki wszelkiego rodzaju obydwom wspolne bydź maią Narodom. 5.o Wołyń Podlole Podlasie

dlasie, i Kijow do Korony należeć będą; 6° Inflanty które od owych czasow częścią były Xięstwa Litt: do Korony także przyłączone zostały; a zatym Xiążęta Kurlandscy tak Litwy iako i Korony stali się hołdownikami — Pruskim Ziemiom mieysce w Senacie naznaczono, ułożono nakoniec porządek między Senatorami i Posłami.

R. 1570. Car Moskiewski Iwan, Magnusa Xiążęcia Holsztynskiego Krolem w Inflantach ogłosił i iedne z krewnych swoich wydał za niego. Temu Magnusowi Fryderyk II Krol Duński Brat iego część Inflant ktorą posiadał ustąpił.

R. 1572. Umarł Zygmunt August w Knyszynie na Podlasiu maiąc lat 52. Smierc iego iako ostatniego z Familii Jagellońskiey Potomka który rownie iak iego Poprzednicy używał tytułu Pana i Dziedzica Polski, ostatnim była kresem Prawa Sukcessyi Tronu i przywrociła Stanom Rplitey prawo obierania sobie Krola i ustanowienia nowey Formy rządu —

Za iego Panowania Dobra Stołu Krolewskiego które zastawą, lub też innemi sposobami partykularnym Osobom były puszczone, znowu do Korony przyłączone zostały. Dobra te znacznie potym powiększyły się, przez przyłączenie do nich wszystkich Dobr Zygmunta Augusta, kiedy Testament iego ktorym Dobra swoie Siostrom i ich potomkom zapisał był skassowany —

Koniec Epoki II.

Porządek Panowania Monarchow Pierwszey i 2giey Epoki

HISTORYI POLSKIEY

EPOKA III

Elekcya królów.

P. Co uczynił Narod Polski, po smierci Zygmunta Augusta?

O. Poki Familia Piastow panowała w Narodzie Polskim, dopoty Tron Narodu naszego był dziedzicznym. w Familii zaś Jagellończykow była niciako Elekcya z Sukcessyą złączona, to iest: iż Krolow z teyże Familii obierano — Po smierci dopiero Zygmunta Augusta, wolna Elekcya Krolow zaczęła się. Nizeli przystąpiemy do Elekcyi pierwszego Krola, opisać nam należy poprzedzaiące tęż Elekcyą, bezkrolewie.

Stany Rplitey zaraz po smierci Zygmunta Augusta całe staranie obrociły na to, aby wewnątrz spokoyność, a zewnątrz bespieczeństwo kraiu zapewnić. Szlachta Małopolska naypierwey się ziechała, u ktorey Jan Firley Marszałek Wielki Herszt na ow czas dyssydentow, i Piotr Zborowski Wda Sandomirs nay więcey mieli powagi. Szlachta Wielko-polska, Ruska, Pruska i Litewska miała osobne swe ziazdy i Seymiki — Po długich sprzeczkach względem czasu ktoregoby się Seym Konwokacyiny miał odprawić, i gdy tenże Seym lubo był naznaczony na dzień 9. Pazdziernika, dla szczupłey Senatorow liczby zacząć się nie mogł,

Zgodzono się

Zgodzono się nareszcie, aby Seym Konwokacyiny zaczął się dnia 6. Stycznia r. 1573. w mieście Warszawie, gdzie odtąd wszystkie Seymy Konwokacyine odprawiaią się.

P. Co za czynności były tego Seymu Konwokacyinego, i Elekcyinego, który po nim nastąpił?

O. Na tym Seymie roztrząsano, wiele rzeczy tyczących się nowey formy rządu który miał bydź ustanowiony. Jan Zamoyski Podkanclerzy na owczas król: mąż bardzo w Narodzie poważany zdaniem swoim przyłożył się do ustanowienia tego Prawa, aby wszystka Szlachta dawała osobiście Vota swoie na Krola. Sprzeczki tyczące się Władzy Prymasowskiey tak uspokoione były, iż Prymasowi podczas bezkrolewia przyznane iest Prawo naznaczania Seymików i Seymu iako też mianowania nowo obranego Krola, Jego atoli ogłoszenie Marszałkom zostawione.
Panowie do dawnego Dworu przywiązani nową fakcyą uczynili, zamyślali oni Krolewnę Annę ogłosić Protektorką Krolestwa, a sami pod Jey imieniem władać Narodem. Obawiać się zatym trzeba było wielkiego na Seymie Elekcyinym zamieszania, a zwłaszcza że wchodzić chciał do niego Xiążę Pruski i Kurlandski, czego iednak nie otrzymali. Seym Elekcyiny zaczął się d. 5. kwietnia. Pierwszą iego czynnością było danie Audyencyi Posłom Zagranicznym. Poseł Papiezki Kardynał Commendoni zalecał Krola katolika, Posłowie Cesarscy proponowali do Korony Ernesta

Ernesta Syna Maxymiliana II Cesarza, a Poseł Francuzki Zalecał Henryka Walezyusza Syna Henryka II Krola Francuzkiego, czego także i Sułtan Turecki domagał się. Jan Lorch Poseł Szwedzki podawał Narodowi za Krola Jana III Krola Szwedzkiego lub Jego Syna Zygmunta. Car Zas Moskiewski zuchwale domagał się, aby go narod Polski sam prosił o przyięcie Tronu swoiego.

Po tych Audyencyach i czytaniu Listow Stany Rzpltey na 3. Partye rozdzieliły się, to iest: Moskiewską, Austryacką, i Francuzką. Była także i 4ta partya Krola Polaka pragnąca, ale ta iako słaba wkrotce upadła a z nią i Moskiewska razem. Dwie Zatym tylko zostały, Austryacka wsparta przez Marszałka Kor. i Francuzka, ktorą poprzał wraz z Litwą Piotr Zborowski, Woda Sandomirski, i ta ostatnia utrzymała się.

Zaczym Henryk od Prymasa mianowany był Krolem Polskim, a Posłowie Francuzcy spiesznie Zaprzysięgli imieniem Henryka te obowiązki pod ktoremi mu korona ofiarowana była. Obowiązki zaś te były następuiące:

1º Że Francya i Polska wieczne pomiędzy sobą czynią przymierze, obiecuiąc sobie nawzaiem dopomagać ludźmi i pieniądzmi, 2. Przyrzekła Francya 4.000 ludzi Zaciągnąć w swym kraju i onychże swym kosztem utrzymywać przeciwko Moskalom. 3. Francya wystawić miała flottę woienną na morzu Baltyckim, dla zapewnienia

Polakom

Polakom panowania na tymże morzu. 4° Przyłączyć do Polski Miasto i Port Narwę. 5° Pozwolić kupcom Polskim tychże samych wolności co do handlu, które mieli kupcy Francuzcy. 6° Krol z strony swoiey obiecał płacić corocznie do Skarbu RPlitey 450.000 Zł. 7° Długi Zygmunta Krola uspokoić. 8° Osobnym przywilejem potwierdzić wolności Narodu Polskiego.

Po tym przyrzeczeniu ogłoszony był Henryk Krolem Polskim i W. Xciem Litt. od Jana Firleja W° kor. Andrzeja Opalinskiego Nadwor. kor. i Jana Chodkiewicza W. Litt Marszałkow, a po ogłoszeniu Krola nastąpiło zaraz ułożenie Paktow konwentow, podług ktorych Krol i następcy iego obowiązani byli rządzić RPlitą. Treść ich była następuiąca 1° Iż Krol za życia następcy na Tron mianować nie miał, ani składać żadney Elekcyi, ani pomagać nikomu pod iakimkolwiek pozorem do osiągnienia korony, ale że po śmierci Krola Stany RPlitey zupełną mieć miały wolność przystąpienia do nowey Elekcyi. 2° Że urzędy i godności wakuiące samym tylko zasłużonym Polakom a nie cudzoziemcom oddawane bydź maią. 3° Że Krol ani żony brać ani z nią się rozwodzić bez zezwolenia Senatu nie będzie. 4° Że Krol Tytułu Pana i Dziedzica Polski używać nigdy nie będzie 5° Że na radach Senatu, gdyby zdania do iednomyślności przywiedzione bydź nie mogły, Krol za tym zdaniem poydzie, które i z prawem naybardziey zgadzać się, i

z większym

i z większym Rplitey pożytkiem złączone będzie. 6o
Że Seym co dwa lata a nawet i częściey złożonym
będzie, gdyby tego była potrzeba, ktore to Seymy
przez 6. Tygodni trwać maią, 7o Że Krol ani
woyny nie podniesie, ani Szlachty na general-
ną iaką wyprawę nie wezwie, ani podatkow
nowych nie ustanowi bez zezwolenia Stanow
Zgromadzonych. Nakoniec, iż gdyby Krol te Pacta
Conventa przestąpił, poddani od wszelkiego posłu-
szeństwa i przysięgi wierności wolni by zostać
mieli; co iednak tak wykładano, iżby takowe u-
wolnienie wtedy dopiero nastąpiło, gdyby Krol
Prawa i wolności Narodu gwałtownie przełamu-
iąc, nie chciał słuchać przestrog i napomnie-
nia Senatu. Z temi Paktami Adam Konar-
ski Biskup Poznański i z wielą innemi Pa-
nami poiachał w Poselstwie do Francyi, gdzie
każdy z nich w szczegolności, okazał to na sobie
że iuż w Polszcze na ow czas nauki w wysokim
stopniu doskonałości zostawały.
Za przybyciem Polskich Posłow do Paryża Hen-
ryk Walezyusz wszystkie żądania onychże wyko-
nał, i Artykuły od Biskupa Walencyi podpisane
zaprzysiągł. Propozycyi atoli względem zaszlubie-
nia sobie Anny Corki Zygmunta I. Krola Pols-
kiego nie przyiął, wymawiaiąc się, że Posłowie
nie przywiezli z sobą zezwolenia na piśmie od
teyże Krolewny. Pacta Conventa przyiął i potwier-
dził. Zaczym w przytomności Krola Franc: Parlamen-
tu i Dworu Krolew: Diploma Elekcyi oddane mu było.

d. 13. 7bra 1753 [2.] 1573.

HENRYK WALE-ZYUSZ.

P. Jakie było Panowanie Henryka Walezyusza?
O. Henryk Walezyusz przyiachawszy do Krakowa r. 1574. Tamże był koronowany w krotce po koronacyi wszczęły się rozterki pomiędzy Królem i Stanami. Stany przyganiały mu o zbyteczną rozrzutność, o przywiązanie do podchlebcow, o zbytki w biesiadach, łowach, i innych rozrywkach. Krol wzaiemnie narzekał na niespokoyność i chciwość niezmierną Polakow, tak dalece; iż o iedno Starostwo więcey niż 30 Osob ubiegały się.
Wszrod tych Okolicznośći Karol IX. Krol Francuzki umarł, wyznaczywszy następcą swoim Henryka, ktory mimo rady Senatorow aby był prosił Stanow o pozwolenie wyiachania, z kilka podrozy swoiey Towarzyszami taiemnie wyiachał do Francyi, zostawiwszy Listy do Senatorów, w ktorych pozorne taiemnego wiechania swoiego dawał przyczyny, a oraz radził im aby Posłow do Francyi wysłali, z ktoremiby naradzał się, względem Interessow tyczących się Rplitey. Jan Tęczyński Kasztelan Woynicki Krola na Szląsku dogonił, lecz żadnym sposobem do powrotu nakłonić go nie mogł. To było powodem iż Seym w Warszawie od Prymasa był złożony, na ktorym

ustanowiono

ustanowiono, iż ieżeliby Krol na dz. 12. Maja nie wrocił do Polski, na tedy Tron za wakuiący będzie ogłoszony, i Stany do nowey przystąpią Elekcyi. Ustawa tą przez Stany podpisana podana była Krolowi przez dwoch Posłow, Henryk odebrawszy ią przyrzekł, iż iak tylko uspokoi się z Interessami Francyi zaraz do Polski powroci.

R.o 1575. Widząc Stany Rplitey iż Krol nie powraca do Polski, ziechały się dz. 12. Maja na Seym do Steżycy, na ktorym iż Tron wakuie ogłoszono.

W tym samym czasie Tatarzy wtargnęli w kray Polski, a osobliwie do Podola Wołynia i Rusi. Dyssydentow zas tak wielka urosła liczba, iż na Zmudzi ledwie 6. Xięży było, a w Litwie ledwie 1/1000. obywatelow wiarę Katolicką wyznawała.

P. Co uczyniły Stany Rplitey po ogłoszeniu bezkrolewia z przyczyny nie powrocenia się do Kraiu Henryka Walezyusza.

O. Stany Rplitey unikaiąc niepomyslnych skutkow dlugiego bezkrolewia do nowey przedsięwzięły przystąpić Elekcyi. Ernest Arcy Xiąże Austryi Syn Maxymiliana II Cesarza; Ferdynand tegoż Cesarza Brat, Jan Krol Szwedzki i Syn Jego Zygmunt Alfons Xiąże Ferrary i Modeny, i Stefan Batory Wda Siedmiogrodzki do Tronu się ubiegali Pomimo rozmaitych Partyy dzielących swe Vota pomiędzy Kandydatow Niemieckich, Jan Zamoyski, o ktorym mowiliśmy pod panowaniem Henryka, większą część Szlachty maiący przy sobie tego dokazał, iż Annę Corkę Zygmunta I. Krolową Polską

obwołano

obwołano, i naznaczono iey Za Małżonka Stefana Batorego. Nominacya ta uczyniona iest od Jana Sieninskiego, ktory zadnym ieszcze nie był Biskupem, a to dla tego iż wszyscy Biskupi przeciwney się Strony trzymali.
Posłowie Stefana Jmieniem Pana swoiego przyobiecali. 1º iż potwierdzi wszystkie prawa i Wolności Narodu, a mianowicie te, ktore w Paktach Conventach z Henrykiem Zawartych są wymienione. 2º Jż wszystkie narodowe długi uspokoi, 3º iż Polakow Zabranych w niewolą od Tatarow wykupi, 4º Jż Summę 200.000. Złł. przed przybyciem swoim do Polski, do Skarbu Rplitey odliczyć każe 5º Jż starać się będzie o pokoy z Turkami i Tatarami. 6º Jz wszelkiego starania dołoży na odebranie krain od Polski przez Moskwę oderwanych. 7º Jż granice Rplitey od wszelkich naiazdow postronnych ubespieczy. Naostatek iż przysięgą potwierdzi albo sam przez siebie albo przez Posłow swoich wszystkie te przyrzeczenia.
w Rku 1576. Szlachta Polska maiąc przy sobie kilku swieckich Senatorow i Stanisława Karnkowskiego Biskupa Kujawskiego ziechała się w Andrzejowie. Potwierdzono tam obranie Anny i Batorego, Za nieprzyiacioł Oyczyzny ogłoszono tych wszystkich, ktorzyby się tey Elekcyi sprzeciwiali i czas Koronacyi Krolewskiey naznaczono. —
Wkrotce potym Stefan przybył do Polski, Zaslubił sobie Annę Krolewnę maiącą na ten czas lat 52. i z nią razem koronowany iest w Krakowie od Bis. Kujawskiego.

STEFAN BATORY

P. Jakie było panowanie Stefana Batorego?

O. Wstąpiwszy na Tron Stefan Batory starał się naypierwey pozyskać tych, ktorzy przeciwnemi byli Jego Elekcyi, i tego dokazał szczęśliwie na Seymie Warszawskim. Stany Rpltey wyznaczyły 16. Senatorow, ktorzyby przy Krolu zawsze mieszkali; i to było początkiem Senatorow przy Krolu Rezyduiących. Zaciągnął Stefan Regiment Gwardyi Kor; a na Kozakow pewne włożywszy powinności, trwałą z nich uformował milicyą. — Kozacy początek swoy wzięli od pogranicznych mieszkańcow Rusi, Wołynia, Podola i innych Polskich Prowincyy, często się zgromadzali dla naieżdżania innych Krajow, puszczaiąc się tym końcem na morze czarne, i cały kray aż do Bram Carogrodzkich pustosząc. Stefan zgromadził ich, nadał im swobody i wolność obierania sobie Hetmana, wydzielił im część kraiu na granicach Krolestwa, ktorego powinni byli bronić od naiazdow obcych, a osobliwie Tatarskich.

R.^o 1578. Założony iest w Polszcze Trybunał Gł. Kor, ktorego sąd dla spraw Wielkopolskich w Piotrkowie, dla Małopolskich w Lublinie dla Litwy zas przez pół roku w Wilnie a przez drugie ½ Roku w Nowogrodku lub Mińsku iest ustanowiony. — W tymże samym R.^u wy powiedziana była woyna Rossyi, ktorey Woyska do Litwy wtargnęły. Jako też ustanowione iest pra

wo

wo, że nikt bez zezwolenia Seymu, nobilitowanym być nie może.

R.º 1579. Stefan Batory sam Osobiście woysko przeciwko Moskwie prowadził, i w tey wyprawie dobył Połocka, ktory był wzięty od Moskali za panowania Zygmunta Augusta. Wkrotce potym Woysko Polskie zdobyło ieszcze 3. Zamki około Połocka, a potym udało się na Zimowe Kwatery, Krol zaś na Seym do Warszawy pospieszył, na ktorym ustanowiono, podatki podatki potrzebne do dalszego prowadzenia woyny. Założona także była w tym R.u Akademia Wileńska i potwierdzona od Grzegorza XIII. Papieża.

R.º 1580. Stefan przyiachał do Litwy i starał się o zebranie potrzebnych Summ, na prowadzenie woyny. Toż samo czynił z swey strony Zamoyski chcąc woysko Polskie pomnożyć. Jazda Polska z samey tylko Szlachty złożona w lepszym daleko stanie zostawała niż piechota. Krol temu zapobiegaiąc, zaciągnął ludzi z Niemiec i Węgier, przykazał oraz aby w dobrach Krolewskich ludzi mocnych na żołnierzy wybrano, ktorych piechotą łanową nazwano. — Piechota atoli ta niebyła wtedy na zawsze ustanowiona, ale iedynie na woynę zebrana. Maiąc iuż krol silnieysze woysko mocniey począł nieprzyiacielowi dokuczać, tak dalece iż Rossya o pokoy prosiła, na to atoli Stefan zezwolić nie chciał i ciągnąc daley rozpoczętą woynę, Miasto Wielkiełuki

kiełuki wziął Szturmem, Newel, Ozeryszcze, i Zawołocie poddały się, Wieliż od Zamoyskiego, Uświata od Radziwiła Hett. W. Litt zdobyte zostały.
Ro 1581. Polakom acz szczęśliwie woiuiącym lecz znużonym, naprzykrzyła się woyna, Prosili zatym Krola na Seymie Warszawskim aby ią zakończył. Krol to wykonać obiecał, byleby mu tylko Moskale całych Inflant odstąpili. Grzegorz XIII. Papież uproszony od Cara Moskiewskiego, staie się poszrednikiem pomiędzy nim i Krolem, spodziewaiąc się iż ta przysługa Cara do unii z katolickim kościołem zachęci. Poszrednictwo to sprawiło, iż pokoy pomiędzy woiuiącemi mocarstwami był podpisany r. 1582. mocą którego Krol obowiązał się odstąpić Miast Moskwie zabranych, Moskwa zaś ustępowała Krolowi Inflant i wszystkich miast przez siebie w Litwie zabranych, a odzyskanych przez Krola.
Ro 1586. Udał się Stefan Batory do Grodna gdzie dowiedziawszy się o śmierci Cara Moskiewskiego Jwana Wasilewicza, chciał z tego korzystać i Moskwę do Polski przyłączyć. J tym końcem naznaczył był Seym dla otrzymania na to Zezwolenia Stanow, lecz niespodziana śmierć Jego Moskwę od wielkiey boiaźni uwolniła.
Batory wzrostu i postawy był poważney, przeciwności ktorych doznał w swym życiu uczyniły go przyiemnym, ludzkim, i do litości nad nieszczęśliwościami swoich poddanych skłonnym. Te iednak przymioty nie przeszkadzały by przynmniey
Jego

Jego męstwu i biegłości w Sztuce woienney, przez co strasznym był nieprzyiaciołom, a Potęgi Polskiey nigdy bardziey nie lękali się postronni, iak za Jego Panowania. Podług zdania naybieglejszych Lekarzów, Pan ten Życie utracił przez zadanie mu Trucizny. Miał lat 54. Panował lat 10. i iest pochowany w Krakowie.

P. Kto był obrany na Tron Polski po śmierci Stefana Batorego.

O. Po śmierci Stefana Batorego zwykłe pod czas bezkrolewia rozruchy okazały się w kraiu naszym których przyczyna była niezgoda Panow. Zborowscy i z swemi przyiaciołmi usiłowali podać w nienawiść u narodu Zamoyskiego, i tym końcem na Seym Elekcyi przybyli z 10.000. ludzi Zbroynych, chcąc pierwey kłótnie swoie uspokoić niż do dawania głosow na Krola przystąpić. Szlachta rozgniewana o zaniechanie dobra Publicznego, do rokoszu się zabierała, wstrzymana atoli była przez Prymasa i niektorych innych Senatorow. Po uspokojeniu Szlachty dana była audyencya Posłom Zagranicznym. Posłowie Niemieccy iakoteż Pruski i Hiszpański zalecali Stanom iednego z Braci Rudolfa II Cesarza. Posłowie zaś Cara Fiedora i Zygmunta Xiążęcia dziedzicznego Szwecyi za pryncypałami swoiemi obstawali. — Litwa odłączywszy się od Polakow oczekiwała na kogo się oni nakłonią. Polacy nie zgadzali się także pomiędzy

soba

oba, iedni z Nich Maxymilianowi Arcy-Xiążęciu Austryackiemu, drudzy Zygmuntowi Krolewiczowi Szwedzkiemu byli przychylni. —
Zygmunt Wnukiem był Zygmunta I. Krola Polskiego, i z Domu Jagellonskiego po Matce pochodził. Wychowany w nadziei osiągnienia Tronu Polskiego nauczył się ięzyka naszego, i wiarę Katolicką przyiął. — Prymas Zygmunta Krolem mianował, lubo Zborowscy Maxymiliana utrzymywali. — Posłowie Zygmunta podpisali Traktat wiecznego Pokoju między Szwecyą i Polską, przeciwko wzaiemnym nieprzyiaciołom swoim — Krol obrany obowiązał się Estonią, i część Summ Neapolitańskich na Siebie przypadaiących Polszcze ustąpić, utrzymywać flottę woienną, rynsztunkiem woiennym Krolestwo opatrzyć, uspokoić niektore długi narodowe, i wszystkie narodu Prawa i swobody potwierdzić.
Po starganym przez takowe niezgody Seymie Elekcyi, Zamoyski Krakow, a Zborowscy Wiślicę Opanowali. Wkrotce atoli Strona Zygmuntowi przychylna i wsparta woyskiem przez Hetmana Wo: ziechała się do Wiślicy, i tam uczyniona, potwierdziła Elekcyą, i do Maxymiliana posłała odradzaiąc mu przybycia do Polski. Zlecono także Zamoyskiemu obronę Krolestwa, i dano mu władzę pomnożenia Woyska podług potrzeby
Urażony Maxymilian z 6000 Woyska wtargnął do Polski, a partya z nim trzymaiąca przez przyłączenie się do Niego toż woysko pomnożyła, i

z Nim razem Krakow obległa, ale porażona przez Zamoyskiego, i Maxymilian do odstąpienia był przymuszony.
Tym czasem Zygmunt z Szwecyi do Polski wyiachał z niemałym Oyca swoiego żalem, ktory niechętnie Syna posyłał do Polski, i nie pierwey na to zezwolił, aż Lesniowolski pogroził mu Elekcyą Cara Fiedora, przez co naywiększego nieprzyiaciela Jego siły znacznie byłyby pomnożone — Z tym wszystkim Jan Krol Szwedzki mocno Synowi swemu zalecił, aby nigdy nie zezwolił na przyłączenie Estonii do Polski, maiąc nadzieię iż gdy Polacy mocno się o to domagać będą, Syn iego pozorną w tym samym tak przykrym obowiązku znaydzie przyczynę uwolnienia się od Jarzma ktore on rozumiał nader uciążliwego.
Przybył nareszcie do Gdańska Zygmunt, i potwierdził wszystkie swoie obietnice oprocz przyłączenia Estonii, ktory interes do śmierci Oyca swoiego odłożył — Potym był koronowany w Krakowie, a na Seymie Koronacyynym Zamoyskiemu zlecono użyć Woyska na rugowanie z Polski Maxymiliana —

ZYGMUNT III

R. 1588. Hetman W. Kor. Zamoyski z woyskiem
Polskim wyprawił się przeciwko Maxymilianowi
a dogoniwszy go pod Byczyną na Szląsku,
woysko iego poraził. Schronił się wprawdzie do
Miasta Maxymilian, ale do poddania się i z miesz-
kańcami onegoż był przymuszony. Stanęła ugoda
aby do dalszego tych kłotni uspokojenia, Maxy-
milian pozor wolności maiąc, w niewoli zostawał,
Zabrani w Niewolą Niemcy z Maxymilianem
częścią przez okup, częścią bez żadnego okupu zwłasz-
cza ci ktorzy byli podleyszego urodzenia wolno
puszczeni zostali. Polakow też przy nim znay-
duiących się wolno puszczono, wprzod iednak
musieli przysiądz Krolowi na wierność i Sta-
nom Rplitey, wyięto iednak z tey liczby Hersztow
a mianowicie Gorkę, Wdę Poznańskiego, i Zbo-
rowskiego Marszałka Nadwor., ktorych do dal-
szego przez Stany na Seymie rozsądzenia przy-
trzymano.
Zwycięstwo to przeciwną Krolowi Partyą zupeł-
nie zawoiowało i zniszczyło. Krol na Tronie
ugruntowanym będąc, pozyskał sobie tych wszyst-
kich, ktorzy dotąd w obojętności zostawali.
Przybywszy do Krakowa przed zakończeniem
Seymu, przyięty był z oświadczeniem powszechney
radości, Zamoyskiemu dwa Starostwa Prawem
dziedzicznym oddano, a Stefanowi, Andrzejowi
i Baltazarowi Batorym Krola przeszłego
Synowcom Indygenat nadano. Pierwszy ten

był

był przykład w Polszcze nadanego Indygenatu dawnieyszych bowiem czasow, skoro Cudzoziemcy Szlachectwem w innych kraiach zaszczyceni, w Polszcze osiedli, zaraz wszystkich Praw i wolności rownie iak i inni Polacy używali.
R.u 1589. Posłowie Cesarscy przyrzekłszy iż Arcy Xiąże Maxymilian wszelkich do Krolestwa i tytułu nawet Krola Polskiego odstąpi pretensyi, i że On Sam, iakoteż Cesarz i Stany Węgierskie i Czeskie tę ugodę potwierdzą, otrzymali wolność dla Maxymiliana, ktory aż do granic Szlaskich był odprowadzony. Krol amnestyą dał wszystkim tym ktorzy się Strony Maxymiliana trzymali: Jeden tylko Gorowski Marszałek Nadworny z Urzędu swego był złożony.
W tymże samym o R.u Potwierdzona iest Ordynacya Ołycka dla Familii Xiążąt Radziwiłow, ktora iest w Polszcze naypierwsza, i Zamoyska dla Potomkow i Familii Hetmana W.o Zamoyskiego.
Tatarzy Ruś i Podole pladruiący byli porażeni. Kozacy w Panstwie Tureckim rabuiący Turkow przeciwko Polakom podburzali. Lecz ugłaskano Turkow, obiecuiąc im iż Kozacy pohamowani, a Posłowie do Porty Ottomańskiey wysłani będą. — Krol w tymczasie znaydował się w Rewlu, gdzie za pozwoleniem Stanow z Oycem swoim Interessa Szwecyi tyczące się układał. Polacy domagali

się od

się od Krola aby do Polski powrocił, ale Oyciec od radzał mu to, rozeszła się wieść, iakoby Krol do Szwecyi powrocić i Polskiego Krolestwa ustąpić miał Ernestowi Arcyksiężęciu Austryi. Lecz Krol powrociwszy z Rewla do Warszawy pokazał, iak płonna była ta pogłoska.
R. 1590. Porta Ottomańska domagaiąca się daniny od Polski, oburzyła przeciwko sobie Polaków ktorzy gdy się iuż do woyny z nią zabierali, tym czasem Poseł Angielski w Carogrodzie będący Pokoy Polakom wyiednał.
R. 1591. Potwierdzone zostało przymierze pomiędzy Polską i Moskwą na lat 12. —
W tymże samym R.u wszczeły się kłotnie pomiędzy Protestantami i Katolikami, a osobliwie w Krakowie, gdzie Kacerze tak sobie postępowali iak gdyby wolne wiary swoiey mieli obrządki. Zbory ich dwa częścią przez Studentow częścią przez Mieszczanow zburzone zostały. — Stany także narzekały na Krola, z przyczyny rozchodzącey się wieści, iakoby Krol bez dołożenia się Stanow miał się żenić, a Krolestwo Polskie oddać Domowi Austryackiemu zamyślał.
R.u 1592. Złożony był Seym w Warszawie Inkwizycya nazwany, a to dla tego iż na nim pilnie roztrząsano postępki Krola, i tych Osob ktore adherentami Domu Austryackiego nazywano. Krol dał przyrzeczenie na piśmie iż nigdy ani z Krolestwa ustępować, ani Przywilejom iego ubliżyć nie myślił. Iłubo Interessa Szwedzkie wymagaia Jego w tamtym Kraiu przytomności, iednakże przez Maleniszo-

tentow

potentatow, oraz spokoie niechce, a nawet gdyby Oyciec Jego umarł, iż bez Zezwolenia Stanow nie wyiedzie do Szwecyi. To Krolewskie przyrzeczenie sprawiło iż Seym z wielką wrzawą zaczęty skończył się szczęśliwie, a wkrotce przyszła także wiadomość, iż Jan Krol Szwedzki Oyciec Zygmunta Życia dokonał.

R.^u 1593. Stany pozwoliły Zygmuntowi wyiechać do Dziedzicznego swego Krolestwa, wprzod iednak przyrzekł Zygmunt iż naydaley za Rok powroci do Polski. Jadący do Szwecyi Zygmunt o mało w Gdańsku Życia nie stracił z przyczyny rozruchu między Pospolstwem, ale wszelkiey niebespieczeństwa, szczęśliwie przybył do Szwecyi, i tam —

R.^u 1594. Koronowany był na Krolestwo Szwedzkie w Upsalu, a potwierdziwszy Narodu tego Przywileie do Polski powrocił. Podczas niebytności Krolewskiey Stanisław Karnkowski Prymas na mocy Konstytucyi R.^u przeszłego uczynioney dał audyencyą Posłom Cesarskim proszącym aby Polacy nie pozwalali przez Kray swoy przechodzić Tatarom, i żeby zawarli z Cesarzem przeciwko Turkowi przymierze. Prymas odpowiedział im, iż w żadne Traktaty bez Krola wdawać się nie może, przeyścia atoli Tatarom przez Polskę do Węgier nie dopuści. Tatarzy iednak cisnąc się gwałtem przez Kray nasz narobili wiele szkod w mieyscach przez ktore przedzierali się.

R. 1595.

Rᵘ 1595. Cesarz Niemiecki Rudolf II. usiłował przywieść Zygmunta do Zawarcia Traktatu przeciwko Turkom. W tymże samym Rᵘ Zamoyski Ziemię Multańską, ktorą sobie Zygmunt Batory Xiąże Siedmiogrodzki przywłaszczył, Zawoiował, i oddał ią pod rząd Jeremieia Mohyły; z obowiązkiem hołdowania Polszcze. A tym czasem 70.000. Tatarow wpadło do Multan dla wsparcia Batorego, lecz porażeni od Polakow do zawarcia pokoju są przymuszeni, mocą ktorego Jeremiasz na Państwie utwierdzony został. Nie długo potym wszczęły się rozruchy na Rusi między Obywatelami obrządku Greckiego, z przyczyny przyięcia Unii z Kościołem Katolickim Rzymskim od Metropolity Kiiowskiego, Arcybiskupa Połockiego i Biskupow Włodzimirskiego, Łuckiego, Chełmskiego i Pińskiego, ktorzy dla oddania imieniem innych Posłuszeństwa Oycu S. posłani byli do Rzymu. Ale w teymierze niedołożono się Konstantyna Xiążęcia Ostrogskiego, Wdy Kiiowskiego, przeto On żwawie teyże Unii sprzeciwiać się zaczął, lubo do niey przedtym bardzo skłonnym okazywał się. Wsparli zatym iego powagą niektorzy, wszystkich sposobow używali na ochydzenie tego ziednoczenia, czego też nieszczęśliwie na wielu Osobach dokazali, a przez to dali początek wielkich niepokojow, iakiemi potym Rplita była zaprzątniona.

w Przeciągu lat 1599. i 1600. Szwedzi nie mogąc otrzymać od Krola aby iachał do Szwecyi, lub Syna

do nich

do nich posłał, ktoregoby w Religii i obyczaiach swoich wychowali, Jemu i Potomkom Jego Krolestwo odbieraiąc, Xiążęcia Karola Krolem ogłaszaią i Senatorow Zygmuntowi przychylnych sądzą; Krol na Seymie Warszawskim mocno na tę niesprawiedliwość utyskiwał, lecz Polakow nakłonić do tego niemogł aby się w tę sprawę wmieszali, w rewolucyi albowiem Szwedzkiey Interes Partykularny Krola całe się Rpltey nie tyczący upatrywali. — Tym czasem Jerzy Farensbach Wda Wendenski z taiemnego Krola rozkazu wtargnął do Estonii. Karol mszcząc się tego Parnawę i inne niektore miasta Inflantskie opanował.

R. 1601. Woyna Szwedom była wypowiedziana gdyż oni całe Inflanty iuż byli opanowali. Litwa poraziła Szwedow pod Kokenhauzen, i odebrała Wenden z niektoremi innemi miastami. Zamoyski Szturmem Wolmaru dobył, a potym z Wdą Wendenskim obległ Felin, podczas tego oblezenia Wda zabity, a Zamoyski ciężko raniony. Wkrotce Miasta Wesemberg i Weysensteyn Polakom poddały się, po czym Zamoyski powrocił do kraiu zdawszy kommendę nad Woyskiem Polskim Karolowi Chodkiewiczowi Staroście Zmudzkiemu.

R. 1605. Karol ogłoszony iuż Krolem Szwedzkim obległ Rygę i wziął Dunamundę. Jan Chodkiewicz W. Hetman Litt. poszedł na pomoc oblężonym. Stoczona była walna pod Kirchołmem

batalia

batalia, na ktorey Chodkiewicz przy pomocy woy-
ska Fryderyka Xiążęcia Kurlandskiego zupeł-
nie nad Karolem odniosł zwycięstwo, i Inflanty
od Woyska Szwedzkiego oswobodził. Polacy nie
starali się korzystać z tego zwycięstwa, maiąc
nowe przyczyny utyskiwania na Krola, a to dla
tego iż Krol zamyslał złączyć się przez Szluby
małżeństwie z Konstancyą Arcyxiężniczka Au-
stryacka, Siostrą pierwszey swey Żony. Ra-
dzono mu poiąć za Żonę Corkę Elektora Sas-
kiego. Zamoyski rozgniewany o to iż kto inszy
godnoscią Marszałka Wo. był ozdobiony nie
zaś ten ktorego On zalecał; pierwszym był
z pomiędzy sprzeciwiaiących się małżeństwu
Krolewskiemu, lecz smierć iego ktora wkrot-
ce nastąpiła, wszystkie uprzątnęła trudnosci
i Konstancya Krolową Polską została. Tegoż
czasu na Krola padło podeyrzenie, iakoby On
Władysława Syna swego Krolem po so-
bie naznaczyć zamyslał z uszczerbkiem wol-
nosci Narodowey.

Ru 1606. Szlachta Wdztwa Krak: uczyniwszy
związek zgromadziła się w Stężycy za po-
wodem Mikołaja Zebrzydowskiego Wdy
Krakowskiego, i z tamtąd skargi swoie na Seym
do Warszawy na pismie posłała. Do Kra-
kowskiey Szlachty przyłączyła się Szlachta
z wielu innych Woiewodztw, domagaiąca się
u Krola zadosyć uczynienia chęciom swoim.
Ciż Rokoszanie ziechali się, potym w Lublinie
gdzie iak nayliczniey z sobą złączywszy siłi

Krola

Krola do sprawowania się w rządow swoich, także do naprawy tego wszystkiego, co się prawom podług nich sprzeciwiało, chcieli przymusić, a wszystkich którzyby z niemi nie trzymali, za nieprzyiaciół Oyczyzny ogłosili. Zygmunt używszy wszelkich sposobow na uspokoienie tych kłotni przez pośrednictwo Senatorow i innych znakomitych osob, poszedł nareszcie zbroyną ręką przeciwko Rokoszanom, któremi władał Zebrzydowski i Radziwił Podczaszy Litt o to urażony, iż Dudzińskie Stwo po śmierci Oyca jego nie iemu lecz Chodkiewiczowi dostało się. Już obie strony w gotowości do bitwy stały, kiedy Senatorowie niektorzy wdawszy się w rozmowę z Hersztami Rokoszanow onych nakłonili do tego aby oddtąd nie mieli żadnych schadzek prywatnych, lecz spokoynie rozsądzenia tey sprawy na Seymie czekali.

Rᵘ 1607. Niekontenci Rokoszanie z pokoju, biorą się do oręża przeciwko nieprzyiaznym sobie. Krol wzywa ich na Seym do Warszawy, aby zaś wszelką wolność obradom zostawił, obiecał na nich nie bydź przytomnym, ogłosił nadto aby każdy śmiało doniosł Stanom Rplitey, coby miał przeciwko niemu, a zwłaszcza ieżeliby kto mogł dowieść, że On Krolestwo opuścić, lub ustąpić komu onegoż, lub na ostatek wolnościom narodu ubliżyć usiłował. — Żaden się na oskarżenie Krola nie znalazł, a Krol wolność Elekcyi i niektore punkta Paktow Conventow potwierdził — Łaskawość Krolewska Rokoszanow w uporze swoim utwierdziła, tak daleko; iż oni wszyst-

sie

się ogłosić iż Tron wakuie, i że przyiaciele Krolewscy są nieprzyiaciołmi Oyczyzny. — Oprocz Zebrzydowskiego Wdy Krakę żaden prawie z Senatorow Rokoszanom nie sprzyiał.
Takowa Zuchwałość przywiodła Krola do uskromienia buntownikow siłą, i orężem. Już wszykowane były do boiu obydwie Strony, kiedy kwarciane Woysko bitwy unikaiąc podało okazyą, Wdzie Krakowskiego i iego adherentom do ucieczki. Lecz Krol dosiągnął ich pod Guzowem o 3 mile od Radomia, i odniosł nad niemi Zwycięstwo. Radziwił Podczaszy Litt pozostałych Rokoszanow pod Warszawą zgromadził, i Wda Krakowski sciągnął tamże swe woysko. Lecz poznawszy swoy błąd poddali się Krolowi i otrzymali amnestyą.
Rᵘ 1609. Rozpoczęła się woyna z Rossyą: Bazyli Szuyski wstąpiwszy na to Państwo przez Zaboystwo Dimitra, wiele przeszkod Doznawał od rozmaitych oszustow za prawdziwego Dymitra udaiących się, i dla tego prosił o pomoc Krola Szwedzkiego. — Zygmunt III wypowiedział mu woynę, w nadziei nadgrodzenia sobie Zawoiowaniem Moskwy utraty Szwedzkiey Korony. I tym końcem obległ Smoleńsk, ktore to oblężenie trwało przez 2. Roki.
R. 1610. Zygmunt III przykuwaniem Polakow fałszywego Dymitra posiłkuiących osłabił iego Partyą, a wzmocnił Stronę Szuyskiego. Żołkiewski Hetman W. Kor. zniosł woysko przez Cara na obronę Smoleńska prowadzone, a potym obległ

miasto

Miasto Moskwę, ktore także Dymitr Zmyślony z drugiey strony opasał. Moskale niemogąc oprzeć się, dwom tak potężnym nieprzyiaciołom, starali się poroźnić ich pomiędzy sobą, Nakoniec Bazyli Szuyski z Panstwa został wyzuty. Obrany potym był Carem od Moskwy acz nie szczerze Władysław Syn Zygmunta. Bazyli i 2. bracia Jego Zołkiewskiemu byli wydani. Moskale poprzysięgli wierność Władysławowi, a Zygmunta Oyca iego prosili aby iak nayprędzey do nich był posłany i koronowany, podtym iednak warunkiem aby Grecką Religią przyiął. Krol obowiązku tego przyiąć nie chciał, a w tym śmierć Dymitra od własnych ludzi zabitego pobudziła Moskalow do szukania sposobow wybicia się z pod Władzy Władysława.

R. 1611. Krol dobywszy Smoleńska nie przybył na pomoc Polakom w Moskwie obleżonym. Niedostatek pieniędzy na zapłatę w Woysku, i zazdrość między Hetmanami Potockim i Chodkiewiczem niezgodę, w tymże Woysku pomnożyła. Zołkiewski Hetman W. Kor. tryumfalnie do Warszawy przyiachał, prowadząc za sobą Bazylego Szuyskiego i dwoch Braci Jego w niewolą zabranych.

R.u 1612. Polacy w Moskwie będący nie mogąc się żadney doczekać pomocy, w liczbie 7000. wyszedłszy z Miasta i uczyniwszy między sobą związek przymusili Krola do zapłacenia im Zołdu. Krol ktory tak mało starania łożył na utrzymanie Rossyi pod panowaniem Władysława

sława Syna swego, powrócił do Polski, a za-
niedbawszy zupełnie przyzwoitego starania
zostawił Moskalom sposobność, iż oni obrali
sobie Carem Michała Fiedorowicza —
W tymże samym R^u Stefan Tomsza uczynio-
ny od Cesarza Tureckiego Hospodarem Mul-
tańskim, przymusił Konstantyna Mohyłę,
Syna Jeremiasza do opuszczenia Multan, Ste-
fan Potocki Szwagier Jego usiłujący utrzy-
mać go na Państwie, sam wolność utracił
i do Carogrodu w niewolą był zaprowadzony.
Tatarzy także bez żadnego odporu Ziemię Po-
dolską pustoszyli.
w Przeciągu lat 1616. i 1619. Następujące
zamieszania trociły Polskę; Naypierwsz rozpo-
częta się znowu woyna z Rossyą. Krolewicz
Władysław maiący natenczas lat 21. obiął kom-
mendę nad woyskiem Polskim bez uszczerbku
iednak władzy Hetmańskiey. Chodkiewicz W.
Hetman Litt wszystkie potrzebne do woyny
uczynił przygotowania, lecz niekarność woyska
wielka do pomyślnego woiowania w tym roku
była przeszkodą. Następującego R^u obleżone
było Miasto Moskwa. co Moskalow przymusiło
do zawarcia przymierza na lat 14. mocą którego
Smoleńsk Siewierz i Czerniechow Polszcze wro-
cone bydź miały — Uczyniona potym była nie-
szczęsliwa wyprawa przeciwko Turkom w Mul-
tanach będącym. Bo gdy się oni do granic Pol-
skich zbliżali, Zołkiewski wysłany na danie im

odporu

odporu, zawarł z niemi pokoy bez dołożenia się w tym krola i Stanow Rplitey, mocą tego Traktatu Multany dostał się, miały pod absolutne Turkow panowanie — Jakożkolwiek Traktat ten szkodliwy był Rplitey, Zołkiewski iednak wymowił się okolicznosciami ktore go do Zawarcia tegoż traktatu przywiodły. — Wkrotce Tatarzy Ruś i Wołyń pladrowaċ zaczęli bez naymnieyszego z strony Zołkiewskiego odporu, ktory w obozie swoim pod kamieńcem zostaiąc bynaymniey nie starał się, ani o odbicie łupow Tatarom, ani o Zapobieżenie dalszym onychże naiazdom.

Hrabia d'Altan przyobiecał był Zygmuntowi III Zaciągnąć w Niemczech 50.000 ludzi i one z Pruss do Szwecyi posłaċ. Krol w nadziei, wyszła tego Szwedow do buntowania się, przeciwko Gustawowi Adolfowi pobudzał, obiecuiąc im iż sam osoba swoią dla wsparcia onychże przybędzie — Uprzedził go atoli Gustaw i Woysko swoie pod Rygą wysadziwszy, całe prawie podbił Inflanty Za zdradą Wolmara Farenbacha, gdy się atoli pogodził z krolem Farenbach, Inflanty także Zostały odzyskane

R. 1620. Betlem Gabor Xiąże Siedmiogrodzkie urażony na krola o to iż Cesarzowi Fryderykowi II 8000 kozakow posłał przeciwko niemu, Turkow i Tatarow na Polskę poduszczał. Gracyan Hospodar Multański następca Tomszy i przyiaciel Polakow krola o tych zdradach przestrzegał

gał, lecz Osman Cesarz Turecki, domyślaiąc się
iż Gracyan ma skryte z Polakami porozumie-
nie, posłał woysko na schwytanie onego. Zoł-
kiewski na prozbę Gracyana z 8000 Woyska
wszedł do Multan przeciwko Turkom i Tata-
rom, ktorych na 100.000. liczono. Stoczona była
z niemi bitwa, na ktorey poległ Gracyan, a Po-
lacy wstrzymawszy natarczywość nieprzyiacioł
głodem i chorobami przyciśnieni ku Polskim gra-
nicom zmierzali, lecz o milę od Dniestru na
głowę porażeni byli, i Zołkiewski zabity, a
Koniecpolski Hetman Polny w niewolą do
Stambułu zaprowadzony został — Wkrotce
Cesarz Turecki podniosł znowu woynę przeciw
Polakom, ktorzy na Seymie naradzali się, wzglę-
dem sposobu obronienia Oyczyzny. Postanowio-
no zatym 35.000 Woyska zaciągnąć i do niego
30.000 Kozakow przydawszy oddać nad nim
kommendę Karolowi Chodkiewiczowi, i Stanisławo-
wi Lubomirskiemu Podczaszemu Kor. Krole-
wicz także Władysław na tey wyprawie miał
bydź przytomnym.
Rо 1621. Kozacy do Polakow pod Chocimem przy-
łączyli się. Osman Cesarz Turecki z 300.000
Woyska, a Han Tatarski z 100.000 wyszli prze-
ciwko Polakom. Polacy acz chorobami (: na kto-
re i sam Chodkiewicz umarł :) osłabieni i nie-
wiele ammunicyi maiący mężny odpor dali
niewiernym co nakoniec nakłoniło Turkow do
zawarcia w Chocimiu Traktatu, ktorego prze-
dnieysze

dnieysze te były Artykuły: 1mo Aby Tatarzy i Ko-
zacy wstrzymali się od wzaiemnych naiazdow
2o Aby Traktat dawniey z Żołkiewskim Zawar-
ty był potwierdzony. 3. aby u Porty Ottomań-
skiey zawsze się Minister Polski znaydował,
Nakoniec aby Hospodarem Multańskim był
Chrześcianin Polakom przychylny.
Rᵘ 1621. Utyskiwały Stany Seymuiące na
Krola, iż Synowi swemu Janowi Albrychtowi
9. lat tylko maiącemu, oddał Biskupstwo
Warmińskie, iż Cesarzowi na pomoc nie prze-
stawał posyłać Kozakow, iż Krolowa Pań-
stwo Żywieckie kupiła, co do pomnożenia Kro-
lewskiey władzy wielce pomagać mogło, iłe
że obostrzone było Prawem, aby Krolowie nie
kupowali Dobr nieruchomych w Polszcze.
Zygmunt III. przyobiecał, iż Syn iego lat do-
rosłszy, Przysięgę wierności Rzplitey wykona,
Na tymże Seymie odsądzono od czci tych wszyst-
kich, ktorzyby w Woyskach cudzoziemskich
służyli.
Umarł Zygmunt III. R. 1632. maiąc lat 66.
z ktorych panował lat 45. pochowany w Kra-
kowie. Poniesione tak wielkie straty za Je-
go panowania, iako to Szwecyi, Moskwy, In-
flant, prawa do Ziemi Multańskiey i Wo-
łoskiey; nie samemu tylko nieszczęściu, ale też i
błędom Krola przypisane bydź powinny. Iłe że On
z przygod pomyślnych iemu się zdarzaiących
nigdy nie korzystał, owszem ie odrzucać zdawał

się

się gdy się zas iaka w Zamysłach przeciwność trafiła, wtedy ie upornie do Skutku przywieść usiłował. Ledwieby temu wierzono, gdyby się z Historyi nie pokazywało; iż ten Krol przy wielkiey w zdaniach Swoich Zawziętości, tych nayczęściey do rady używał, ktorzy się zdobyć na radę pożyteczną nie mogli. Z tym wszystkim Pan ten był nader pobożny, Sprawiedliwy i Łaskawy, iednegoż Zawsze w Szczęściu i nieszczęściu umysłu. On pierwszy z Krolow Polskich w Warszawie mieszkać począł iako w mieście mniey od Litwy i Pruss odległym niż Kraków. Jemu winna iest Warszawa swoy stan kwitnący i okazałość.

P. Jakie iest opisanie bezkrolewia, ktore nastąpiło po Smierci Zygmunta III.

O. R. 1632. Na Seymie Konwokacyinym Elektor Brandeburgski iako Xiąże Pruski przez swego Posła domagał się, aby do obierania Krola wraz z innemi Stanami Rplitey był przypuszczony. Dano mu odpowiedź iż prawa do tego gruntownego nie ma, zwłaszcza iż żaden z Pruskich Xiążąt tey prerogatywy nie używał, odesłano więc tę pretensyą Elektora iakoteż i inne do decyzyi przyszłego Seymu i Krola. — Kwarciane woysko i Kozacy dopominali się także aby mieli głos na Elekcyi Krola, tego iednak ani pierwszym ani drugim nie dozwolono, Podczas Seymu Elekcyi ktora się między Wolą i Warszawą odprawiała, Władysław Syn naystarszy Krola Zmarłego do Warszawy przyiechał, co się Polakom o wolność gorliwym nie podo-

bało

bało, pragnęli bowiem aby Kandydat do Tronu, przytomnym nie był na Elekcyi, Ztąd też wynikło to Prawo, nakazujące aby Kandydaci od mieysca Elekcyi oddaleni byli. Jeden tylko Władysław był Kandydatem do Tronu, lubo Posłowie Krola Szwedzkiego domagali się aby żadnego z Synow zmarłego Krola nie obierano, chyba pod tym obowiązkiem, aby się wszelkiego do Krolestwa Szwedzkiego prawa wyrzekli. Ministrom Kurfirszta Brandeburgskiego ledwie dano audyencyą, Szlachta albowiem na niego narzekała, iż Szwedow do Polski sprowadził i onym dopomagał.

Na tymże Seymie miasto Gdańsk zyskało przywiley podpisywania Elekcyi Krola, tak iak miał Krakow, Wilno i Lwów. Obrany nareszcie został i mianowany Krolem Polskim Władysław wykonawszy przysięgę przez swych Plenipotentow na Pacta Conventa, w ktorych obiecał: 1mo Prawa Narodu Polskiego zachować. 2. Szkołę Rycerską założyć. 3. Arsenały Polskie w Ammunicyę opatrzyć, 4. Przymierza z Postronnemi zachować 5. Pokoju ani z Szwedami ani z Moskalami nie czynić bez zezwolenia stanow 6. Braci swoich dochody z Rzplitey maiących do przysięgi Senatorskiey nakłonić. 7. Ustąpić Stanom Rzplitey Zysku z bicia monety pochodzącego 8. Woyska nie pomnażać, i woyny bez wiadomości Rzplitey nie podnosić. 9. Kamienieckie i Puckie okopy naprawić 10. Żadnych dobr ani urzędow, ani nawet Officerstwo w Gwardyi Cudzoziemcom nie dawać. 11.

Żony

11. Zony bez naradzenia się Senatu nie brać. 12. Obmyślić na następuiącym Seymie sposoby wystawienia floty. Na ostatek zakończyć Interess względem Summ Neapolitańskich.

WŁADYSŁAW IV.

P. Jakie było panowanie Władysława IV.

O. Podczas Seymu Koronacyi Władysława to iest Roku 1633. Wypowiedziano woynę Moskalom, ktorzy nie dotrzymali przymierza z Polską Zawartego. Na tymże Seymie, gdy Jan Albrycht Biskup Krakowski Brat rodzony Władysława od Stolicy Apostolskiey godnoscią Kardynalską zaszczycony został postanowiono, aby godnosc ta bynaymniey nie uwłaczała Prerogatywom Prymasa.

R. 1634. Władysław odpędził Moskalow od oblężenia Smoleńska, i opasanych w obozie do poddania się przymusił, pod tym obowiązkiem: aby przez 4. Miesiące przeciwko niemu nie woiowali. Zdobywszy ieszcze kilka miast Władysław z Woyskiem swoim posunął się pod Stolicę Państwa Moskiewskiego, i zaczętą woynę skończył Zawarciem Traktatu Polszcze pożytecznego, mocą ktorego Władysław wyrzekłszy się wszelkich do Moskwy pretensyy uznać miał Carem Michała Fiedorowicza; On zas na zawsze ustąpić miał Polszcze Smoleńska, Siewierza, Czerniechowa, Drohobuża, Biały, Rosławia Staroduba i innych miast, wyrzec się nadto tytułu Xięcia Smoleńskiego i Czerniechowskiego, i wszelkich pretensyy do Inflant

Estonii

Estonii i Kurlandyi, na ostatek nadgrodzić Kro-
lowi nakłady woienne. — Obydwa Mocarstwa
obowiązały się nadto niewolników bez okupu
wydać sobie wzaiemnie, i żadney zgoła nie
przyiaciołom swoim nie dawać pomocy.
W tymże samym Rku potwierdzone było przy-
mierze z Szwedami na lat 26: za Pośrednictwem
Krolow Francuzkiego i Angielskiego, Rplitey
Hollenderskiey i Elektora Brandeburgskiego,
a za staraniem Hrabi d'Avaux. Stanęła
zatym ugoda aby Szwedzi oddali to wszystko
cokolwiek w Prusiech zawoiowali, zatrzymać
zaś mieli Kraie w Inflantach zdobyte aż po rze-
kę Dźwinę. Miał bydź nadto zawarty Pokoy
wieczysty, gdyby Władysław chciał odstąpić
Pretensyy swoich do Szwecyi, na co dał mu był
nawet sekretne na Pismie Stanom Rplitey przy-
rzeczenie. Przymierze to i Szwedom i Polakom
potrzebne było, Polacy bowiem nie mieli więcey
czasu dla przygotowania się do dalszey woyny
Szwedom zaś uspokoić się z Strony Polski po-
trzeba było, aby Interessa swoie w Niemczech
przez batalią pod Nordlingen podupadłe podźwi-
gnęli.
Rku 1637. Powiaty Lemburski i Bytowski zostały
znowu do Polski przyłączone, po śmierci Bogu-
sława XIV ostatniego Xiążęcia Pomorskiego, a w szcze-
golności do Wdztwa Pomorskiego przydane, ktore-
go niegdyś częścią były.

Tegoż samego R.u Władysław IV. otrzymał usta-
nowienie nowych ceł nad morzem w Prusiech i
Kurlandyi, lecz Postronne Potencye widząc w tym
uszczerbek handlu starały się aby to ustanowie-
nie do skutku nie przyszło. Na tymże seymie
Urząd Generała Artylleryi w Koronie i Litwie
był ustanowiony.
Kozacy zburzyli Forteca Kudak ktora dla ich
uskromienia była wystawiona. Mikołay Potocki
Hetman Polny Kor. oboz ich wziął szturmem
a oraz przymusił onychże do wydania sobie ich
Hetmana Pauluka i 4 innych Wodzow, ktorym
wolność po przeproszeniu Krola obiecano.
R. 1638. Pauluk Hetman Kozacki i inni onychże
Wodzowie smiercią skarani zostali. Zaczęto nadto
ścigać Kozakow, odebrawszy im dawniey nadane wol-
ności, a ścisnąwszy ich w obozie, do przyięcia no-
wych ustaw przynaglono, zostawiwszy im iednak nie-
iaką nadzieię, iż dawnieysze swoie wolności na Sey-
mie powrocone mieć będą. Lecz tak surowie z nie-
mi postąpiono, i tyle im gwałtow wyrządzono, że
się dziwić nie można iż od Posłuszeństwa Rplitey
winnego odstąpili, i okazyą dali woyny owey nie-
szczęśliwey dla Polski, ktora aby wybuchnęła, smier-
ci tylko Władysława czekała.
Tegoż samego R.u ustanowiono Prawo, mocą kto-
rego Szlachcie Polskiey ubiegać się o tytuły Cudzo-
ziemskie, i tych ktore otrzymali używać zakazano,
wyiąwszy Tytuły i Godności przy Unii w r. 1564
i 1569 uznane, iako to Xiążąt Ostrogskich, Czarto-
ryyskich

nyskich, Sanguszkow Wisniowieckich, Radziwilow, Cze-
twertynskich, Zbarazkich i Lukomskich, takze Hra-
biow na Tęczynie i Olesnicy.
R. 1647. Ustanowione zostały w Polszcze i Litwie
Poczty.
R. 1648. Umarł Władysław IV. w Mereczu, ma-
iąc lat 52. z których panował 16. Pochowany
w Krakowie. Krol ten przez wczesne w młodosci
do życia woyskowego przywiązanie, i ćwiczenie się
w Naukach Zołnierskich, takze przez wydoskona-
lenie Hetmanow sławnym się stał woiownikiem.
Lecz długo trwaiący pokoy, i usttęp od Spraw
Publicznych, dla doznanego nieraz woli swoiey sprze-
ciwiania się, przywiodł go do rozkosznego i gnu-
nego życia. Z tym wszystkim porazenie Moska-
low i uskromienie Turkow, tyle Władysławowi
chwały przyczyniło, iż się Kozacy za życia Jego
przez boiaźń w Posłuszeństwie zachowali. Smierć
zaś Jego niespodziana tym większego dla Polski
zrzodłem stała się nieszczęscia, iż była hasłem
Kozakom do buntowania się.
P. Jakie iest opisanie bezkrolewia które przy-
padło po Smierci Władysława IV.
O. Kiedy cała prawie Europa z nezmierną radością
widziała koniec nieszczęsliwosci swoich przyspie-
szony przez zawarcie Westfalskich Traktatow,
Polska i Zwyściezcnu pod czas bezkrolewia zamie-
szaniu, i naiazdom okrutnych podlegała nie-
przyiacioł, Bogdan Chmielnicki ktorego do
szukania zemsty, i własne i Oyczyzny swoiey po-
ciągały

ciągały urazy, Kozaków Zaporowskich do podniesienia buntu naklonił. Ci Kozacy nad Dnieprem mieszkaiący, straszliwemi się stali byli Turkom, Tatarom i Moskalom, zostaiąc pod Hetmanem wyznaczonym od Króla na obronę Polski walczyli, bez żadney inney nagrody procz Gruntów na Ukrainie sobie pozwolonych, nadanych Swobód i Konu: ktory odnieść mogli nad nieprzyiacielem. Władysław IV. w chęci woiowania z Turkami bronią ich opatrzył, i Wodą ku Carogrodowi zmierzać kazał, sam zaś lądem udać się miał z swym woyskiem. Gdy się Stany Rzplitey tym sprzeciwiły Zamysłom, Władysław umyslnie ich uzbroionych zostawił, i do dawania zaczepki Turkom pobudził aby paniewolnie nawet wszczęta się woyna z Turkami. Mikołay Potocki Hett. W. Kor. z woyskiem przeciwko Kozakom ciągnący, gdy wiadomość odebrał o porażeniu Syna swego wrocił się do Korsunia, i tam okopawszy się w obozie, natarczywość Kozaków wstrzymać usiłował, Lecz dla niedostatku Zywności przynaglony do ustąpienia z tegoż obozu, wielką odniósł klęskę, tak daleco że Woysko Polskie całe zostało zniesione, a Mikołay i Stanisław Potoccy Hetmanowie Kor. w niewolą byli zabrani.

Po tak smutnym przypadku wielka w Warszawie powstała Trwoga gdzie się już Kozaków przybycia Litwę i Podole plądruiących lękano. Uchwalono zatym na Seymikach nowe zgromadzić Woysko, i toż powierzyć Dominikowi Ks.

zęciu Zasławskiemu Wdzie Sandomirskiemu,
Alexandrowi Koniecpolskiemu Chorążemu Wkoro
i Mikołajowi Ostrorogowi Podczaszemu Kor
których władza zupełnie równa bydź miała.
Kozacy acz się im powodziło, żądali iednak po
iednać się z Polską, wyznaiąc iż wyrządzo-
ne im krzywdy a osobliwie odięcie im dawniey-
szych wolności przymusiło ich do użycia oręż
ża przeciwko gwałtownikom. Polacy uczynili
im nadzieię, że do dawnieyszych wolności po-
wrócić mogą, byleby tylko buntów zaniechawszy
do posłuszeństwa pawrócili.
Tym czasem Ieremiey Wiśniowiecki Wda
Ruski, gdy do Niemirowa własnego Miasta
przyiachawszy od poddanych nie był przyięty
gwałtem do niego wpadłszy, wszystkich oby-
watelów w pień wyciął.
Nie widząc skutku swey ugody kozacy narze-
kać na Polaków poczęli, a całą winę na niekto-
re składali Osoby, których wydania gdy Koza-
cy otrzymać nie mogli, Chmielnicki z 100.000
Woyska z Białeycerkwi ruszył wgłąbsz Polski
czekaiąc oraz na Posiłki Tatarskie. Wiśnio-
wiecki z 3ma Regimentarzami wyszedł w
30.000. przeciwko niemu, chcąc na niego wprzod
uderzyć niżeli się złączy z Tatarami. —
Nie długo Chmielnicki 2. Zamki dniem pier-
wey od Polaków wzięte odebrał, czym tak się
Woysko Polskie strwożyło, iż się ku Konstanty-
nowu cofać zaczęło, a następuiącey nocy nagła

przerażone

przerażone trwogą, zupełnie rozproszyło się, przez co oboz Polski i z całą ammunicyą dostał się Chmielnickiemu. Zaczęli potym kozacy Prowincyą Ruską pladrować, a wybrawszy wielkie kontrybucye osobliwie z Lwowa i Zamoscia na ukrainę powrócili, prowadząc za sobą, tłum nieżmierny brańcow, których częsć większa od głodu, nędzy, zimna, i chorob wymarła.

Przyszło przecie nareszcie do Elekcyi. Jan Kazmierz Syn Zygmunta III po Smierci Brata swego tytuł Krola Szwedzkiego odebrawszy starał się o koronę Polską, i oneż za iednostaynym wszystkich zezwoleniem otrzymał. Pacta Conventa Janowi Kaźmierzowi też same co i Władysławowi przepisane były. Na tymże Seymie uchwalono, nowe podatki i zaciągi wydano. Oraz wici na Pospolite ruszenie, a Chmielnickiego namowiono aby koniec rozruchom uczynił.

JAN KAŹMIERZ.

P. Jakie było Panowanie Jana Kazmierza.

O. R.u 1649. Uczyniono nowe rozporządzenia nadal sze woyny prowadzenie. Chmielnicki uczyniony od Krola Hetmanem Kozakow, odebrał Buławę, Buńczuk, i Chorągiew na znak tey godnosci, a on swoią za to wdzięcznosć oswiadczaiąc na kilka miesięcy zawarł przymierze, i Krolewi Posłańcow odesłał z Proiektem pokoju do Krola Pokoju tego te były głownieysze Artykuły. 1. Aby Woiewoda, Kasztelan, i Nakiiowski Greckiego były

obrządku

obrządku. 2. Aby Metropolita Kijowski w Senacie
między Senatorami Duchownemi Zasiadał. 3.
Aby Woysko Kozackie z 40.000 złożone, nie Rpltey
lecz Krolowi podlegało. Ten punkt tak się Polakom
zdawał bydź niebespieczny, iż Oni Traktatu nie
przyjęli i woyna z większą niż przedtym Zawzię-
tością zaczęła się.
Chmielnicki po złączeniu się z Tatarami maiąc
na 200.000. Woyska, 9000 Polakow pod Zbarazem
okopanych opasał. Polacy chociaż w tak małey
liczbie mężny nieprzyiacielowi nacieraiącemu odpor
dawali, i statecznie głod wytrzymowali, oczekuiąc
na Sukurs ktory im Krol obiecywał. Dowiedziaw-
szy się o tym Chmielnicki, Zastawił dostateczną
kwotę Woyska na oblężenie Polakow, a sam ruszył
z resztą żołnierstwa przeciwko Krolowi. Stoczona
była walna batalia pod Zborowem w Wdztwie
Ruskim, ktora przez 2. dni trwała, na Tey bitwie
Kozacy i Tatarzy porażeni pierzchać musieli.
Zwycięstwa tego skutkiem był Pokoy Zawarty
z Tatarami, mocą ktorego Oni za 90.000. złotych
corocznego od Polski podarunku nie tylko Zacze-
piać Polakow nie mieli, ale owszem bydź im po-
mocą w potrzebie przyrzekli, i nadto oblężenie
Polakow pod Zbarazem miało bydź Zniesione.
Chmielnicki przysięgę wierności wykonawszy
przeprosił Krola, ktory Zupełną Kozakom nadał
amnestyą, i wszystkie ich Swobody i Wolności
potwierdził. Hetmanowi Zaś i następcom
jego na tę godność nadane iest Stwo Czehryń-
skie

skie, pod obowiązkiem iednak podlegania we wszyst-
kim Rplitey. Na 2gim Seymie tego R^u^ odpra-
wionym Traktat ten z Kozakami był potwierdzo-
ny. Należało zatym Metropolicie Kiiowskiemu
obiąć mieysce w Senacie między Biskupami
Chełmskim i Kiiowskim, lecz Senatorowie Du-
chowni wszyscy się temu sprzeciwili grożąc iż
za weyściem Jego do Senatu mieysca swoie o-
puszczą.
Tegoż samego Rku włożony był podatek na dobra
Krolewskie, aby każdy onychże Possessor zamiast
Żołnierza 60. Zł płacił do skarbu Rplitey. Na-
kazana oraz była inna Kontrybucya na Strawę dla
Koni, zkąd Hyberna początek swoy wzięła, gdyż
przedtym Zimowe Woysk Stanowiska zwyczay-
nie w dobrach Krolewskich i Duchownych bywa-
ły, ktorych mieszkańcy żywności onymże dostar-
czać byli obowiązani.
R. 1650. Jan Kazmierz dowiedziawszy się, iż Chmiel-
nicki na Ukrainie nowe rozruchy wzniecaiąc Mu-
kałow i Turkow przeciwko Polszcze pobudza, Het-
manowi W. Potockiemu, ktory świeżo z niewoli
był wyszedł z Kalinowskim przykazał obozem
stanąć pod Kamieńcem. Ta ostrożność obraziła Ko-
zakow, tak dalece, że ią za zgwałcenie ugody z
sobą zawartey poczytali, i iuż do oręża zabrali
się. Stany Rplitey uchwaliły na Seymie Pospo-
lite ruszenie, nakazały nowe zaciągi nie przesta-
iąc iednak namawiać Kozakow do zachowania
Zborowskich Traktatow.

R^u^ 1651.

R. 1651. Gdy Chmielnicki posłanych od Rplitey Kommissarzow nie przyiął; Woysko Polskie odebrało rozkaz woiowania przeciw Kozakom, ktorzy nayprzod dali Zaczepkę, Marcin Kalinowski Hetman Polny Kor. lubo kilka nad niemi pomnieyszych odniosł Zwycięstw, widząc atoli bardzo przewyższaiące siły nieprzyiacioł do obozu Potockiego cofnąć się musiał. Kozacy oblegli Kamieniec ale bezskutecznie. Tym czasem Szlachta na pospolite ruszenie wezwana, nowe zaciągi i sam Krol Jan Kazimierz przybył do obozu. Wszystkie woysko Polskie 100.000 ludzi wynoszące przeciwko Chmielnickiemu i Tatarom 3 razy tyle ludzi maiącym ciągnęło. Po wielu pomnieyszych utarczkach nastąpiła walna pod Beresteczkiem batalia, Krol hufiec srzedni, Mikołay Potocki Hetman W. Kor. prawe skrzydło, a Kalinowski lewe prowadził. Jeremiey Wiśniowiecki Wda Ruski pierwszy bitwę rozpoczął, i prawe skrzydło nieprzyiacioł pokonał. Tatarowie ku przyległym gorom, a Kozacy do Taboru cofnęli się. Tych na 200.000. liczono, ktorzy przez czas nieiaki bronili przystępu do Taboru, lecz Zwyciężeni nakoniec oboz cały z znacznym plonem, i 18 armatami na łup Polakom zostawili. Krol do Warszawy Szlachtę rozpusciwszy poiachał, przez co skutek tego zwycięstwa był zniszczony. Reszta Woyska pod władzą Hetmanow Została. Radziwił Hetman

man W. Litt dobywszy Kijowa, złączył się z Woy-
skiem Kor: pod Białą=Cerkwią. Stanął nareszcie
pokoy z Kozakami, mocą ktorego postanowiono. 1mo
aby Woysko Kozackie z 20.000 złożone Krolewskim roz-
kazom podlegaiące w Wdztwie Kijowskim zostawało.
2. Aby obrządki Greckie nienaruszenie zachowane były
z zupełną dla Schizmatykow wolnością. 3. Aby
Kozacy wyrzekłszy się przymierza z Tatarami żadney
na potym z niemi przyiazni niemieli, ale raczey do
Woyska Krolewskiego przyłączyli się, gdyby woyna
przeciwko Tatarom podniesiona bydź miała.
Tegoż samego Ru Traktat Lubecki z Krystyną Kro-
lową Szwedzką do skutku nie przyszedł, dla tego
iż Polacy domagali się oddania Inflant i nadgro-
dy dla Krola za ustąpienie korony Szwedzkiey, co
było przyczyną okropney woyny ktora wkrotce na-
stąpiła.
Ru 1652. Naznaczony był Seym na obmyślenie spo-
sobu do uskromienia Kozaków, Seym ten zerwany był
pierwszy raz od iednego tylko Posła imieniem Siciń-
skiego z Powiatu Upitskiego. Tymoteusz Chmiel-
nicki Syn Hetmana Kozackiego złączywszy się
z Tatarami nagle na Kalinowskiego Hetmana
Polnego Kor: uderzywszy, woysko pod iego kommendą
będące poraził, i samego Kalinowskiego zabił.
Złożony był tegoż samego Ru powtorny Seym Kor:
cem oddalenia niebespieczeństwa grożącego Rpliткey.
Na tym Seymie Hieronim Radziejowski Podkancle-
rzy Kor: przekonany z Listow przeiętych iż Kozaków
w buntach utrzymywał i onymże protekcyą u Kro-
lowy.

kowy Szwedzkiey iednał, na Marszałkowskich Sądach od czci odsądzony i na śmierć acz nieprzytomny skazany iest. Starał on się wprawdzie dawniey Króla przebłagać, czego nie dokazawszy nayprzód do Wiednia a z tamtąd do Szwecyi umknął gdzie w ostatnie nieszczęścia wprawuiąc Oyczyznę mści się obelgi sobie uczynioney usiłował, namawiaiąc do woyny przeciwko Polakom Krystynę Królową Szwedzką, i iey sukcessora. Królowa wzięła na siebie staranie wychowania Potomstwa Radziejowskiego, co też i uczyniła, trzymaiąc ię nakładem swoim w Francyi. Jeden z Synów iego był ów sławny Kardynał Prymas Radziejowski, który w początkach Panowania Augusta II nie mniey kłotni wzniecił iak Oyciec Jego za Panowania Jana Kazimierza.

W tymże samym Roku Taxa Hyberny do 20. Zł. od Włoki była podniesiona. Duchowieństwo z swey strony do opatrzenia publicznych Potrzeb przyłożyło się przez dobrowolne złożenie summy 120000 Zł. pod imieniem Subsidii Charitativi.

Chmielnicki wymówki szukaiąc z przyczyny zniesionego przez Syna swego Polskiego woyska Stanom Rzplitey na Seymie doniosł, iż się to z winy Kalinowskiego stało, który nie zachowuiąc się spokoynie, i zasadzki Synowi iego uczyniwszy sam był przyczyną swey klęski. Te przyiazne oświadczenia wnet ustały. Gdy Chmielnicki obległ Kamieniec, którego iednak dobyć nie mogł, częścią dla tego iż obleżeni mocno się bronili, częścią iż w Woysku Kozackim mno-

rowe wszczęło się powietrze. Krol Chmielnickiego ieszcze
przestrzegał, aby się w pokoju zachował, Przyiaźń z Ta-
tarami rozerwał, i młodszego Syna, iako wierności swo-
iey Zakładnika Krolowi oddał. Chmielnicki żadney
z tych rzeczy nie wykonał.
R. 1653. Jan Kazimierz ruszył z Woyskiem przeciwko
Chmielnickiemu i stanął pod Zwańcem. Tatarowie
po kilku mnieyszych utarczkach, obiecali się spokoy-
nie zachować byleby ich zwykły podarunek dochodził,
i aby Kozakow przy ugodzie Zborowskiey zachowano.
Oleśnicki Kasztelanic Wislicki i Landskoroński
Wodzic Ruski Tatarom iako Zakładnicy wiernego
dochowania pokoju byli oddani. Kozacy zaś acz przy-
rzeczone sobie mieli zachowanie Zborowskiego Trakta-
tu, gdyby do posłuszeństwa powrocili, ufaiąc iednak
w Protekcya Cara Moskiewskiego woynę raczey
aniżeli pokoy obrali.
Jakoż zaraz w R. 1654. Dwa woyska Moskiew-
skie wkroczyły do Państw Polskich, iedno do Litwy
drugie na Ukrainę, z ktorym złączył się Chmielnicki
i Ukrainę Prawem hołdownym od Moskwy otrzy-
mał, iako też potwierdzonym został w Godności Het-
mańskiey. Od czasu poddania tego, w Pereasławiu
do skutku przywiedzionego Kozacy zawsze pod protek-
cyą Rossyi zostawali i w woysku Rossyiskim słu-
żyli. To zaś woysko Moskiewskie ktore do Litwy
wtargnęło, Miasta Drohobuż, Newel, Mohylow,
Połock i inne niektore w czasie dosyć krotkim opa-
nowało. Radziwił Hetman W. Litt nieprzyiaciela
pod Szkłowem wstrzymać usiłował, i onemuż nie cze-
kaiąc

kaiąc na Gąsiewskiego Hetmana Polnego wydał batalią, na ktorey wiele utraciwszy pierzchać musiał, a Car Moskiewski Alexy Michałowicz zwięk-szą Woyska swoiego częscią, obległszy Smoleńsk, Miasto do poddania się przymusił. Odebrało potym Woysko Moskiewskie Witepsk, lecz od Szkłowa odstąpić było przymuszone. Na Ukrainie Hetmani Kor: Buszę, Bracław, i inne niektore Miasta Kozakom wydarli, 18.000 Tatarow do Polakow przyłączyło się, przeciwko Kozakom, ktorym przedtym obronę dawali.

R.^u 1655. Odprawiła się batalia pod Humaniem pomiędzy Moskalami, do ktorych przyłączyli się Kozacy, i Woyskiem Polskim, ktore zwycięstwo odniosło, lecz gdy z niego korzystać nie starano się, Chmielnicki w dobrym porządku wszedł i w nocy umknął kilka tylko Armat i Chorągwi zostawiwszy. Radziwił obległ Mohylow, lecz daremnie. Polskie Woysko po dobyciu kilku Miast i porażeniu niektorych Kozackich hufcow udało się na kwatery Zimowe a tym czasem też ale bardzo pozno 60.000. Tatarow na Pomoc Polakom przybyło.

W tymże samym R.^u Nowa z Szwedami rozpoczęta się woyna, do ktorey pobudką była Karolowi Gustawowi Krolowi Szwedzkiemu Protestacya uczyniona przez Henryka Canasil Posła Jana Kazmierza względem prawa iego do Szwedzkiey Korony, nie mniey także zdrada Radziejowskiego, ktory Szwedow do Woyny przeciwko Polakom namawiał.

Jan Kazmierz posłał do Szwecyi w Poselstwie Andrze-

ja

ja Morsztyna celem zapobieżenia tey woynie, lecz Morsztyn audyencyi nawet nie utrzymał dla tego, że pieczęć do Listow iego Kredencyonalnych przyłożona, herb Szwedzki zawierała. Dway inni Posłowie z Zupełnieyszą mocą Posłani w tedy do Sztokolmu przybyli gdy woysko Szwedzkie już do Polski wchodziło — Wszedł tedy Witemberg Feldmarszałek Szwedzki w 17.000. do W. Polski, Szlachta Poznańska i Kaliska w liczbie 15.000. pod Usciem Zgromadzona za namową Radziejowskiego Szwedom się poddała, ostrzegaiąc iednak Sobie Zachowanie majątkow i swobod. Krol Szwedzki z drugiey strony z Woyskiem ciągnący złączył się pod Kołem z Witembergiem, Jan Kazimierz Krzysztofa Przyiemskiego posłał do Krola Szwedzkiego z Propozycyą pokoju, lecz On odpowiedział iż w Warszawie dopiero tym się Zatrudni — W krotce potym poddała się Szwedom Warszawa, Jan Kazmierz z Woyskiem Polskim udał się do Opoczna, gdzie się był Witemberg obozpał, Krol Szwedzki Feldmarszałkowi swemu przybył na Pomoc, Stanęły iuż były obydwa Woyska w gotowości do batalii pod Czarnkową, a tym czasem deszcz nawalny temu przeszkodził. Potym Jan Kazimierz Zostawiwszy bagaże na łup nieprzyiacielowi sam nayprzod do Krakowa a potym do Głogowka na Szląsk udał się. Krol Szwedzki przez ugodę Kraków odebrał, ktorego przez 3. Tygodnie Czarnecki Kasztelan Kiiowski bronił. — Woysko Kwarciane pod Kommendą Lanckorońskiego Hetmana Poln. Kor. porażone, poddaiąc się Szwedom dało

przykład

przykład całemu Woysku Polskiemu, iż wespół z Wodzami swemi przysięgę wierności Krolowi Szwedzkiemu wykonało. — Krol Szwedzki protekcyą swoią Stanom obiecuiący Seym w Warszawie naznaczył, na ktory nikt się nie stawił lubo wiele Woyska z Szwedami trzymało.

Nie mniey szczęśliwie powodziło się Woysku Szwedzkiemu i w Prusiech, ktore oprocz Gdańska całe opanowali, mimo przymierza z Kurfirsztem Brandeburgskim zawartego. Moskale także całą Litwę pustoszyli, podbiwszy sobie Wilno, Mińsk i inne niektore Miasta. Kozacy do Moskalow przyłączeni Ruś pładrowali, a po zniesieniu szczupłego Polakow Woyska Lwow oblegli, od ktorego przez mocny odpor Grodzickiego odstąpić musieli, z tamtąd wyszedłszy kray cały aż po Wisłę spustoszyli i Lublin spaliwszy wrocili się na Ruś. —

Chmielnicki w tey drodze napadł na Tatarow od ktorych inaczey uwolnić się nie mogł iak tylko wyrzekaiąc się przymierza z Moskalami i uznaiąc za Krola Jana Kazmierza, przyobiecał nadto podług woli i rozkazow tegoż Krola łączyć się z Tatarami przeciwko Szwedom. Z przymusu atoli uczynił to Chmielnicki, i długo się chwiał między Janem Kazmierzem Krolem Polskim ktoremu posłuszeństwo przyobiecał, i Krolem Szwedzkim, ktoremu się poddać zamyślał.

Przebiegłszy

Przebiegłszy i spustoszywszy Polski część znaczną, Woysko Szwedzkie, odporu doznało od Polakow, pod Częstochową, ktorey dobyć nie mogło. — Odpor ten, ktory nie tak siły ludzkiey iako raczey sprzyiania Niebios był skutkiem wzbudził w Polakach odwagę, wielą nieszczęściami przytłumioną, i dał początek Konfederacyi Tyszowieckiey, na ktorey kilka Wdztw i część woyska złączyła się, na obronę Krola i Wolności przeciwko Szwedom.

Rᵘ 1656. Jan Kazmierz powrociwszy z Szląska do Polski wydał uniwersały zachęcaiące Polakow do obrony Oyczyzny, ktorą uroczystym sposobem oddał pod Protekcyą, Nayświętszey MARYI Panny.

W tymże samym Rᵘ Kurfirszt Brandeburgski zawarł przymierze z Krolem Szwedzkim w Krolewcu, mocą ktorego uznawał się hołdownikiem Krola Szwedzkiego, i od niego iako lenność odbierał Warmią, Prusami Biskupiemi w Instrumencie przymierza nazwaną, ieden tylko Powiat Frawemburgski wyiąwszy, ktory przy Karolu X zostać miał. — Miasto Malborg od Szwedow wzięte zostało. — Karol widząc iż woyna ktorą miał za zakończoną, bardziey się wzmagała, gdyż się wszystka Szlachta z Woyskiem Polskim przywiązała do J. Kazmierza, ruszył z Prus do Maley Polski i zniosłszy Woysko Czarneckiego za niem do Zamościa upędzał się, rozumieiąc zaś iż się Zamość dobrowolnie podda, dla odpoczynienia Woysku

Woysku udał się ku Jarosławowi. Czarnecki widząc zmordowane Woysko Szwedzkie długiem marszem często nań wypadał z zasadzek i wielką w nim czynił szkodę. Ruszyli nareszcie Szwedzi ku Sandomirzowi, a chcąc się przez San przeprawić uderzyli na woysko Litewskie pod komendą Pawła Sapiehy Wdy Wileńskiego będące, które 8000. ludzi wynosiło, a poraziwszy ie oboz cały z znacznym plonem odebrali, i uczynili sobie wolną drogę do Warszawy. — Jan Kazmierz w 60.000. Woyska obległ Warszawę, w ktorey niewiele woyska Szwedzkiego znaydowało się, lecz plon niezmierny z całey Polski był zgromadzony, i już go Szwedzi woda do kraju swego przesłać zamyślali. Feltmarszałek Witemberg i Ministrowie Szwedzcy znaydowali się także w Warszawie. — Jan Kazmierz dokazał tego iż się Warszawa poddać musiała pod tym obowiązkiem aby Szwedzi wszelkiey zdobyczy odstąpiwszy do Torunia wyciągneli. — Szlachta prawie gwałtem Krola przywiodła do zatrzymania Witemberga i innych dziesiąciu przednieyszych Panow Szwedzkich, a to dla tego iż Szwedzi uczynioney w Krakowie kapitulacyi nie dotrzymali. Jeńcow tych odesłał Jan Kazmierz do Zamościa, ochraniaiąc ich od zapalczywości Polakow.

Tym czasem, kiedy Jan Kazmierz bawił się obleżeniem

niem Warszawy, Krol Szwedzki nie mogł przybyć o-
bleżonym na pomoc, lecz po odebraniu Warszawy nad-
ciągnał z swym woyskiem i z Pruskim razem. Pol-
skie Woysko znacznie umnieyszone iuż było na
owczas, gdyż wielka część Szlachty do domow swo-
ich wrociła się. Kazmierz z resztą woyska prze-
prawił się przez Wisłę i niedaleko Pragi sto-
czył bitwę z Szwedami — Bitwa ta trwała przez
3. dni, z wielką obydwoch Stron szkodą, przyszło
nakoniec do tego że Szwedzi Warszawę odebrali.
R. 1657. Jerzy Rakocy Xiąże Siedmiogrodzkie u-
łudzony obietnicami Krola Szwedzkiego, wszedł do
Polski z 50.000. Woyska swoiego. Szwedzi udawa-
li przed nim iż nic łatwieyszego, iak Małą Pol-
skę, Ruś czerwoną, Mazowsze i część Litwy zawo-
iowawszy nowe założyć Krolestwo — Polacy usi-
łowali wszelkiemi sposobami odwieść Rakocego
od tego przedsięwzięcia, czyniąc mu nawet nadzie-
ię osiągnienia Tronu Polskiego. Lecz Rakocy
bez żadnego na prozby i obietnice względu kray
Polski pustoszył, Kontrybucye wybierał, a udaiąc
iż na obronę Polski przyszedł Lubomirskiego przez
5. miesięcy Kraków w obleżeniu trzymaiącego
do ustąpienia przymusił, sam do Krakowa wie-
chał, Brześcia Litt. dobył i do Krola Szwedzkiego
do Warszawy poiachał — Karol dowiedziawszy
się

się o wszczętey woynie pomiędzy nim i Duńczykami Polskie Interessa powierzył Rakoczemu, Pruskie zaś Janowi Adolfowi Bratu swoiemu a sam do Szwecyi poiachał. Polacy tym czasem wzaiemnie do Siedmiogrodzkiey wtargnęli Ziemi, Rakocy o powrocie myśleć począł, a w tym odstąpili go Kozacy i Wołochowie nie maiąc tedy bespieczney do powrotu drogi, zawrzeć pokoy sobie zelżywy z Polakami był przymuszony mocą którego znaczną Summę Polszcze wypłacić, Hanowi Tatarskiemu wielką offiarować donatywę, a oraz Krola i Rptita przeprosić obowiązał się. Ledwo co od Polakow uwolnił się Rakocy napadli na niego Tatarzy, pod pozorem Zemsty za to, iż woynę podniosł bez zezwolenia Sułtana Tureckiego. Jeszcze nie wyszedł był z Polski Rakocy, kiedy Posiłki od Cesarza posłane pod władzą Hrabi Hatzfelda przybyły. Posiłki te przyobiecane były przez Traktat z Ferdynandem III. Cesarzem zawarty a przez Leopolda I. Syna Jego potwierdzony. Dobył tedy Hatzfeld Krakowa, a Paweł Wirtz Półkownik Szwedzki Gubernator Krakowa otrzymał wolność powrocenia z Szwedami do Pomeranii — Nie długo potym poddał się i Poznań Polakom.

Tegoż samego Roku zawarte było w Kopenhadze przymierze pomiędzy Polską i Dania dla wzaiemney przeciwko Szwedom obrony, które aż do skoń-

czenia

czenia woyny trwać miało. Na tym Traktacie Zasadzał się potym August II. gdy podniosł woynę przeciwko Szwedom z Duńczykami walczącym. Tegoż samego Roku Sławny Pokoy Welawski z Kurfirsztem Brandeburgskim był Zawarty. Tym Traktatem uwolniony został Kurfirszt na Zawsze od płacenia hołdu Polakom, tak iednak aby wiecznie Polszcze był sprzymierzonym. Na mocy tego Pokoju On i Potomkowie Jego płci męskiey na Zawsze wschodnie Prussy trzymać udzielnie mieli, po ustaniu zaś płci męskiey w Jego Familii, kray ten dostać się miał prawem lennym Margrabiom Brandeburgskim z Domu Culembach i Anspach. Kurfirszt z swey strony obowiązał się, swoim i następcow swoich imieniem do przystawienia podczas woyny Polakom 1500 Piechoty a 300. Jazdy. Tegoż czasu ściśleysze przeciwko Szwedom na lat 10 Zawarte było przymierze, mocą ktorego Kurfirszt 6000. Woyska, a Jan Kazimierz posiłki bez wyrażenia liczby pewney sobie przyobiecali.

W krotce Zawarty był powtorny Traktat w Bydgoszczy, ktorym Krol Polski w nadgrodę nakładow woiennych ustąpił Kurfirsztowi i Potomkom Jego płci męskiey Powiatow Lemburgskiego i Bytowskiego lennym prawem i pod temiż samemi warunkami, iak trzymane były.

były od Xiążąt Pomorskich. Obiecał mu nadto Puście miasto Elbląg i z swoim Powiatem, iak skoro od Szwedow odebrane będzie, aż do Zupełnego wypłacenia summy 400.000 Talarow Niemieckich. — W Zastawie zaś 120.000 Talarow puszczono temuż Kurfirsztowi Stwo Drakimskie. —
W tymże samym R. Bogdan Chmielnicki i Feld-Marszałek Szwedzki Witemberg w Zamościu pomarli. —
R. 1658. Toruń po 6. miesiącach obleżenia przez woysko Cesarskie i Polskie odebranym został. Douglas General Szwedzki nagle do Mittawy wpadłszy, Xcia Kurlandskiego, z całą Jego Familią, zabrał w niewolą.
R. 1659. Szwedzi z całey Kurlandyi oprocz Buska wypędzeni zostali. —
Tegoż samego R. Kozacy po smierci Chmielnickiego na 2. partye będąc podzieleni, iedni trzymali z Moskalami, a drudzy z Wychowskim, ktory sprzykrzywszy sobie srogie rządy Moskiewskie, zgromadził Kozakow, a złączywszy się z Budziackiemi Tatarami, woysko Moskiewskie zniosł, i Wodza Jego Wodwiczenko zwanego Trupem położył, sam zaś pod posłuszeństwo Jana Kazmierza z Kozakami Ukraińskiemi z tey strony Dniepru mieszkaiącemi powrocił. — Zawarty był potym Traktat Ha-

dziacki

Hadziacki, mocą ktorego oprocz innych pożytkow otrzymali kozacy nadzieię że Metropolicie Kiiow skiemu i 5. innym Religii Greckiey Biskupom mieysce w Senacie naznaczone będzie. Traktat ten iednak nie tak Kozakom iako Wychowskiemu był pożyteczny, ktory oprocz Wdztwa Kiiowskiego, 2. Starostwa dziedzicznym, a wiele innych dobr prawem dożywotnim otrzymał – Lubomirski Mar. W. i Het. Pol. Kor. całe Prusy Szwedom odebrał oprocz miast Malborga Elblaga i Sztumu.

Car rozgniewany o bunt Kozacki i nie zachowanie mniemaney obietnicy przyrzeczenia mu Tronu Polskiego po śmierci Jana Kazimierza, znowu woynę rozpoczął, 3 Woyska na Ukrainę i do Litwy wystawszy. w Litwie kilka miast odebrali moskale, i Gasiewskiego Hetmana woysko zniesli. Przeciwnym sposobem na Ukrainie Wychowski złączywszy się z Polakami i Tatarami, Kozakow Zadnieprskich na głowę poraził, a Trubecki ich Hetman w kilka dni po batalii z odniesionych ran umarł.

R. 1660. Zawarty został sławny Pokoy Oliwski za posrzednictwem Francyi, ktorego Cesarz ie den przyiąć niechciał, przedsiębioracy Interessa

swoie

swoie z Szwedami przy poszrednictwie Jana Kazmierza Zakończyi. Na mocy tego Pokoju Jan Kazmierz wyrzekł się prawa swoiego do Szwecyi, Zachowuiąc tylko tytuł i herb Krola Szwedzkiego, z tym iednak warunkiem, aby tego Oboyga traktuiąc z Szwedami nie używał, i aby to Zupełnie po Jego smierci ustało – Polska ustąpiła całych Inflant Szwedom, oprocz szczupley cząstki ktorą Woiewodztwem Inflantskim nazwano, odstąpiła oraz wszelkich do Estonii i Wyspy Oeseli pretensyy – Szwedzi uwolnili Xcia Kurlandskiego. Miasta takie Elbląg, Malborg i Sztum oddali, a Traktaty z Kurfirsztem podczas woyny Zawarte skassowali. Lubo zaś Elbląg był obiecany Kurfirsztowi, że atoli On podług Traktatu nie dał obiecanych posiłkow przeciwko Szwedom i Moskalom, przeto Miasto to przy Polszcze Zostało –

R. 1661. Jan Kazmierz nie maiąc Potomstwa i będąc ostatnim z Domu swoiego, na żadanie Ludowiki Krolowy żony swoiey postanowił Siestrzenicę swoią wydać za Xiążęcia d' Enghien Syna Xiążęcia Kondeusza Wo i postarać się aby tenże Xiążę mianowany był Sukcessorem korony Polskiey ieszcze za życia Jego. Projekt atoli ten iednostaynie był odrzucony na Seymie –

Tegoż

Tegoż samego Rū Socynianie kacerze z Polski wyszli, a Alexander VII. Papież Janowi Kazimierzowi nadał tytuł „ Krola Prawowiernego |: Regis Orthodoxi :|

R. 1662. Jan Kazimierz potwierdził sposob i wolność Elekcyi wyrzekaiąc się wszelkich krokow, dla wyznaczenia sobie następcy podiętych. — Na tymże Seymie Hieronim Radziejowski uwolniony od wydanego przeciwko sobie Dekretu powrocił do Polski i w wielkiey u Krola był łasce. — Zatrudniły się potym Stany staraniem względem obmyslenia zapłaty woysku, i tym końcem ustanowiono nadzwyczayne pogłowne pod imieniem Subsidii Charitativi. Gdy przyszło do roztrząsania pretensyi woyskowych, pokazało się, iż nie rachuiąc należytości dla Litwy, Woysku Kor. więcey niż 26. milionow Zł. zaległego należało się żołdu.

R. 1663. Stanęła z Woyskiem Kor. ugoda, przez ktorą 8.000,000. onemuż wypłacić obiecano — w Litwie nie tak prędko do zgody przyszło, z przyczyny zamieszek wynikaiących z smierci Gasiewskiego Hetmana, i Żyromskiego Marszałka Woyska Zwiazkowego, obydwoch przez toż woysko zabitych. — Chcąc ułatwić sposoby na obmyslenie Zapłaty Woysku, wynalazek ten podano

aby

aby moneta podleysza niż przedtym i mnieyszey wagi bita była. Rplita puściła Aręda mennice Boratyniemu i Tynfowi (: od ktorego Tynfy wzięły swoie nazwisko :) Pierwszy z nich miedziana, a drugi srebrną, biiąc monetę siebie zbogacili, a kray naygorszemi zaraził pieniądzmi. Tegoż samego R.u Henryk Juliusz X.że d' Enghien zaślubił sobie Annę Corkę Falcgrafa Siostrzenicę Krolewską. Od tego czasu Krolowa wszelkich używała sposobow, ażeby Korona Polska albo Xięciu d' Enghien, albo Oycu Jego Kondewszowi dostała się. — Jan Kazimierz Xięstwo Opolskie i Raciborskie Krolowy ustąpił. Ona zaś sprzedawszy ie Cesarzowi, wzięte za nie Pieniądze dała na Posag Falcgrafa Corce.

R. 1664. Na ukrainie część Kozakow do nowych się buntow zabierała, z namowy (: iak mniemano :) Wychowskiego Wdy Kiiowskiego, ktory bez względu na Godność Jego Senatorską, za wyrokiem sądu woyskowego w Korsuniu rozstrzelany. Tegoż samego R.u Jerzy Lubomirski (: ktory przed 17 laty uczyniony był Xiążęciem Swiętego Państwa Rzymskiego od Ferdynanda III Cesarza :) Marszałek na ow czas W. i Hetman Polny Kor. ściągnął na siebie nienawiść Krolewską przez nieustanne protestacye przeciw Obraniu Następcy na Tron za życia Krola, i przez

wolne.

usilne pociąganie innych Senatorow do zdania swego. Dwor maiąc go za Herszta swoich przeciwnikow kazał go na Seym Zapozwać iako obwinionego iż Woynę domową w Kraiu wzniecić zamyślał. Wyrokiem Seymowym Lubomirski skazany został na utratę maiętności Urzędow i Życia. Czego unikaiąc do Wrocławia wyiachał —

R. 1665. Krol Laskę Marszałkowską Janowi Sobieskiemu, a Buławę Polną Czarnieckiemu Wdzie Kiiowsk. oddał. — Tegoż samego Roku Zaraz był Seym Extraordynaryiny, pod czas ktorego Posłowie nie wprzod chcieli do obrad przystąpić, ażby Lubomirski od Kary uwolnionym został, czego Posłowie osobliwie Krakowscy tak usilnie od Krola domagali się, iż on przyrzec im musiał, iż o tym skutecznie pomyśli. Lecz gdy od dnia do dnia odwlekał, Przyiaciele Lubomirskiego niecierpliwością zdięci Seym Zerwali przez Łosia Posła Dobrzyńskiego — Rozgniewany Lubomirski powrocił do Polski z 8000. woyska. Krol Zebrane z Litwy i Ukrainy Woysko wysłał przeciwko niemu — i gdy iuż Lubomirski z Woyskiem swoim ciągnął do W. Polski. Krol sam stanąwszy na czele Woyska ścigał go, lecz większa częśc Szlachty do Lubomirskiego przeszła. Jędrzey Trzebicki.

Biskup

Biskup Krak: i Tomasz Leżeński Biskup Chełmski gdy się iuż woyska pod Pałczynem uszykowały do boiu pokoy pod pewnemi warunkami przywrocili, między ktoremi były i te: aby Lubomirski przywrocony był do godności, aby amnestya dana była skonfederowanym, i nadgroda tym ktorzy, dla przechodow Żołnierskich szkode poniesli, Lubomirski upokorzywszy się Krolowi do Wrocławia powrocił —

R. 1666. Złożony był Seym Ordynaryiny ktorego chciwie żądano, spodziewaiąc się iż miał bydz końcem wszelkich wewnętrznych zamieszań, zaciętość atoli Krola w nienawiści przeciwko Lubomirskiemu, i oddanie Buławy Polney Janowi Sobieskiemu po śmierci Czarneckiego, Seymu tego zerwania były przyczyną. Zaczęła się zatym na nowo woyna Domowa. Lubomirski znakomite pod Montwami nad Noteczą odniosł zwycięstwo, po ktorym w Łagonicach wnet pokoy zawarty pod temi przednieyszemi warunkami: 1. Aby Lubomirski i iego adherenci upokorzyli się Krolowi. 2. aby Lubomirski rozpusciwszy skonfederowane Woysko, do zupełnego zakończenia tych Kłotni mieszkał na mieyscu ktore mu Krol wyznaczy. 3. Aby Woysku po rozwiązaney Konfederacyi Żołd za trzy miesiące był

Zapłacony

Zapłacony. Na ostatek aby ta amnestya na przyszłym Seymie była potwierdzona. Krol z strony swoiey publiczne na piśmie dał przyrzeczenie, iż za życia nikomu do osiągnienia Tronu dopomagać nie będzie. Lubomirski nie sądząc się bydź bespiecznym w Polszcze do Wrocławia wyiachał, i tam nagle na początku Roku następuiącego umarł.

R. 1667. Zawarty był Traktat w Andruszowie przymierze z Moskwą do lat 13. przedłużaiący, mocą którego Siewierz Czerniechow i Ukraina za Dnieprem na zawsze, część zaś Woiewodztwa Kiiowskiego i z iego Stolicą, na 2. lata Moskwie się dostały. Moskwa przywrociła Połock Witepsk, i całe Polskie Inflanty. Obydwie Strony oprocz tego obowiązały się do dania sobie Posiłkow przeciwko Turkom i Tatarom, i do ułożenia przez ten czasu przeciąg wieczystego z sobą pokoiu.

Tegoż samego Rᵘ złożony był Seym na ktorym ugoda Łagonicka i wolności Elekcyi od Krola była potwierdzona. W czasie tego Seymu postrzeżono iż Dwor nie zupełnie poprzestał starania względem Sukcessyi Tronu Polskiego dla Xięcia d' Enghien, dwszem był wtedy odgłos, iż Morsztyn Referendarz

kor.

Kor. ktory był Posłem do Francyi w Instrukcyi swoiey miał sobie Zalecone, aby rzeczonego Xięcia do Polski sprowadził, ktoryby sobie partyą w woysku będąc przytomnym tym łatwiey mogł zebrać. Szlachta Polska iawnie to wymawiała Krolowi wymieniaiąc nawet tych Senatorow ktorzy na to zezwolili. Intrygę tę całą przerwała smierć Krolowy, gdyż Ona iey Duszą była.

W tym także Rku Hieronim Radziejowski do Sułtana Tureckiego Posłem był naznaczony, aby go odwiodł od Woyny. Mahomet IV. pokoy przyobiecał, byleby tylko Krol przeciwko Moskwie woynę podniosł i żadney sobie władzy nad Kozakami pod Protekcyą Porty zostaiącemi nie przywłaszczał.

R. 1668. Polacy względem tych warunkow naradzić się nie mogli, z przyczyny zerwanego w tym Rku Seymu i zaszłey potym Abdykacyi Krolewskiey — Francya wykrętami swoiemi do celu sobie zamierzonego przyszła, wmowiwszy w Krola aby w zamianę Tronu Opactwo przyiął — Krol zebrawszy Senat oznaymił mu iż dla słabości Zdrowia, dla spokoynego w wieku podeszłym Życia, i dla rozmaitych przykrości postanowił wyzuć się z Krolewskiey Dostoynosci — Gdy wszystkie Senatorow prozby i przekładania skutku pozbawione zostały.

zostały, wyznaczono Seym, na ktorymby Krol ber-
to złożył. Odprawiła się ta Ceremonia z
powszechną narodu żałościa. Całe Zgro-
madzenie, wszystkie stany łzami zalane
żal swoy okazywały z utraty tego Krola, na
ktorego iednak narzekai słuszną miały przy-
czynę, co znakomitym iest dowodem miłości
i przywiązania Narodu Polskiego do swoich
Krolow.

Następuiącego R. po skończonym Seymie
Elekcyi wyiachał z Polski Jan Kazimierz.
Przyiachawszy do Francyi od Krola Francuz-
kiego Ludwika XIV otrzymał 2. Opactwa Sgo
Germana in Pratis i Sgo Marcina w Niwer-
nie z kilką innemi beneficyami Kościelnemi.
Umarł Jan Kazmierz w Opactwie swoim
Sgo Marcina d. 16. Grudnia R. 1672. Serce
iego złożone iest w Kościele Opackim Sgo Ger-
mana in Pratis w Mauzoleum nader wspa-
niałym, na ktorym Jego posąg z białego mar-
muru iest postawiony — Ciało tego Krola do
Polski odesłane wkrotce po smierci Krola Mi-
chała razem iest pochowane w Krakowie.

P. Jakie iest opisanie przymiotow Jana Kaz-
mierza?

O. Jan Kazmierz Krolem, Jezuitą, Opatem i Kar-
dynałem bywszy, dał dowod iż odmiany sta-
nu nie zawsze w nim z pilney pochodziły uwagi.

Woiowania

Woiowania umieiętnośći dosyć dokładną, posiadał, ku powierzchownemu nabożeństwu zbyt był skłonnym. Surowym się dla Radziejowskiego i Lubomirskiego, a nadto posłusznym dla Żony swoiey okazał. Jan Kazmierz krolestwo Polskie daleko w podleyszym stanie zostawił, anizeli go odebrał, a Polska za Jego Panowania sławę swoią tracić poczęła. Za niego Kozacy Posłuszeństwo Polszcze wypowiedzieli, Pruskie Xięstwo od hołdu się uwolniwszy udzielnym stało się. Powiaty Lemburgski i Bytowski chociaz lennym Prawem Kurfirsztowi dane od Korony odpadły. Część nayznacznieysza Inflant, kraju tak obfitego, Estonia, Oeselia, Smoleńsk Siewierz, Czerniechow od Polski oderwane zostały. Moneta podła owa to cięzka Narodu plaga woynie okrutney rownaiąca się była wprowadzona za Jego Panowania do Polski —

Michał

MICHAŁ WIŚNIOWIecki.

P. Co się przytrafiło znakomitszego podczas tego bezkrolewia, ktore po abdykacyi Jana Kazmierza nastąpiło.

O. R. 1668. Gdy powszechne zadumienie pochodzące z złożenia berła przez Jana Kazmierza ustało Stany Rplitey dopominały się od Kurfirszta Brandeburgskiego o przywrocenie Starostwa Drakimskiego, gdyż ie opanował przeciwko warunkom zawartych Traktatow, to iest nie uczyniwszy żadney odezwy względem wypłacenia winnego mu długu. Pragnęły także Stany aby Kurfirszt z pretensyami swemi do obrania Krola przyszłego zatrzymał się i nie używał tytułu Pana Ziemi Lemburgskiey i Bytowskiey iako lennością tylko też Ziemie posiadaiący. Kurfirszt na to odpowiedział: iż względem tych wszystkich Interessow wyszle Pełnomocnych Ministrow na Seym Elekcyi.

R. 1669. Złożony był Seym Elekcyi, na ktorym przedsięwzięto poprawić to wszystko, co za przeszłego Panowania z granic prawa wyszło. Stanęła tedy Konstytucya przykazuiąca, ażeby ani 2. Ministeria ani Ministerium z Buławą, ani 2. Ziemskie Urzędy iedney że osobie nie były dawane. — Postanowiono także aby Krol Polski zawsze Katolickiey Rzymskiey był.

był Religii, aby nie abdykował Korony, i aby za Życia swego nie starał się o Elekcyą swego na Tron następcy. Wyrok także za Jana Kazmierza przeciwko Lubomirskiemu wydany iako przeciwko winowaycy Zelżonego Majestatu, był zniesiony.

Do Tronu Polskiego Kandydatami byli: 1. Filip Wilhelm Falcgraf Renu, którego Stronę popierali Królowie Angielski i Szwedzki, także Kurfirszt Brandeburgski i Leopold I. Cesarz acz tylko na pozor. 2. Karol Xiążę Lotaryński, któremu wszystka Szlachta sprzyiała, i Xiążę Kondeusz maiący za sobą Prymasa i Senatorow, ale odrzucony od Szlachty, która rozgniewana iż czas Elekcyi wyznaczony daremnie upływał, i maiąc w podeyrzeniu Senatorow, iż Oni umyslnie rozne zarzucali trudności dla przewleczenia oneyże, hurmem ku Szopie zmierzaić i do niey strzelać poczęła, Senatorom wyiść chcącym drogę tamowano, i zaledwo rozruch ten był uspokojony. Od tego czasu kształt Szopy odmieniono, i sciany do niey przydano—

Przystąpił nareszcie Prymas do zbierania głosow, wszystkie Wdztwa na 2. podzielone były partye, iedne Falcgrafa, 2ga Xcia Lotaryńskiego. Zdało się w tedy iż iedyny sposob zagodzenia tych 2. partyi był ten, aby 3go podać

Kandydata

Kandydata. Podano tedy Xięcia Michała Wiśniowieckiego, Syna Jeremiasza Wiśniowieckiego Wdy Ruskiego; i ten za iednostaynym Zezwoleniem utrzymał się. Michał z dawnych Xiążąt Litewskich po Korybucie rodzonym Bracie Jagiełły pochodzący, maiętności swoiey przez Kozaków pozbawiony, wychowany od Ludowika Krolowy i Biskupa Płockiego, do nauk i ięzyków z młodości przykładał się. Zadnego nie maiąc urzędu przyłączył się do Wdztwa Sandomirskiego dla dania głosu na Krola, kiedy iedem prawie, bez dobr, bez pomocy, bez przyiacioł, bez zalecenia od postronnych poniewolnie na Tron był wyniesiony. — Wypraszał się od tey dostoynosci ze łzami, lecz daremnie, w czym wielki dał przykład albo pomiarkowania, albo podłosci umysłu. — Seym Koronacyi Michała wielce był zakłocony gdyż na nim ci Obywatele ktorych Dobra znaydowały się w Prowincyach Moskwie ustąpionych domagali się, aby im inne Dobra dane były w nagrodę zabranych. Seym ten zerwany był przez Olizara Podsędka Kiiowskiego. R. 1670. Seym powtorny od Zabokrzyckiego Czesnika Bracławskiego zerwany. — Tegoż R. złożony był 2gi Seym na ktorym Prazmowski Prymas wyrzucał na oczy Krolowi rożne w rządach iego niedoskonałości, ale Jędrzey Olszowski Biskup Chełminski a razem Podkanclerzy Kor. na te zarzuty odpowiedziawszy Krola niewinnym okazał. — Krol za

poszrednictwem

pośrednictwem Senatu dał się, Prymasowi przeprosić, na co Rycerski stan utyskiwał pragnąc aby Prymas za niesprawiedliwe Króla oskarżenie był karany.

R. 1671. Potwierdzone były Traktaty Welawski i Bydgowski z Kurfirsztem, który 1500. Ludzi na pomoc przeciwko Turkom przystał Królowi. Turcy korzystaiąc z niezgody pomiędzy Królem i Stanami, domagali się od Rplitey ustąpienia im Ukrainy i naywyższey władzy nad Kozakami w niey mieszkaiącemi, lecz Jan Sobieski na ow czas Hetman W. Kor. przez męstwo swoie Kozaków w poddaństwie utrzymał. —

R. 1672. Mahomet IV. wpadłszy do Ukrainy odebrał Kamieniec, i z tamtąd pod Lwow podstąpił, lecz Obywatele tamteysi przez wypłacenie 100. tysięcy Talarow od obleżenia uwolnili się. — Zawarty był nareszcie Zelzywy dla Polski pokoy z Turkami, którego te były Artykuły: Aby Kamieniec i Ukraina przy Turkach została, aby Kozacy tymże Turkom podlegali, aby Rplita corocznie 22.000. ✠. Porcie Ottomańskiey płaciła.

Pokoy ten uśmierzył na czas woynę z Turkami, lecz wewnętrzne kłotnie coraz się bardziey wzmagały z przyczyny Prażmowskiego Prymasa i Sobieskiego W. Hetmana na Króla narzekaiących. Szlachta złożyła Konfederacyą w Gołębiowie dla wsparcia powagi Królewskiey i przywrocenia Oyczyznie pokoju. Marszałkiem Jey był obrany Czarniecki — Prymas i dway Bracia Jego Wda

Płocki

Płocki i Chorąży Nadworny z urzędow złożeni, i dobra ich skonfiskowane. Pałac Prymasowski w Ujazdowie Krolowi oddany. Posłow ktorzy Seymy zapanowania tego Krola zerwali za zdraycow Oyczyzny osądzono. Sobieski widząc co się z Prymasem dzieie, a zatym boiąc się aby go toż samo nie spotkało, Woysko nakłonił do związku, nie tylko przy Wierze, Krolu, i wolnosciach, ale też dla otrzymania winney zapłaty, i zachowania w całosci władzy Hetmańskiey.

R. 1673. Zawarta była ugoda z Prymasem w Ujazdowie, mocą ktorey Konfederacye rozwiązał, powagę Krolewską ugruntował, Prawa i swobody Narodowe utrzymał, i to wszystko ziścić obiecano, cokolwiek przeciwko Prymasowi postanowiono, ktory potym niedługo umarł.

W tymże samym R^u^ stanęła Konstytucya nakazuiąca, aby co 3^ci^ Seym w Grodnie odprawował się, tak iednak aby Seymy Konwokacyine zawsze w Warszawie, Elekcyine między Warszawą i Wolą, a Koronacyine zawsze w Krakowie odprawiały się.

Po skończonym Seymie Woysko Polskie i Litewskie wyprawiwszy się przeciw Turkom stanęło obozem pod Lwowem. Krol sam udał się do obozu, lecz zachorowawszy w Lwowie pozostał, i tamże umarł. Nazaiutrz po smierci Krolewskiey stoczona była pod Chocimem z Turkami batalia.

Krol.

Krol Michał zdrowia i umysłu był słabego, miał rozum, ale nie miał potrzebney Krolowi wspaniałości. Nieprzyiaciele Jego mieli nadzieię, iż z rowną łatwością mogł bydź pozbawiony Tronu, iak na niego był wyniesiony. — Mowić o nim można, iż poki nie panował, poty się panowania godnym bydz zdawał.

JAN SOBIESKI.

P. Jakie iest opisanie bezkrolewia po śmierci Michała Wiśniowieckiego.

O. Do upadku zbliżaiącą się Polskę podźwignął Jan Sobieski Het. W. Kor. ktory wpadłszy do Multan i pozyskawszy przyiaźń Multańskiego i Wołoskiego Hosp. postanowił na 80. Tysięcy Turkow pod Chocimem okopanych uderzyć, nad ktoremi miał kommendę Seraskier Hussein, człowiek zuchwały, ale w sztuce woienney mało biegły. Stoczona nazaiutrz po śmierci Krola Michała bitwa zwycięstwo Polakom przyniosła, a Turcy oboz, armaty, i sprzęt cały woyskowy utracili. Wiadomość o śmierci Krolewskiey i oddalenie się do Litwy Paca Hetmana W. Litt. i z woyskiem, dalsze zwycięstwa tego skutki zatamowały, a cała korzyść na odebraniu Chocimia skończyła się.

R. 1674.

R. 1674. Pomimo wielu Kandydatow ubiegaiących się do Tronu Polskiego, Jan Sobieski ktory był duszą woyska i obrad Seymowych pod pozorem pomagania Xciu Kondeuszowi sam sobie drogę do Tronu otworzył. Z dwiema możnemi Kandydatami nayw[i]ęcey miał sprzeczki, to iest z Xiążęciem Neuburgskim, i Xiążęciem Karolem Lotaryńskim ktory po sobie miał Krolowę, i wszystkich Krolowy Przyiaciol, a osobliwie Prymasa i Paca Het. z Woyskiem Litt. Smierć atoli Prymasa osłabiła Partyą Krolowy a wzmocniła Partyą Sobieskiego. Jędrzey Trzebicki Biskup Krak. w niebytności Prymasa i Biskupa Kujawskiego do zebrania głosow przystąpił, a zgromadzone stany iednostaynemi głosy zgodziły się na obranie Sobieskiego, ktory ogłoszony Krolem od Biskupa Krakowskiego Pacta Conventa zaprzysiągł, i przyrzekł: 1o naznaczoną Krolowy wyprawę z dochodow swoich wypłacić, 2o wyrzec się pretensyi ktorą miał do Rplitey względem 150.000. na Starostwie Gniewskim zapisanych. 3o Wykupić swym kosztem kleynoty Rplitey zastawione w 338.000 Złł. 4to Założyć w Warszawie Szkołę Rycerską. 5to Dwa Miasta nakładem swoim wzmocnić

i okopać

i okopać, to iest Lwow, i drugie podług upodo-
bania Rplitey w Litwie.
Jan Sobieski chcąc dziełem iakim znakomitym
wsławić początki swego panowania, koronacyą s
woią odłożył, w chęci przyłożenia się do woy-
ny z Turkami. Rplita pozwoliła mu racho-
wać lata panowania od czasu Elekcyi, i pie-
częci Pokojowey użyć gdyby tego potrzeba była
dla wyzwania Szlachty na Pospolite Rusze-
nie, lub też dla zwołania Seymow, naznacze-
nia Ziazdow publicznych, pisania do Za-
granicznych Monarchow /: wyiąwszy Cara
Moskiewskiego, do ktorego pisząc użyć miał
pieczęci Litewskiey :/ i dla mianowania do
Urzędow wakuiących — W czasie tych oko-
liczności Chocim poddał się Cesarzowi Tureckie-
mu, ktory zamiast ciągnienia na Ruś Czer-
woną, iako zamyślał, za namową Hana Ta-
tarskiego na Ukrainę udał się, aby Kozakow
do zupełnego sobie poddania się przymusił.
Cały ten kray Białącerkiew wyiąwszy pod
bili Turcy, i do Multan wrocili — Jan III., a
pod władzą Jego Jabłonowski Wda Ruski
z Litwą się złączywszy Ukrainę całą, odebrali
Doroszenki Hetmana Kozackiego z wszyst-
kich onych krain procz Czechryna i Pawoło-
cza wypędziwszy — Krol zimę w Bracła-
wiu przepędził, gdzie Han Tatarski daremnie
na niego nacierał. Pac Hetman Litewski nie

przestaiąc

przestaiąc zazdrościć chwały Krolowi, wrocił się z Woyskiem do Litwy

w R. 1675. Radziwił Het. Polny litt. Pawołocz odebrał. Ibrahim Basza komende nad Tureckim Woyskiem obiąwszy wpadł na Ukraine i obległ Human. Tatarzy zaś dwa razy zostali porażeni, raz pod Złoczowem od Wdy Ruskiego a drugi raz pod Lwowem od samego Krola. W tymże R.u Persowie przysłali Posłow swoich do Krola z powinszowaniem odniesionych zwycięstw, i oświadczeniem przyiazni.

R. 1676. Odprawiła się Koronacya Krola i Krolowy. Na Seymie tey Koronacyi podany był proiekt aby Buławy na 3. lata tylko dawane były, i ażeby Hetmani rownie Krolowi iako i Rpltey na wierność przysięgali. Intryga atoli Krolowy przeszkodziła przyięciu tego proiektu, i buławy tak iak przedtym dożywotnie dawane były. Obrociły potym zgromadzone Stany całe staranie względem woyny Tureckiey. Uchwalono zatym nowe podatki z piwa, wina i gorzałki, pogłowne w troysob pomnożono, i 100.000. Woyska wystawić nakazano. W tym szerzyć się poczęła pogłoska, iż Krol skrycie z Mahometem w ugodę wkroczył, a te tak wielkie siły na Kurfirszta Brandeburgskiego gotuie. Ustawy przecie Seymowe skutku swego nie wzięły, i ani pienię-

dzy

dzy, ani ludzi tyle, ile seym nakazał nie zebrano. Nic to Krolowi nie przeszkodziło, ktory z 10.000. Woyska przeprawił się przez Styr i Dniestr. Jerzy Lubominski od Woyniłowa nieprzyiaciela odegnawszy, tak żwawie za nim ępędzał się, iż w sam oboz Tatarski wpadł, z ktorego się ledwo wydobył. — Jbrahim Basza (Szatan przezwany) Wodz turkow z Hanem Tatarskim złączywszy się, Krola w obozie obległ, i z armat 48. funtowych do obozu od rana do wieczora codziennie szturmował. Radziwił Hett. Pol. Litt. przecięty od obozu Krolewskiego z posiłkami pod Lwowem zatrzymał się. —
Za odebraniem wiadomosci o tak scisłym Krola opasaniu w obozie zatrwożyła się Polska, a Prymas za naleganiem Krolowey i Senatorow nakazał Pospolite ruszenie. Lubo zaś Krolowi żywnosci i ammunicyi w obozie brakowało, tak dalece: że ledwie 4 dni wytrzymać ieszcze można było, iednak Krol wszelką wzmiankę pokoju pod obowiązkiem potwierdzenia Traktatow Budziackich odrzucił. —
A tym czasem Janczarowie narzekać poczęli, iż nie Cesarz, nie Wezyr, lecz prosty Seraskier woyskiem władał, Han Tatarski częscią przekupiony, częscią niechcący podbicia Polski, grozliwe nalegania innych Chrzescianskich

Potencyy

Potencyy, Woyska Moskiewskie na Pomoc Polszcze idą-
ce i spozniona pora, przywiodły Ibrahima do Ze-
zwolenia na pokoy znośnieyszy i Krola z tych cia-
snot wyprowadziły —
Zawarty był tedy Pokoy w Żorawnie, mocą ktore-
go dwie 3cie części Ukrainy Polszcze wrocono, a
reszta przy Kozakach zostać się miała, sprzeczka
o Podole za przybyciem Posła Wo miała bydź
uspokojona, tymczasem zaś Kamieniec i inne
niektore miasta na Podolu przy Turkach zosta-
ły — Niewolnikow także z obydwoch stron na
wolność bez okupu wypuszczono — Pomnicy-
sze tego Pokoju te były Artykuły: 1o Aby Tur-
cy i Tatarzy Polszcze dawali posiłki w po-
trzebie. 2. Aby Tatarom w Litwie osiadłym
Lipkiemi nazwanym w przeciągu iednego Rku
pod panowanie Tureckie wrocić się pozwolono.
Turcy oddalaiąc się od Granic Polskich
15000. Polakow w niewolą zabranych pusz[c]zali
Krol zaś powracaiąc do Polski w Żołkwi
odebrał Order So Ducha przysłany sobie
od Ludwika XIV Krola Francuzkiego —
R. 1677 złozony był Seym na ktorym Pokoy
w Żorawnie zawarty był potwierdzony —
Jan Gniński Woda Chełminski naznaczo-
ny był Postem do Carogrodu — Tatarzy
przysłali Posła z oświadczeniem przyiaźni
Rplitey — Podatek na Tabakę i na Papier
włożono — Xże Kurlandski przez Posła hołd
oddał — Po skończonym Seymie Krol i z Krolo-

wą

wą wyiachał do Gdańska, dla uspokoienia zaszłych tam kłótni pomiędzy pospólstwem i Zwierzchnością mieyską. —
R. 1678. Przedłużone zostało z Moskwą przymierze aż do r. 1693. Moskwa oddała Polszcze Newel, Siebież i Wielisz, które przywłaszczyła sobie pod czas woyny za nakłady woienne —
W tymże R^u Szwedzi z Inflant do Prus Xiążęcych wtargnęli. Jan III zapewniony przez Posłow Francuzkiego i Szwedzkiego iż część kraiu zawoiowanego Jego Potomstwu dziedzicznym prawem dostanie się, nie przeszkodzał temu wtargnieniu, lubo o to od Kurfirszta był proszonym. — Wszedł tedy Horn General Szwedzki z 16.000. Woyska do Prus i dwa Powiaty zawoiowawszy aż do Welawy pomknął się.
R. 1679. Kurfirszt Brandeburgski Fryderyk Wilhelm przyciągnął z swym woyskiem do Prus, Szwedow z kraiu tego wypędził, a ścigaiąc ich aż do Kurlandyi wielką w ich woysku czynił szkodę, tak dalece że z 16.000 ledwie 2500 wrociło się do Inflant —
R. 1683. Złożony był Seym na którym zawarte było przymierze przeciwko Turkom z Cesarzem Leopoldem, iako Krolem Węgierskim i Czeskim i Arcy-Xiążęciem Austryi, za pośrednictwem Innocentego XI. Papieża —
Tym przymierzem Jan III do utrzymania 40000. Woyska a Leopold do 60.000. obowiązał się

zali się. Odstąpił nadto Cesarz wszelkich pretensyy za Posiłki dane Polakom podczas woyny szwedzkiey. i odesłał dane mu na piśmie przyrzeczenia obrania Krola z Austryackiego Domu. Co się tycze pieniężnych posiłkow, Leopold obiecał 1.200.000. Zł. Pol. wypłacić i wyrobić u Krola Hiszpańskiego pozwolenie dziesięcin w Krolestwie Neapolitańskim i w Xięstwie Medyolańskim na pomoc Rptitey. Zgodzili się też obydwa Monarchowie na to, aby złączonemi Woyskami na pomoc ieden drugiemu przybywali, gdyby Turcy Krakow lub Wiedeń obledz mieli.
Przymierze to wnet potym do skutku przyszło. Wezyr W. Kara Mustafa 300.000 Woyska prowadzący do Węgier wtargnął, i nagle pod Wiedeń podstąpił. Leopold z Familią swoią widząc zbliżaiące się niebespieczeństwo z Miasta uiechał. Jan III. bez odwłoki przybył Miastu na odsiecz. Przodem wysłał Hetmana Sieniawskiego, a za nim sam, i z Synem swoim Krolewiczem Jakubem przez szląsk i Morawę, wszedł do Austryi, gdzie Karol V. Xiąże Lotaryński maiący kommendę, nad Cesarskim woyskiem czekał na niego. Elektorowie Bawarski i Saski z swoim woyskiem do Krola przyłączyli się, co wszystko na 68.000 ludzi wynosiło. Krol zaś nad tym Woyskiem nayważszą obiął kommendę. Po przebytych gorach i drogach bardzo trudnych sprzymierzone woysko stanęło naprzeciw Turkom. Wszystkoby było w niwecz poszło, gdyby Wezyr, ab

bo ciasne drogi osadził, albo zawczasu do wiednia ledwie się utrzymuiącego Szturm był przypuscił. Lecz nieuwaga i gnusnosć Wezyra, Chrzescian poratowała. Jazda Polska pierwsza na nieprzyiaciela natarła, i srzedni hufiec nieprzyiacielski przełamała, w ktorym sam Wezyr znaydował się pod zasłoną Chorągwi Machometa. Widok tey Chorągwi w niczym całe niepomogł Turkom przez wzgarde swego Hetmana i męstwo Polakow. Wezyr ucieczką ratował się, a trwoga z srzedniego hufca do pobocznych skrzydeł przeniosszy się zupełne Chrzescianom odniesć dała zwyciestwo. Nazaiutrz oboz nieprzyiacielski woyski był otworzony, w ktorym zołnierze niezmierne łupy znalezli, a tych częsć znaczna dostała się Krolowi.

Po odniesionym zwyciestwie Jan III wiachał do Wiednia, dokąd też i Cesarz powrociwszy zbytecznie dumnym względem niego pokazał się. przepisuiąc Obroncy swemu takowy w odwiedzeniu siebie Ceremoniał, ktory ani na Krola, ani na Obroncę Wiednia i całego Chrzescianstwa nie przystawał. — Udał się potym Jan III w pogoń za Turkami i znaczną pod Miastem Parkanem klęske odniosł, tak dalece że o mało sam nie był zabity. Lecz za nadciągnieniem Woyska Xiążęcia Lotaryńskiego i Cesarskiego znowu na głowę Turkow poraził, a odebrawszy im kilka miast powrocił do Polski.

W tymże

W tymże samym czasie Jędrzey Potocki Kasztelan krakowski kilka miast na Podolu odebrawszy, Zniosł Turkow z Kamieńca wycieczki czyniących, a poraziwszy Tatarow Hospodara multańskiego przymusił do poddania się Polszcze, i osadę w Jassach zostawił.

R. 1686. Przymierze z Moskwą, ktore tylko do r. 1693. trwać miało przemienione zostało na Pokoy wieczysty, mocą ktorego Polska stosuiąc się do Traktatow Andruszowskich ustąpiła Moskwie Smoleńska, Czerniechowa, większey Części Woiewodztwa Kiiowskiego i Ziemi Siewierskiey. Obiecał nadto Jan III iż pisząc do Carow Moskiewskich tytułu Ziem ustąpionych używać nie będzie. — Car Moskiewski przyrzekł z swey strony 200.000. Rublow wypłacić i przystąpić do przymierza z Cesarzem, Krolem, i Rplitą Wenecką przeciwko Turkom i Tatarom. — Ugoda ta znana iest znana iest pod imieniem Traktatow Grzymułtowskich.

W tymże samym Rku Jan III o zawoiowaniu Ziemi Multańskiey i Wołoskiey zamyślał, i łatwoby był tego dokazał, gdyby był pieniędzy nie żałował i usłuchał rady Margrabiego de Fleuri radzącego mu aby Flottę na Dunaju wystawił. — Lecz On wszedłszy do Jassow i dawszy się uwieść chytrym obietnicom Hospodara, daleko się ku Tatarom Budziackim Budziackim zapuścił, ktory gdy Krol głęboko w kray zaszedł, paląc i pustosząc wszystko

Krola

Krola do cofnienia się przymusili.
R. 1687. Jan III. w przytomności Moskiewskich Posłów pokoy z Carem zawarty potwierdził. Pod czas audyencyi tym Posłom daney i na radzie Senatu Krolewicz Jakub po lewey ręce przy Krolu zasiadał. — W krotce potym 7000. Tatarow wpadło do Zołkwi Dziedzicznych dobr Krolewskich. Jnni zas Tatarowie Fortecę Kamieniecką w Żywnośc opatrywali. — Krol Kommendę nad woyskiem powierzył Krolewiczowi Jakubowi, ktory bombardował Kamieniec ale bez żadnego dla Polski pożytku. O powierzenie tey Kommendy bardzo się urazali Hetmani.
R. 1688. Seym w Grodnie pierwszy raz przed obraniem Marszałka zerwany był przez Dąbrowskiego Chorążego i Posła Wileńskiego. Było podeyrzenie na Krolową że ona mszcząc się za niepozwolenie krzesła Krolewiczowi Jakubowi obok Tronu Seymu tego zerwania była przyczyną.
R. 1689. Złożony Seym dla naradzenia się w wielu nayznakomitszych okolicznościach zerwany był dla wielkich niezgod między Seymującemi. Woiewoda Poznański oświadczył pragnienie swoie aby Krolowa w sprawowaniu Interessow Krolestwa nie miała tyle powagi. Biskup Chełminski w Senacie do Krola rzekł: „Albo przestań panować, albo panuy sprawiedliwie.„ Zważaiąc te wszystkie niepomiarkowane

ne mowy, wyznać trzeba, że dobrze napisał Montesquieu, iż „Wolność polityczna w tych się tylko „ „Państwach znayduie, gdzie rząd iest pomiarkowany."
R. 1690. Tatarzy Polskę nacieżdżaiący, 40. Chorągwi w niewolą zabrali, a za powtornym naiazdem samego Krola w Złoczowie byliby schwytali, gdyby go był szpieg nie przestrzegł, a Krol wcześnie nie uszedł.
R. 1691. Hrabia de Thun Poseł Cesarski, obiecał imieniem Pana swego 6000. Woyska posiłkowego Krolowi, i zachęcał go do podbicia Multańskiey i Wołoskiey Ziemi, pokazuiąc iż te Prowincyje łatwo zawojowane bydź mogą, i dostać się dziedzicznym prawem Krolewskiey Familii. Z drugiey strony Margrabia de Bethune Poseł Francuzki przekładał Krolowi iż obietnice Austryackiego Domu rzadko do skutku przychodzą Z tego powodu wszczęła się wielka kłotnia pomiędzy temi Posłami, tak dalece: iż się na poiedynek wyzywali. Cesarz Leopold koniecznie się domagał aby Margrabia z Polski ustąpił. Ludwik XIV. Krol Francuzki, zapobiegaiąc dalszym kłotniom, Margrabię do Szwecyi na Poselstwo naznaczył.
Po tym zaraz Jan III. wyiachał do Woyska i z nim wszedł do Ziemi Multańskiey, gdzie daleko więcey przez zepsowane drogi aniżeli od nieprzyiaciela ucierpiał. Żywności także bardzo mu brakowało, i Cesarz woyska obiecanego nie przysłał. To wszystko przymusiło Krola do wrocenia się do Polski —

R. 1692.

R. 1692. Znowu Tatarzy Polskę rabować zaczęli. Han nowe dla przywrócenia pokoju podeymuiąc starania Polakom Multany i Wołochy obiecywał. Woysko Polskie niemogąc dobyć Kamieńca dla przewyższaiących sił nieprzyiacielskich Zatrudniło się sypaniem okopow S. Troycy, częścią dla uskromienia Turkow wycieczki z Kamieńca czyniących, częścią dla przeszkodzenia dowozowi Żywności do teyże Fortecy —

R. 1695. — 60.000 Tatarow wpadło na Ruś i pod Lwow przyciągnąwszy przedmieścia Zapaliło. Lecz Jabłonowski Het. W. i Miączyński Podskarbi Nadwor. z Woyskiem przyciągnąwszy Tatarow za Dniestr Zapędzili.

R. 1696. Senat Krolowi pozwolił wyiachać za granicę dla używania wod mineralnych na poratowanie Zdrowia swoiego. Lecz Krolewski Lekarz Żyd imieniem Jonas zbyt wiele dawszy mu w Lekarstwie merkuryuszu, śmierć mu przyspieszył — Jan III umarł d. 17. Czerwca, tego własnie dnia, ktorego przed 22. laty Krolem był obrany —

Jan Sobieski postaci był pięknej i wspaniałey — Żonie swoiey nadto wiele pozwalał się mieszać do Interessow Kraiowych. § Z tego powodu mawiał Sapieha. „ Że Gabinet Krolowy stał się grobem praw i wolności Polskich — Ona łaski Krolewskie rozdawała, i Seymowemi kierowała obradami — a Zwycięzca Turkow Żony swoiey był niewolnikiem. —

Fryderyk.

FRYDERYK AUGUST II.

P. Jakie iest opisanie bezkrolewia po smierci Jana III przypadłego.

O. Po smierci Jana III Krolowa Wdowa z trze ma Synami Jakubem, Alexandrem i Konstantynem wyiachała do Zołkwi Dobr dziedzicznych Jana III dla uczynienia podziału między Synami. Przy tey czynnosci wielkie chciwosci swoiey Krolowa dała dowody, zkąd przyszło do wielkich kłotni z Krolewiczem Jakubem, i z tey przyczyny Krolowa publicznie Polakow zaklinała aby zadnego z Jey Synow za Krola nie obierali, a w szczegolnosci aby się wystrzegali Jakuba.

Woyska Polskie i Litt. uczyniły Związek dla otrzymania Zołdu. Turcy i Tatarzy grozili wtargnieniem w Kray Rplitey.

Między ubiegaiącemi się do Korony naypierwszy był Krolewicz Jakob, maiący po sobie, naprzod zwyczayny w Polszcze wzgląd na Familią Krolewską, potym spowinowacenie się z Naypotężnieyszemi w Europie Monarchami po Zonie swoiey, na ostatek własne męstwo swoie, ktorego na woynie wiedenskiey dał dowody. Ale niezgody z Matką, mnostwo osob narzekaiących na przeszłe rządy, a nadewszystko zabiegi Polignaca Posła Francuzkiego od Tronu Go oddaliły. Oprocz tego Xiąże de Conti, Karol Xże Neuburgski, Leopold Xże Lotaryński, i Ludwik Xże Badenski do Korony się ubiegali. Partya Xcia

de Conti

de Conti nad innemi Górowała, kiedy Jan Prebendowski Kasztelan Chełminski wspomniał Xięcia Elektora Saskiego, męstwem, bogactwami, i wielą przymiotami Zaszczyconego. Sama tylko Dysydentska Religia ktorą wyznawał, była Mu na przeszkodzie do osiągnienia Tronu Polskiego, ale i ta przeszkoda wnet ustała, gdy Fryderyk August Katolicką przyiął Religią.

Zaczął się nareszcie Seym Elekcyi w R. 1697 ktory wielą był zakłocony niezgodami. Hrabia Flemmig Poseł Elektorski usilnie popierał partyą Pryncypała swoiego, ktory obiecywał: 1. Dziesięc milionow do Skarbu Rzpltey Zapłacić –
2. Kamieniec swym kosztem Polszcze przywrocić –
3. Odzyskać Podole, Ukrainę, Multany, Wołochy, i wszystkie inne kraie od Polski oderwane, Naostatek 6.000 Woyska utrzymywać swym kosztem na usłudze Rplitey. – Radziejowski atoli Prymas i Kardynał razem, z ktorym wielka część Szlachty trzymała przystąpił do Nominacyi na Krolestwo Xięcia de Conti i do Kościoła S. Jana na śpiewanie Te Deum laudamus udał się. – Partya Saska w Polu zostawszy przeciw tey Elekcyi protestowała się, a Biskup Kujawski w 2. godziny po pierwszey Nominacyi ogłosił Krolem Fryderyka Augusta Elektora Saskiego i z Pola Elekcyi do tegoż samego Kościoła udawszy się, Bogu za Elekcyą dokonczoną podziękował.

kował.

Dnia 28. Czerwca Partya Saska znowu się do Okopow na mieysce Elekcyi udała, gdzie nominacya Krola powtorzona była, a to dla tego, iż pierwszey Nominacyi iako nie na zwyczaynym mieyscu uczynioney niektorzy przyganiali. Zaproszono do tychże Okopow Kardynała Prymasa, lecz On na zadne prozby nakłonić się nie dał. Hrabia Flemming Poseł Elektorski Pacta Conventa Imieniem Pana swego zaprzysiągł. W tych Pakthach oprocz potwierdzenia dawnych przywilejow Kraiowych znaydowały się ieszcze te Warunki: 1. iż dwa Ministeria iedneyże familii nie będą mogły bydź nadane. 2. Iż Prawa Litt. z Polskiemi zupełnie porownane będą. 3. Iż woysku z przyczyny związku uczynionego zupełna dana będzie amnestya. 4. Że Krol będzie miał wolność wykupienia Dobr zastawionych Stołu Krolewskiego, ktorych iednak iako też i Komor Arędą Żydom puszczać nie będzie mogł.

Elektor zastał w Tarnowicy Postow od Rpltey zapraszaiących Go na obięcie Tronu. Ciągnął zaś z Woyskiem 8.000 ludzi wynoszącym na poparcie Elekcyi swoiey. w Piekarach sam August Pacta Conventa zaprzysiągł i Kommunią z rąk Biskupa Żmudzkiego przyiął. Tamże Diploma Elekcyi oddane Mu było od Biskupa Kujawskiego i Kasztelana Krakowskiego.

Wkrotce potym wiazd do Krakowa odprawił się.

Lubo

Lubo Zaś Partya Xięcia de Conti statecznie utrzymowała swego Kandydata, że go atoli prędko do Polski sprowadzić nie mogła, przeto August II koronowany był w Krakowie Dnia 15. Lipca od Biskupa kujawskiego. – Seym Koronacyi cokolwiek był Zakłocony; z tey przyczyny, iż na nim domagano się, przeczytania Paktow Conventow które niektorzy mieli za podeyzrzane. Prebendowski atoli potrafił uspokoić okazaną w tey mierze troskliwość Posłow, i Seym szczęśliwie doszedł.

R. 1698. August z Krakowa do Warszawy przyiachał, aby się zbliżył do Łowicza gdzie partya przeciwna miała swe radyss i wspaniały wiazd do tegoż Miasta odprawił. Lubo Zaś radzili niektorzy aby przeciwnikow sięgać orężem. August atoli łagodnością, tego dokazał, iż wszyscy Małopolanie i Część Województw Wielkopolskich Związku odstąpiwszy do Błonia wyiachała, gdzie Augusta II za Krola uznano, pod obowiązkiem aby wszystkie prawa a osobliwie Wolność Elekcyi potwierdził, aby przyrzekł Woyska Zagraniczne po uspokojeniu wewnętrznych Kłotni wyprowadzić, aby na ostatek w Paktach Conwentach poprawiono cokolwiek sprzeciwiałoby się dawnym Prawom i Zwyczaiom Narodu.

Krol do Pruss wyiachawszy do Gdańska udał się, i tam odebrał powinszowanie od Mini-

stra–

stra Stanow Hollenderskich. – Za Powrotem Krolewskim Zaczął się Seym Pacificationis wnet potym od Szesiu Posłow Litt Zerwany – Nadgrodziło się to iednak Zaszła z Prymasem Zgoda, ktorey te nayciekawsze były Artykuły: 1. Iż Krol wszelkiego starania miał dołożyć na nawrocenie swey Zony do Katolickiey Religii, do ktorey Sam osobliwszego przywiązania iak naywyraźnieysze dać był winien dowody. 2. Iż Trybunały nie prędzey reassumowane będą aż Elekcya Krola od Prymasa potwierdzona Zostanie. 3. Iż Krol nie miał się nigdy upomnać u Rplitey powrocenia Sobie Summ łożonych na dostąpienie Korony.

August II Zupełnie na Tronie ugruntowany myśleć począł o wykonaniu włożonych na siebie obowiązkow. Zaczął Zaś od odebrania Kamieńca. – Wyiachawszy Z Warszawy Ziachał się w Rawie Z Carem Moskiewskim Piotrem W., ktory Z Wiednia do swego Państwa powracał. – W tym miescie przyrzekli sobie Monarchowie iak nayscisleyszą przyiaźń.

Wyiachał potym August pod Lwow do Woyska. Felix Potocki Wda Krakowski i Hett Polny Kor w 6000 Woyska w obozie pod Podchaycem stoiący 60000 Tatarow odpędził i przymusił do powrotu ku Kamieńcowi. Ale spozniona pora, niedostatek Zywnosci wszczęte niezgody pomiędzy woyskiem Saskim i Polskim niepozwoliły o dobywaniu Kamieńca skutecznie

pomysleć

pomyslei. Zaczym Woysko na Zimowe kwatery rozeszło się.
W tymże samym Rku Kurfirszt Brandeburgski otoczył swym Woyskiem Elbląg zasadzaiąc się na Traktacie Bydgowskim, mocą ktorego tož miasto Oycu Jego w Zastaw za 400.000. Talarow puszczone bydź miało. Miasto to iednak niewprzod się poddało aż widząc iż pomocy Polskiey nie miało, a Generał Brandeburgski wszelkie do obleżenia onegoż czynił przygotowania. Urażony takowym postępkiem August chciał się go pomścić Orężem, ale Senat sprzeciwił się temu radząc aby w tey okoliczności użył Gwarantow Oliwskiego pokoju.
R. 1699. Zawarty był sławny pokoy Karłowicki za pośrednictwem Anglii i Hollandyi pomiędzy Polską i Turkami. Mocą ktorego Turcy oddali Polszcze Kamieniec i to wszystko, co tylko na Ukrainie i podolu posiadali, przyrzekli oraz żadney nie przywłaszczać sobie władzy nad Kozakami, i poddanym swoim a osobliwie Tatarom surowie wszelkich przeciw Polakom nieprzyiacielskich Krokow Zabronić.
Ledwie co tylko warunki te przyięte były, kiedy Tatarzy Ruś znowu plądrować Zaczęli a Turcy złożyli to na opieszałość Ministra w podpisaniu Traktatow. Jednakże Zabranych w niewolą Polakow bez okupu wydano, i tych, ktorzy przyczyną byli tego wtargnienia ukarano. Tym sposobem August II. bez wylania krwi przywrocił to Polszcze, co Krol Michał stracił, a czego Jan III pomimo odniesionych Zwycięstw dla nierzetelności

Austryakow

Austryakow odzyskać nie mogł.
W tymże samym Rᵘ odprawił się Seym Pacyfikacyi, na ktorym i Krolewska Elekcya potwierdzona była, i ustanowione Prawa na utrzymanie Religii i wolnosci Kraiowych — Krol przyrzekł Woysko Saskie odesłać, ktorego przytomność w Polszcze szemrania była przyczyną — Zakazane są także wszelkie związki Woyskowe —
Na tymże Seymie przyznane iest Krolowi prawo nominowania Opatów rownie iak i Biskupów. Używali zdawna prawa tego Krolowie Polscy, a Zakonnikom niewolno było obierać Opata przynaymniey bez zezwolenia Krolewskiego. Nominacye Opatow Zakonnych od Biskupow, a Kommendataryuszow od Papieża potwierdzone bywały. Za Panowania Krola Michała /ktorego Prerogatywom nieraz bezkarnie uwłaczano:/ Zaszły były sprzeczki o Nominacyą Krolewską na Opactwa. August II. mocno przy prawie swoim obstawał, a Syn Jego August III /: o ktorym niżey:/ zabiegaiąc dalszym klotniom przystąpił do ugody w Rᵘ 1736. mocą ktorey Krolowi zostawiona iest Nominacya do Opactw 12: Tynieckiego, Lubienskiego, Płockiego, Wąchockiego, Mogilskiego, Sulejowskiego, Wągrowieckiego, Jędrzejowskiego, Paradyskiego, Czerwinskiego, Trzemeszynskiego, Hebdowskiego, i Probostwa Miechowskiego, do innych zaś Opactw wolna przy Zakonnikach została Elekcya —

Po rozdaniu niektorych Znacznieyszych Wakansow August II do Saxonii wyiachał. Podczas Jego niebytności uczyniona iest ugoda z Kurfirsztem Brandeburgskim przez Traktat d. 12. Grudnia w Warszawie Zawarty, ktorym Kurfirszt obowiązał się Woyska swoie z Elbląga Dnia 1. Lutego wyprowadzić, i wszelkich do tegoż Miasta odstąpić pretensyi. Krol Zaś i Rplita wypłacić miała Kurfirsztowi w 3. miesiące po Zakonczonym Seymie Summę 300.000 Talarow, a dniem przed przywróceniem Elbląga Kurfirsztowi lub wyznaczonym od niego Kommissarzom kleynoty niektore koronne Zastawą oddać. Gdyby Zaś w czasie wyznaczonym niebyła wypłacona rzeczona Summa, tedy Kurfirsztowi wolno bydź miało obiąć w possessyą Powiat Elbląski, i trzymać go Zastawą razem z kleynotami aż do Zupełnego wypłacenia tego długu.

R. 1700. Prusacy z Elbląga w czasie wyznaczonym ustąpili, i kleynoty Rplitey oddane są Pruskim Kommissarzom.

W tym Rku Zaczeła się okropna na Połnocy, a dla Polski strasztliwa woyna. August II. pod pozorem odzyskania Kraiow od Rplitey oderwanych, uwiedziony nadzieią łatwego przywiedzenia do skutku Zamysłow swoich, nie pomniąc na to, iż przez Pacta Conventa obowiązał się ani woyny nie podnosić, ani w Traktaty wchodzić, a nawet ani oderwanych od Rplitey krain nie odbierać bez dołożenia się oneyże, przeciwko zdaniu całego Senatu woyska swoie do

Inflant.

Inflant postał. Wszystkie okoliczności zdawały mu się bydź pomyślne. Karol XII. Krol Szwedzki, 18. lat tylko maiący nie miał ieszcze potrzebnego doświadczenia do rządzenia i bronienia Kraju swoiego, nadto uwikłany był w woynie z Duńczykami. Z Drugiey strony Moskwa do woiowania przeciwko niemu, wielkie czyniła przygotowania. Rozumiano przeto iż na Zupełne Jego Zwoiowanie dosyć iest z Woyskiem pokazać się. Nie brakowało zaś pozornych przyczyn do usprawiedliwienia przedsięwziętey Woyny. Traktaty Oliwskie w wielu punktach naruszone były. Szwedzi poczęli się sprzeciwiać wolney Krolow Polskich Elekcyi. Xiąże Kurlandski Hołdownik Polski żalił się o ukrzywdzenie swych granic i handlu. Inflantczykom odebrano dawne przywileje. Zeglugę do Portu Polangen zatamowano. Horn General Szwedzki bez dołożenia się Rpltey przez Zmudź Woysko do Pruss niegdyś zaprowadził. Szwecya nowe cła i podatki ustanowiła i uderzyła na Krola Duńskiego który był Polskim Sprzymierzeńcem.

August II chcąc się wymowić przed Narodem Polskim z przedsięwziętey bez Zezwolenia Stanow woyny, utrzymywał, iż cały tey woyny skutek na prędkości wykonania i na zachowaniu Sekretu iest zasadzony, a przeto rzecz była niepodobna Seym zgromadzić i na nim w tey mierze naradzać się.

Flemming Feld-Marszałek Saski uszedł zatym do Inflant, i dobywszy Zamku Kober

przyiachał

przyiachał do Warszawy dla zebrania więcey ludzi i pieniędzy, na obleżenie Rygi. — Krol sam z 12. Tysiącami ludzi do Inflant udał się, i Szwedow 2 razy poraziwszy do cofnienia się przymusił. Rygę z wszystkich Stron opasano, i na postrach kilka bomb i kul rozpalonych do niey wrzucono, lecz Krol nie chcąc ruynować miasta i unikaiąc urazy Hollendrow ktorzy tam na 2.000.000 w Towarach mieli, od obleżenia odstąpił.

Car Moskiewski woynę Szwedom wypowiedziawszy złączył się przez przymierze z Augustem II i potężną w tey woynie przyrzekł mu pomoc — Moskale pod Narwą zwyciężeni od Szwedow zostali, chociaż 10. razy licznieysze od nich mieli woysko —

R. 1701. Kurfirszt Brandeburgski Fryderyk I. wziął na siebie tytuł Krola — Ceremonia Koronacyi w Krolewcu odprawioney to miała osobliwszego, iż Krol Pruski sam sobie Koronę na głowę włożył. Jeszcze w R.^u^ przesztym przez publiczne pismo ogłosił, iż nowa ta godność w niczym ublizyć nie ma Possessyi Prus Polskich do Rplitey naleiących, iakoteż Welawskiemu i Bydgowskiemu Traktatowi. Nowy Krol Pruski uwiadomił Augusta II o swoiey Koronacyi przez Hrabię de Wollemodt Posła swoiego, ktory w Warszawie audyencyą u Krola miał w przytomności samych Saskich Ministrow, gdyż Polacy nie chcieli się na niey znaydować. August II posłał do Berlina

Towiariskiego

Towiańskiego Podczaszego Kor: z powinszowaniem Imieniem swoim nie zaś Rplitey dostąpioney korony. Narod zaś Polski dopiero w R.u 1764. po odebraniu iako nayuroczystszym przyrzeczeniu od Krola Pruskiego, iż nowy ten tytuł bynaymniey uwłaczać nie ma całości Kraiow Rplitey, na Seymie Konwokacyinym tytuł ten przyznał.

W tym samym R.u Karol XII Krol Szwedzki przeprawiwszy się przez Dźwinę, Sasow na przeciwney stronie stoiących odpędził, a Dunamunde odebrawszy całą Kurlandyą pod moc swoią podbił. Prymas i Rplita starała się przeprosić Karola; ale On odrzuciwszy te prozby oświadczył się, iż Augusta strącić z Tronu, a innego podług swey woli na nim osadzić pragnie.

August II naklaniaiąc się na usilne Polakow żądania woyska Saskie do Saxonii odesłał. Zaczym Prymas Radziejowski prozby swoie u Krola Szwedzkiego ponowił, oświadczaiąc iż Sasi ktorych sciągał, iuż z Granic ~~swoich~~ ustąpili Polskich. Pomimo tego atoli Szwedzi do Żmudzi weszli a Krol Szwedzki w przedsięwzięciu swoim nieuskruszony, pod obowiązkiem tylko detronizowania Augusta z Polski ustąpić obiecywał.

R. 1702. złożony był Seym w Warszawie na ktorym postanowiono wysłać Posłow do Krola Szwedzkiego, upominaiąc się o ustąpienie z granic Polskich i o nadgrodzenie krzywd poczynionych, oświadczaiąc oraz iż Rplita Prawa swoie i Krola utrzymać postanowiła. Seym ten zerwany był przez Kazmierza Paca urazonego o niedostąpienie Marszałkostwa Litt.

kowstwa Litewskiego.
Gdy Posłowie Rplitey namowić nie mogli do pokoju Krola Szwedzkiego, August II za radą Senatu Woyska Kor. i Litt. zgromadził, i woysku Saskiemu złączyć się z niemi roskazał. sam zaś do Krakowa wyiachał. Tym czasem Szwedzi pod Warszawę przyciągnąwszy oneż Opanowali, a gdy z tamtąd ruszyli ku Krakowu August II w 24.000. wyszedł przeciwko 12.000. nieprzyiacielskiego woyska. Odprawiła się batalia pod Klissowem na ktorey 2000. Sasow zabili Szwedzi; a 1500. z całą Artylleryą, i Ammunicyą, zabrali w niewolą.
Po tym zwycięstwie Szwedzi Krakow odebrali. August II zgromadziwszy ostatki woyska swego pod tymże Miastem, do Sandomirza ciągnął, gdzie Wdztwa Małopolskie także Sieradzkie i Łęczyckie Konfederacyą, na utrzymanie wiary, Krola, i wolności złożywszy, postanowiły inne nieprzytomne Woiewodztwa do teyże Konfederacyi zaprosić, Posłow do Krola Szwedzkiego wysłać dla nakłonienia go do Pokoju, woyska przyczynić, i wszystkich z Szwedami trzymaiących za nieprzyiaciol Oyczyzny ogłosić. Szlachta na tym Ziezdzie tak gorliwie przy Auguście obstawała, iż gdy na Feliza Lipskiego Woiewode Kaliskiego podeyrzenie padło iż Szwedom sprzyiał, od zawzietey Szlachty został rozsiekany. Stosuiąc się zatym do nowo uchwalonych Ustaw Konfederacya wysłała w Poselstwie do Krola Szwedzkiego Stanisława Morsztyna Wdę Mazowieckiego i z kilka innemi Obywatelami —

Poselstwo

Poselstwo atoli to żadnego skutku nie miało. Wyiachał potym August II do Torunia, a ztamtąd na krotki czas do Saxonii, zkąd powrociwszy obecnym był na radzie Senatu, ktora wszystko to potwierdziła cokolwiek w Sandomirzu ustanowiono.

R. 1703. Na fundamencie chytrych Krola Szwedzkiego oświadczeń, iż skłonnym iest do pokoju, Prymas wezwał Senatorow do Warszawy. Mocno się o to uraził August II i radę Senatu złożył w Toruniu ktora potym do Malborga przeniesiona była — Prymas tym czasem w Warszawie zostaiąc z szczupłą Senatorow liczbą publicznie, a z Szwedami taiemnie naradzał się. Krol Szwedzki poraziwszy pod Pułtuskiem Generała Saskiego Toruń opasał.

W tymże samym R.u złożony był Seym nadzwyczayny w Lublinie, na ktorym żołd woysku naznaczono, uchwalono także poselstwo do Krola Szwedzkiego, aby bez dalszego zawodu oświadczył, ieżeli pokoju lub woyny pragnie a oraz postanowiono żadney nie słuchać propozycyi, ktoraby za cel miała złożenie Krola z Tronu. Przedsięwzięto Krolowi Pruskiemu zadosyć uczynić względem iego do Elbląga pretensyi, co aby prędzey do skutku przyszło, podatek na młyny włożono.

Na tym Seymie przytomnym był Kardynał Prymas, a niewzruszony żwawemi wielu oskarzaiących Go mowami, przysięgę na owczas nakazaną wykonał, iako nic na potym przeciwko Krolowi czynić nie miał. — Wkrotce Toruń poddał się

się Szwedom, ktorzy na to Miasto i na Elbląg nie-
zmierne nałożyli Kontrybucye. Sam Gdansk 100.
Tysięcy wypłacić musiał.
R. 1704. Woiewodztwa Wielkopolskie urażone
o to, iż Posłowie Jch na Seymie Lubelskim nie
byli przyięci złożyły nową Konfederacyą dla
obrony kraju i wolności. Prymas Ziazd w War-
szawie naznaczył na ktorym wiele Woiewodztw
do Konfederacyi przywiązanych w chęci ziedna-
nia Oyczyznie pokoju na inne zdania dało się
nakłonić. Kommissarze Szwedzcy przybywszy
list od Krola swoiego oddali, w ktorym całemu Zgro-
madzeniu obranie na Tron Krolewicza Jakuba za-
lecał, i tego dokazał iż na tym zgromadzeniu
Dnia 16. Lutego ogłoszono iż August od Koro-
ny odpadł, a wszyscy Przyiaciele Jego są nie-
przyiaciołmi Oyczyzny.
August radę wielką w Krakowie zgromadził, na
ktorey Ci co się byli do Warszawy ziachali krzy-
woprzysięzcami i buntownikami są osądzeni.
Krolewiczowie Jakub i Konstanty pod Wrocławiem
od Sasow zachwyceni do Königsteynu byli za-
prowadzeni. Sam zaś August ledwo uciekł przed
Szwedami z Krakowa, gdy na niego niespodzia-
nie napadli.
Prymas Radziejowski iuż się więcey z przywiąza-
niem swoim do Szwedow nie taiący, Bezkrole-
wie ogłosił, i czas obrania czyli raczey mianowa-
nia nowego Krola naznaczył. Karol XII. Krol Szwedz-
ki z Torunia do Warszawy dla przyspieszenia E-

lekcyi

lekcyi Krola z woyskiem swoim przybył. Podał zaś za Kandydata do Korony samego tylko Stanisława Leszczyńskiego Woiewodę Poznańskiego, ktorego osobliwsze przymioty warte wprawdzie były korony ale sprawiedliwszym sposobem nabytey. Chciał Prymas aby się berło dostało Hieronimowi Lubomirskiemu Hetmanowi W. Kor. ale za zdaniem i wolą Krola Szwedzkiego iść musiał. Nastąpiło zatym obranie skwapliwe, prawom przeciwne, i nieważne. Na mieyscu Elekcyi znaydowało się woysko Szwedzkie. Tamże pomimo nieprzytomności Prymasa i wielu Senatorow, mimo zakaz Klemensa XI. Papieża klątwą grożącego, i mimo Protestacye Konfederacyi za Naleganiem Horna Generała Szwedzkiego Bronikowski Poseł Poznański głos na Leszczyńskiego dawszy wielu do tego pociągnął. Na ostatek Swięcicki Biskup Poznański Stanisława Leszczyńskiego Krolem Polskim ogłosił. Nie pomogło bynaymniey Prymasowi i innym Panom iż na Elekcyi przytomnemi nie byli. Karol XII. wnet ich do uznania Stanisława przymusił, i sam pierwszy Stanisławowi Krolewskie czynił honory.

Sandomirska Konfederacya w tych okolicznosciach nie odstąpiła Augusta, ale raczey Stanisława Leszczyńskiego i wszystkich iego przyiacioł za buntownikow osądziła. Papież Prymasa i Biskupa Poznańskiego do Sądu swego pozwał, a Narod cały do należytey ku prawemu Krolowi wierności upominał.

Wyiachał

Wyiachał potym Krol Szwedzki do Lwowa. Tym cza-
sem August z wielkim pospiechem pod Warszawe
przyiachał, zkąd Stanisław Leszczyński i Jego Ad-
herenci wczesnie umkneli. Biskup tylko Poznań-
ski chory w Miescie pozostał. August do Miasta
wszedłszy Biskupa pod areszt Nuncyuszowi oddał,
ktory go do Rzymu posłał, dwoch Synow Hetma-
na Wo i dwoch Ministrow Szwedzkich zabrał,
i znaczną na Miasto nałożył Kontrybucyą.
Dowiedziawszy się August iż się Szwedzi zbli-
żaią, ustępuiąc z Warszawy, Woysko w rożne
strony rozesłał, sam zaś do Krakowa poiachał
gdzie Hetman W. Kor. i dway Bracia Jego do
niego przyłączyli się.
R. 1705. Rożne potencye starały się o przywro-
cenie pokoju w Polszcze, a osobliwie Cesarz
Anglia i Hollandya.
Tegoż samego Ru Stanisław Leszczyński i Żo-
na Jego Katarzyna z Opalińskich od Konstan-
tyna Zielinskiego Arcybiskupa Lwowskiego ko-
ronowani byli w Warszawie z Woli Krola Szwedz
kiego. Zaraz po Koronacyi Karol XII. za-
warł przymierze z Stanisławem przeciwko
Augustowi II i Carowi moskiewskiemu.
Radziejowski Prymas zakończył w tym Ru
życie Dnia 13. Październik. Wykrętami zaś
swoiemi tego tylko dokazał, iż Oyczyznę swoią
do ostatniego przywiodł zamieszania i sam się
z Krolmi, Karolem, Augustem, i Stanisławem, także
z Rplitą i Rzymem pokłocił.

August taiemnie z Saxonii wyiachawszy, do Tykocina przybył i tam Order Orła białego postanowił, Z napisem: Pro Fide, Lege, et Rege. — Z Początku Kawalerowie na wąskiey wstędze niebieskiey nosili na piersiach ten Order, i dopiero od R. 1713. Zwyczaynym teraz sposobem nosić go Zaczęto.
R. 1706. August Woyska swoiego Kommendę oddał Generałowi Schulemburg, Karol XII. wysłał przeciwko Niemu Marszałka Renschild. Ci dway Wodzowie pod Wschową spotkali się. Batalia nie trwała dłużey nad kwadrans. Woysko Saskie dwa razy licznieysze niż Szwedzkie, idąc Za przykładem Moskalów których było 7000. w rozsypkę poszło. Regiment ieden Francuzów któremu dozor Artylleryi był powierzony, widząc Zbliżaiących się Szwedów broń złożył, i służbę potym u Krola Szwedzkiego przyiął.
Tyla nieszczęśliwościami skołatany August sama się umysłu stałecznością, i przyiaźnią Cara utrzymywał. Naywiększe dla Niego było nieszczęście kiedy Karol XII. Litwę, i Wołyń spustoszywszy wtargnął do Saxonii Dnia 1. Września i oboZem pod Alt-Ranstadem stanął. — August boiąc się, aby z Saxonią nie stało się to samo co z Polską prosił o pokoy przystoyny Krola Szwedzkiego — Karol XII. zaślepiony swym szczęściem następuiące do pokoju podał Kondycye: 1. Aby August Korony Polskiey odstąpił. 2. Aby Stanisława Leszczyńskiego za Krola uznał. 3. Aby

wyrzekł

wyrzekł się przymierza z Piotrem W. Carem Moskiewskim, i Posła Jego Patkula w Dreźnie areszto-wanego wydał Krolowi Szwedzkiemu — Lubo zaś August i Xiążę Menżykow naywyższy Hetman Woysk Rossyiskich w czasie traktowania o pokoy zupełne nad Szwedami odniesli zwycięstwo, nic to atoli nie przeszkodziło Karolowi do uporczywego utrzymywania podanych od siebie propozycyy pokoju — August II obawiaiąc się, aby za poszrednictwem Krola Pruskiego pokoy między Moskwą i Szwecyą nie stanął, a nadewszystko troskliwy o Państwo swoie dziedziczne, przystał na kondycye od Krola Szwedzkiego przepisane i pokoy Alt-Randstadski przyiął. Przymuszony był nadto Krolewiczow Jakuba i Konstantyna uwolnić, i List z powinszowaniem Tronu do Leszczyńskiego napisać. iako też Patkula Posła Moskiewskiego wydać Karolowi, ktory go w następuiącym Rku żywo pod Miastem Kazmierzem ćwiertować kazał —

R. 1707. Polacy Augusta strony trzymaiący się, nie sądzili się bydź obowiązanemi do zachowania pokoju tak zelżywego. Przeto na ziezdzie Lwowskim pod dyrekcyą Stanisława Szembeka Prymasa i Denhoffa Marszałka potwierdzono Sandomirską konfederacyą, i uchwalono Krola innego nie uznawać, procz tego ktoryby wolnemi głosami Stanów był obrany. Potwierdzono zatym przymierze z Carem zawarte, Moskiewskie woyska po całey Polszcze rozłożone po nieprzyiacielsku postępowały z Partyzantami Szwedzkiemi. Zieliński

ski także Arcybiskup Lwowski od Moskalow w niewolą został zabrany.

R. 1708. Wzmocniwszy i zbogaciwszy woysko swoie w Saxonii Krol Szwedzki, ruszył z nim do Mazowsza gdzie wielkie popełnione były okrucieństwa z przyczyny Kurpikow zawadzki po drogach czyniących, ktorych Szwedzi przymusili do tego, że ieden drugiego wieszał. Z Mazowsza udał się Krol Szwedzki ku Grodnu z 35.000. Woyska, zostawiwszy go 7.000. przy Krolu Stanisławie. Po odebraniu Grodna Karol XII. za Carem upędzał się, a zniosszy Moskalow w iedney potyczce przeprawił się przez Dniepr, maiąc nadzieię, iż z rowną łatwoscią strącić z Tronu potrafi Piotra Wgo iak i Augusta. Źle sobie atoli w tey mierze zaradził, bo zamiast ciągnienia prosto ku Stolicy Moskiewskiey udał się na Ukrainę dla Opatrzenia woyska swoiego w żywność i ammunicyą, i dla złączenia się z Mazepą Hetmanem Kozackim, ktory się był zbuntował na Cara. Tamże oczekiwał na 12.000 Woyska ktore Generał Lewenhaupt iemu prowadził z Szwecyi. Lecz Generał ten, Inflanty i Kurlandyą przeszedłszy napadł na Moskalow w Woiewodztwie Mscisławskim i tam po 3dniowey bitwie zaledwo z 5.000 Woyska przyszedł do Krolewskiego obozu. Wozy ktorych na 8000 z sobą prowadził częścią spalone, częścią od Moskalow zabrane zostały. — Xiążę Menżykow z drugiey strony od samychże Kozakow uwiadomiony o zdradzie Mazepy Ukrainę opanował, co sprawiło iż Mazepa

ledwie

ledwie z dwiema Potkami Kozakow do Szwedow przyłączył się — Karol XII nie tracił jeszcze serca, spodziewaiąc się, iż ukraina cała do niego przystanie. — Zima nadzwyczay w tym R.^u tęga 2000 ludzi mu umorzyła.

R. 1709. Jak tylko Zima skończyła się, Zaraz Karol XII przeszedłszy Ukrainę, i Zaporowskich Kozakow na swoią przeciągnąwszy stronę, Pułtawę obległ. Piotr W. Car Moskiewski w 70.000. Woyska przybył Miastu na odsiecz. Krol Szwedzki ledwie trzecią część tey Liczby maiący stoczył bitwę, na ktorey Szwedzi srodze przypłacili Zuchwałości Krola swoiego, a Karol XII w iednym dniu wszelką prac swoich i zwycięstw korzyść utracił. Woysko Jego do Szczętu Zniesione było, a On sam z 800. Szwedami do Benderu Miasta Tureckiego uciekł.

Dowiedziawszy się o tym August II postanowił Krolestwo odzyskać, i tym końcem protestował się przeciwko Alt-Randstadskim Traktatom iako wymuszonym. Gdy zaś Stanisław Leszczyński z Woyskiem Szwedzkim przy sobie Zostawionym do Szczecina udał się, Krol August do Polski powrocił, i był przyięty z powszechną Narodu radością. Ziachawszy się potym z Carem w Toruniu Zawarł Traktat z Krolem Duńskim i Pruskim przeciwko Szwedom. — Pozbawiony pomocy Leszczyński wydał Uniwersały z oświadczeniem złożenia Korony —

R. 1710. Miasto Elbląg w ktorym się Znaydował Garnizon Szwedzki i skład ieden z nayznacznieyszych Karola XII. odebrali Moskale —

Tegoż

Tegoż samego R.u złożona była wielka rada w Warszawie, na ktorey skassowano Alt-Randstadskie Traktaty, Potwierdzono zaś Konfederacyą Sandomirską, Pacta Conventa Augusta II, i przymierze z Carem zawarte, ogłoszono także generalną amnestyą. Wyiachał potym Krol do Malborga, a ztamtąd do Gdańska. Obywatele tego Miasta poddaiąc się Krolowi za nieiakie Szwedom acz poniewolne sprzyianie 600.000. Złt. Pruskich wypłacić musieli.

R. 1712. złożony był Seym w Warszawie, na ktorym Stany Augusta II uznały za prawego Krola, uchwalono także aby Saskim Woyskom dla bespieczeństwa kraju sprowadzonym kwatery i żywności dostarczona była, aby wyprawić Posła do Cara, żądaiąc wyprowadzenia z Polski woysk Moskiewskich, i drugiego do Turek dla odnowienia Kartowickich Traktatow. Seym ten nowym cale przykładem był zalimitowany, to iest: ażeby to co dotąd było uchwalone, moc prawa miało, a w nastepuiącym R.u tenże Seym aby pod tymże samym Marszałkiem i temiż Posłami odprawował się. – Część ta 2ga Seymu nie udała się, i była zerwana, pierwsza w całości została.

R. 1713. Krol Stanisław wszystkich używszy sposobow na poratowanie Szwedow, taiemnie od nich wyiachał z Pomeranii, i do Turek udał się, aby się tam z Karolem XII. widział. Przez Jassy przeieżdzaiącego aresztowano, i do Benderu odesłano, wtenczas własnie gdy Karola XII. z Benderu do Demotyki prowadzono. w kilka miesięcy potym Stanisław

Stanisław wolności otrzymał.
R. 1714. Moskiewskie Woysko z Polski do Pomorza przeniosło się. W tymże R.u Pokoy Kartowicki za staraniem Stanisława Chomentowskiego Wdy Mazowieckiego Posła do Porty Ottomańskiey, potwierdzony został. Turcy iednak warowali sobie wolny przeiazd przez Polskę dla Karola XII. i ustąpienie z Polskiego Kraju Woyska Rossyiskiego.
R. 1715. Karol z Demotyki do Stralsundu powróciwszy o nowey przeciwko Polszcze woynie zamyślał. Tym czasem znowu się zaczęły wewnętrzne w kraju niezgody. Woysko Saskie w Polszcze stoiące bardzo się naprzykrzało Obywatelom przez wybieranie kontrybucyi. Dawał wprawdzie przyczynę August II utrzymywania woyska swoiego w kraiach Rplitey, że się obawiał nowey z Szwedami woyny, a oraz Turkom i Tatarom nie ufał. Lecz Sasi tak dalece obruszyli naprzeciwo sobie Polaków, iż Woysko Polskie uczyniło przeciwko nim związek, i w Małey-Polszcze stanęła już była konfederacya na wypędzenie Sasów z Polski. Usiłowano kilkakrotnie zagodzić te kłótnie, ale bezskutecznie, i ledwo dopiero
w R.u 1717. Pokoy wewnętrzny był przywrócony. Zaraz potym odprawił się Seym, który Pacyfikacyinym nazwano, i który nie więcey iak 7. godzin trwał, ponieważ na nim przeczytano tylko uczyniony Traktat, bez dopuszczenia żadnych nad nim

uwag

uwag, lub sprzeciwienia się. Na tym Seymie Woysko Polskie nowym zupełnie sposobem urządzone. — Od dawnego czasu nic zwyczaynieyszego nie było iak związki Woyskowe z niedostatku żołdu wynikaiące. Woyska albowiem dla otrzymania płacy czekać na Seym musiały, ktoryby na to podatki naznaczył. A że Seymy często zrywane bywały, podatki też ustawały, a Żołnierz pozbawiony płacy żył z zdzierstwa i rabunku. Potrzeba tedy było odmienić stan woyska, i stałe podatki na utrzymywanie go naznaczyć. — Krol w tym Traktacie przyrzekł, iż tegoż dnia, ktorego stwierdzona będzie ugoda, Woysko Saskie powracać do Kraiu swoiego zacznie. Stany także przyrzekły, skassować wszystkie Konfederacye, nawet i Sandomirską, i zakazać na zawsze związkow woyskowych.
Tegoż R. Cena Tynfow ktora dotąd była 30. groszy. podniesiona iest do 38. a wartość Czerwonego złotego do 18. złotych.
R. 1718. Uczynione były Sekretne negocyacye między Szwecyą, i Moskwą, na wyspie Aland, mocą ktorych Piotr W. opuściwszy Augusta 80.000. Woyska użyć miał na wskrzeszenie Traktatu Alt-Ranstadskiego. Ale Smierć Karola XII. zabitego kulą armatną, podczas dobywania Fortecy Friderikshal w Norwegii, i przymierze zawarte przez Augusta. II. z Karolem VI. Cesarzem, i Jerzym Krolem Angielskim przeszkodziło tym zamysłom.
R. 1720. Rossyiskie Woysko ustąpiło zupełnie z Krajow Rplitey. Zawarty także był pokoy pomiędzy

Polską

Polską i Szwecyą, mocą którego Ulryka Eleonora Siostra Karola XII. obowiązała się uznać Augusta II za prawego Króla Polskiego, a po iego śmierci tego, któryby prawnie od Rplitey był obrany. Królowi zaś Stanisławowi żadney nie dawać pomocy.
W tymże Rku potwierdzona iest w Zamościu Unia Kościoła Greckiego z Łacińskim w Polszcze.
R. 1721. Moskwa z Szwecyą zawieraiąc pokoy przyrzekła starać się o zupełne ugruntowanie pokoju pomiędzy Polską i Szwecyą.
W tymże Rku Piotr W. Car Moskiewski przybrał sobie tytuł Imperatora wszystkich Rusi. Tytuł ten od Rplitey Polskiey dopiero w Rku 1764. na Seymie konwokacyinym był przyznany Panuiącey teraz Katarzynie II, za daniem przez Nią uroczystego na piśmie przyrzeczenia, iż z powodu tytułu tego żadney sobie do Rusi Polskiey nie będzie rościła pretensyi.—
R. 1724. Stał się wielki rozruch w Toruniu — z którego wyniknęły skutki okropne. Student ieden z Szkoł Jezuickich, zdięty gorliwością podczas Processyi Bożego Ciała kapelusze niektórym Synom Obywatelów Sekty Luterskiey z głowy postrącał, (a iak inni dodaią:) do uklęknienia chciał ich przymusić. Ztąd do bitwy przyszło między Studentami i Pospólstwem Luterskim, które rozjuszone wpadło do Jezuickiego klasztoru, i zupełnie go zrabowało. Sprawa ta na Seym wytoczyła się, i przez Sądy Assessorskie była sądzona. Wypadł dekret surowy przeciwko

Miastu

Miastu, aby Prezydent, Vice-Prezydent, i z innemi 9. obwinionemi smiercią, byli karani. Miasto Jezuitom 22.000. Zł wypłaciło, Kosciol Nayswiętszey Panny i klasztor przyległy na Szkotę od Lutrow przemieniony, Katolikom był przywrocony — Dekret ten zupełnie przyszedł do skutku, sam tylko Vice-Prezydent na prozbę Katolikow Zyciem darowany. Co wszystko potym Konstytucya Seymowa potwierdziła.
R. 1725. w Polszcze nowey się woyny obawiać zaczęto, z przyczyny Toruńskiey sprawy. Gdyż Moskwa, Anglia, Prusy, Dania, Szwecya i Hollandya mocne z powodu kary wyznaczoney Dyssydentom uczyniły Reprezentacye. Kłotnia atoli ta przyiacielskim sposobem uspokoiona została.
R. 1726. Ferdynand Xiąże Kurlandski ostatni z Domu Ketlerow płci męskiey, maiąc lat 71. mieszkał w Gdańsku. Stany Kurlandskie w Mitawie zgromadzone, w niezgodzie i bez dołożenia się Rplitey obrały Xiążęciem Maurycego Hrabię Saxonii, Syna Krolewskiego Naturalnego. Rplita, ktora na fundamencie Konstytucyi R. 1589. za Zygmunta III uczynioney, po ustaniu Familii Ketlerowskiey płci męskiey, possessyą Kurlandyi obiąć miała, tak, ażeby ten kray tymże samym sposobem iak i inne Prowincye Polskie był rządzony, mocno na takowy postępek utyskiwać poczęła, i Krola na Seymie Grodzieńskim w tym Rku odprawionym obowiązała do ogłoszenia za nieprawną Elekcyi Maurycego, i do rozkazania temuż Maurycemu, aby zrzekłszy się wszelkich do Kurlandyi pretensyy Diploma E-

lekcyi

Elekcyi swoiey oddał. Lecz gdy Maurycy ani Krola ani Rzplitey rozkazow nie słuchał, ogłoszony był na tymże Seymie za nieprzyiaciela Oyczyzny, i bannizowany. Wyznaczono także Kommissyą, na uspokoienie sprawy Kurlandskiey.

Głownieysze Seymu tegorocznego te były Ustawy: 1. Aby Seymy na potym limitowane nie były. 2. Aby Dyssydentom pokoy w Religii był zachowany. 3o Aby Krol i Potomkowie Jego przy wolney Possessyi Gruntow w Warszawie na zbudowanie Pałacu zakupionych zostawali.

R. 1727. Moskwa z strony swoiey na Elekcyą od Kurlandczykow uczynioną narzekaiąc, pretensye swoie do tegoż Xięstwa odnowiła na fundamencie wyznaczoney wyprawy Annie Iwanownie Xiężnie Kurlandskiey, ktora potym była Carową Moskiewską. To było przyczyną iż Maurycy Hrabia Saski z Kurlandyi ustąpić musiał.

R. 1732. Traktaty między Polską i Austryą dawniey zawarte są odnowione, oprocz iednego Artykułu, mocą ktorego Polakom w Państwach Cesarskich, i Austryakom w Polszcze ludzi do Woyska zaciągać wolno było. — W tym także Roku Fryderyk Krol Szwedzki wieczny z Polską zawarł pokoy.

R. 1733. Krol Dnia 16. Stycznia z Drezna do Warszawy wyiachał bez względu na słabość Zdrowia swoiego. — Seym nadzwyczayny w tym Roku zaczęty w nadziei iak naywiększych pomyślności, przez śmierć Krolewską zakończonym bydź nie mogł. Fryderyk August II. godnym był Tronu, tak dla

przymiotow

przymiotow Serca iako i umysłu. Wspaniałość Jego z Ludzkością, i Łaskawością złączona, iednała Mu uszanowanie i miłość. Posiadał umieiętność Sztuk rycerskich, Znaiomość naywybornieyszych Kunsztow, i cudzoziemskich Języków, i siłę nadzwyczayną. Podczas woyny Połnocney, Za Swiadectwem Samych nieprzyiacioł, godnym się pokazał aby z Karolem XII. walczył. Nie miał prawda przez czas długi tego szczęścia, bez ktorego Bohatyr mniey się zwykł wydawać, lecz i w tenczas przez Stateczność umysłu zrownał się w sławie z przeciwnikiem Swoim Karolem XII.— Powrociwszy na Tron, nieszukał zemsty nad nieprzyiaciołmi Swoiemi, ale raczey Łaskawością onychże pozyskać starał się. On na zawsze przytłumił nieszczęścia z związkow woyskowych wynikaiące. On usilnie zawsze zalecał na Seymach przyspieszenie Sprawiedliwości, Zaludnienie Kraju, pomnożenie handlu, wprowadzenie Rękodzieł, otworzenie Mennic, naprawę fortec, Opatrzenie Arsenałow, i innych Potrzeb publicznych.— Uiął sobie atoli cokolwiek sławy przez zaczęcie z Szwedami woyny bez zezwolenia Rzplitey, przez uporczywe utrzymywanie w Polszcze woyska Saskiego, i przez wprowadzenie do Kraiu tych Zbytkow, ktore Cudzoziemcom pożytek przynosząc krajowi nie mało czyniły szkody.

Fryderyk

FRYDERYK AUGUST III.

Wkrótce po śmierci Augusta II. Teodor Potocki Prymas doniósł Stanom Rzplitey o stracie dobrego Krola. Seym Konwokacyiny zaczęty d. 27. Kwietnia, bardzo był zakłocony z przyczyny Dyssydentow Postami obranych których od tey Funkcyi oddalić chciano, i dla nadzwyczayney liczby Postow w niektorych Wojewodztwach obranych. — Po długich sprzeczkach przyszło przecie do obrad Seymowych, mocą których Dyssydenci od Funkcyi i urzędow oddaleni zostali z przydanym zakazem szukania Protekcyi u postronnych. — Obwarowano także Wolną Elekcyą Krola rodem Polaka, i Rzymskiego Katolika, żadnych Panstw dziedzicznych i Woyska swoich za granicą nie maiącego. Do takowey Elekcyi wszyscy Seymuiący i wszyscy Obywatele przysięgą obowiązali się. Seym Elekcyiny na Dzień 26 Sierpnia sposobem Pospolitego Ruszenia nakazany. Fryderyk August Syn zmarłego Krola, który zrazu zupełną okazywał obojętność względem otrzymania Korony Polskiey, wzruszony potym namowami Maryi Jozefy Zony swoiey, a Corki Jozefa I. Cesarza usilnie o osiągnienie Tronu starać się zaczął. Tym końcem Dnia 15. Lipca zawarty był Traktat z Cesarzem, który przyobiecał starania wszelkiego dołożyć dla wyniesienia Elektora na Tron Polski, iżeby to bez naruszenia wolności bydź mogło. W tym przeciągu czasu kilka się w Polszcze zebrało Partyy przeciwnych Ustawom Seymu Konwokacyinego. — Woysko Rossyiskie mocą zawartych z Cesarzem i Saxonią Traktatow zbliżyło się ku Polskim graniciom — Troche przed Elekcyą

Prymas

Prymas odebrał Anny Imperatorowy Rossyiskiey List, z oświadczeniem iż na Elekcyą Stanisława Leszczyńskiego nie pozwoli. Wielorakie zaś przyczyny iak Austrya tak i Moskwa miała do przeszkadzania Stanisławowi. 1º Że Interess tych Potencyy wyciągał aby Francya nie miała przyiaznego Krola Polskiego. 2º iż trochę przed śmiercią Augusta II. gdy Pogłoska szerzyć się poczęła iż Krol przeciwko Prawu urzędy niektore miał rozdawać, Prymas i niektorzy inni Panowie pisali do Cesarza i Imperatorowy prosząc o wsparcie wolności Polskiey. Nakoniec Moskwa i tę przyczynę przytaczała, iż Piotr W. gwarantuiąc Ugodę w R. 1716. i 1717 uczynioną, Zatamował na Zawsze drogę do Tronu Stanisławowi.
Seym Elekcyiny zaczął się Dnia 25. Sierpnia na ktorym wiele było kłotni względem obrania Marszałka, i ledwie dopiero Dnia 2. Września obrany był Marszałkiem Franciszek Radzewski Podkomorzy Poznański. Dnia 4. Września Krol Stanisław publicznie na osiągnienie Tronu Polskiego Listem Ludwika XV. Krola Francuzkiego był Zalecony. Ludwik XV. obiecywał go wesprzeć dostatkami Swemi, i gdyby Woyna z tey przyczyny powstać miała, pieniędzy mu na woysko dostarczyć, gdyby się zaś spokoyniee obeszło, przyrzekł Ludwik zastąpić Szlachtę Polską w oddawaniu Kontrybucyi na Woysko — Przyiachał nareszcie Krol Stanisław do Warszawy Dnia 9. Września i był od przyiacioł swoich z radością przyięty. Jadąc zaś przez Państwa Niemieckie udawał się bydź Towarzyszem Kawalera Dandelot

delot, ktory się kupcem bydź mienił. Dnia 11. i 12. Wrze-
śnia Prymas obieżdżał Woiewodztwa, ktore dosyć zgo-
dnie głosy swoie na Stanisława dawały; byli atoli
niektorzy żądaiący aby dla uniknienia kłotni, inny
Polak ale nie Leszczyński był obrany. proponowano
zaś Stanisława Poniatowskiego Oyca dziś Panuią-
cego Krola. — Gdy iuż sama tylko nominacya Kro-
la zostawała, Wda Sandomirski do niey przystąpić nie
pozwolił, pokiby zostaiący na Pradze Panowie na uczy-
nioną niezgodzili się Elekcyą. Wysłano zatym do
nich dwoch Senatorow i trzech Obywatelow Stanu
Rycerskiego z perswazyą. Tym czasem na usilne na-
leganie niektorych Prymas Leszczyńskiego Krolem mia-
nował. Przeciwko tey Nominacyi protestowali się
Panowie na Pradze będący, a będąc prześladowani
od przeciwney Partyi udali się do Węgrowa czekaiąc
tam na Woysko Rossyiskie.
Krol Stanisław Dnia 21. Września zaprzysiągłszy
Pacta Conventa, gdy się w Warszawie bespiecznym
bydź nie widział, dla zbliżaiącego się Woyska Rossyi-
skiego, wyiachał z Prymasem, Wiela Panami, Postem
Francuzkim i Szwedzkim do Gdańska.—
Pierwsza Straż woyska Rossyiskiego Dnia 29. Wrze-
śnia pod Pragą stanęła. 8000. Polskiego Woy-
ska długo opierało się Moskalom przez Wisłę
przeprawić się chcącym, nareszcie ustępuiąc prze-
mocy do Piaseczna cofnęło się. Tym czasem Panowie
i Szlachta Sprzeciwiaiąca się Elekcyi Stanisława
zgromadziła się pod Wsią Kamieniem gdzie się
była Elekcya Henryka odprawiła i tam Dnia 5.
Października

Października August III Elektor Saski Krolem był obrany i nominowany od Stanisława Hozyusza Biskupa Poznańskiego. Stanęła oraz na poparcie tey-że Elekcyi Konfederacya, ktorey Marszałkiem obrany był Poniński Instygator Koronny.
w Paktach Konwentach Augustowi III przepisanych oprocz zwyczaynych Artykułow znaydowały się ieszcze następuiące: 1° Utrzymywać Prawo Nominacyi na Kardynalstwo, i do Opactw. 2. Cudzoziemcom Nobilitacyi i Indygenatow bez rekomendacyi Ministrow nie dawać, i onych do żadnych urzędow nie przypuszczać. 3. Reskryptow żadnych Sądom ubliżaiących nie wydawać. W szczegolności zaś obiecywał August III Kamieniec i Okopy S. Troycy wyreparować. Arsenały Rplitey opatrzyć, Szkołę woienną i Szpital Żołnierski założyć. 3.000.000. Złt. Pol. na wsparcie publicznych potrzeb, a co rok 100.000. Złt. na Poselstwa Zagraniczne do Skarbu Rplitey wyliczyć. Mennicę wystawić, i Gory Olkuskie ku pożytkowi Rplitey otworzyć.
R. 1734. August III. Dnia 6. Stycznia stanął w Tarnowicy i był witany od Biskupa Krakowskiego i innych 7. Senatorow iakoteż 17. Delegatow z Stanu Rycerskiego i tam osobiście Pacta Conventa zaprzysiągł. — Za przybyciem Augusta III do Krakowa odprawił się pogrzeb Augusta II, Jana III i Maryi Kazimiry Krolowy Polskiey a Dnia 17. Stycznia Krol i Krolowa byli koronowani od Biskupa Krak. Seym Koronacyi odprawić się nie mogł dla małey liczby Posłow, odłożony był zatym na inny czas, a Kon-

federacya

federacya mocniey ieszcze przy wierze i Krolu była u=
gruntowana.
Krol Stanisław przybywszy do Gdańska przyięty był
od Jego Obywatelow z iak naywiększym przywią=
Zaniem. Miasto albowiem Gruntuiąc się na obietni=
cach Krola Francuzkiego wszelkie Z ochotą czyniło
przygotowania do wytrzymania obleżenia. — Dnia
13. Stycznia Moskwa przyciągnęła pod Toruń, ktory
poddał się w 4. dni; a niechcąc odstąpić Stanisła=
wa, 40.000. Talarow Kontrybucyi Moskalom wypłacić
był przymuszony.
W krotce potym Malborg, Grudziądz, i inne niektore
Miasta Pruskie Woyskiem Rossyiskim osadzone
były. ktore na początku Lutego iuż się pod Gdańsk
ściągać poczęło. — Za Przybyciem Feldmarszałka
Rossyiskiego Hrabi Munnich poczęto strzelać do
Miasta Z armat i moździerzy. Przy końcu Miesią=
ca Maja Woysko Saskie z Moskiewskim złączyło
się. Z Francyi Zaś Zamiast przyobiecanego liczne=
go woyska, 2000 tylko Zołnierzy przybyło i te wi=
dząc przemoc nieprzyiacioł do Francyi wrociły się.
Dnia 12. Czerwca Flotta Rossyiska z 25. okrętow
Złożona, przypłynęła pod Gdańsk, a odebrawszy For=
tecę Minde Dnia 24, i osadziwszy ią Woyskiem Sas=
kim dokazali tego Moskale iż Gdańszczanie przystą=
pili do ugody Dnia 30. mocą ktorey przy Zachowa=
niu praw swoich i swobod poddali się Krolowi Au=
gustowi. — Stanisław Zaś, ieszcze d. 27. taiemnie
Z Miasta wyszedłszy do Prus Brandeburgskich u=
dał się. Panowie w Gdańsku pozostali poddali się

Krolowi

Krolowi, Prymasa zaś Marszałka Seymowego Radzewskiego i Posła Francuzkiego Moslewa przez niejaki czas pod areształem trzymała, a Gdańszczanie za swoie do Stanisława przywiązanie znacznie okupić się musieli.
R. 1735. Seym Pacificationis zaczął się w Warszawie d. 27. Września, lecz czas iego 6niedzielny na niczym upłynął, gdyż Posłowie nawet do obrania Marszałka przystąpić nie chcieli, pokiby Woyska zagraniczne z Polski nie wyszły. — Konfederacya iednak do dalszego Seymu potwierdzona. Przytym dano moc Krolowi wezwania Szlachty na Pospolite ruszenie, gdyby tego była potrzeba. — Wkrotce potym Woyna z okazyi Elekcyi Krola Polskiego po całey prawie Europie rozciągaiąca się Traktatem Pokoju d. 3. Października w Wiedniu zawartym koniec otrzymała — Tym Traktatem Tron Polski Augustowi przyznany. Xięstwo Lotaryngii i Baru dożywotnim prawem oddane Stanisławowi, ktory przy Tytule Krola Polskiego i W. X. Litt. zostać się miał, i nadto dobra swoie w Polszcze będące odebrał. — Wolna Elekcya Krolow Polskich obwarowana. Panowie także w Krolewcu przy Stanisławie zostaiący otrzymali amnestyą, i do Polski wrócili się.
R. 1736. Krol August przez Posła swoiego w Wiedniu przyiął i potwierdził to wszystko cokolwiek o Polszcze ostatnim Traktatem obwarowano, a nawet zgodził się, na przyznanie tytułu Krola, Stanisławowi. W tymże Rku odprawił się Seym Pacificationis, ktory trwał 2. Tygodnie, i ktory ieden tylko w przeciągu 30letniego panowania Augusta III doszedł. Na tym

Seymie

Seymie ugruntowana zostata wewnętrzna spokoyność przez powszechną amnestyą. Ustawy Seymu Konwokacyinego względem Dyssydentow potwierdzone, Prymasa Prawo nominowania i koronowania Krola obwarowane, Krolowey 200.000. Złł. rocznego dochodu wyznaczono, gdyby Krola przeżyta; a za Zycia Krola zapewniono iey corocznie 2000 ✠. z Zupp Solnych. Względem Kurlandyi postanowiono, aby po wygaśnieniu Familii Ketlerowskiey hołdownym znowu prawem byta puszczona osobie od Krola wybraney.

R. 1737. Gdy Ferdynand Ketler Xże Kurlandski umart bezpotomnie, Szlachta Kurlandska lubo bezprawnie obrata sobie Xiążęciem Hrabię Birona Podkomorzego nadwornego Anny Imperatorowy Rossyiskiey. Sprzeciwili się temu obraniu przytomni na radzie Wschowskiey Senatorowie. Krol atoli na usilne zadania Imperatorowy i prozby Szlachty Kurlandskiey temuż Hrabi Bironowi i Potomkom Jego płci męskiey Xięstwo Kurlandskie lennym prawem oddał. Głownieysze Kondycye pod ktoremi Kurlandya oddana byta Xciu Bironowi są następuiące: 1. Aby Xże w czasie i mieyscu sobie od Krola wyznaczonym hołd oddawał. 2. Aby Katolikom wszelką w zachowaniu Wiary wolność zostawiwszy onymże Kościoł w Lipawie zbudował. 3. Aby dobra Stołowe Xiążąt Kurlandskich wykupił. 4. Aby podczas woyny przystawiał Rplitey 100. Jazdy lub 500. piechoty.

Rok ten dla głodu po całey prawie Polszcze panuiącego i cięzkich chorob z tey przyczyny zagęszczonych bardzo był nieszczęśliwy. Do Gdańska zboże z

Hollandyi

z Hollandyi sprowadzać musiano.

R. 1738. Seym zaczęty d. 6. Października na samych tylko zszedł kłotniach, których przyczyną była proponowana Aukcya woyska, i szkody od woyska Rossyiskiego w Polszcze poczynione, dla których iedni wydania Manifestu, drudzy nakazania Pospolitego ruszenia pragneli.

R. 1740. Po radzie Senatu w Wschowie w Czerwcu odprawioney Seym Zwyczayny 6. niedzielny zaczął się d. 3. Października, lecz i ten dla niezgod Obywatelskich na niczym się skończył. Przed końcem Seymu Krol doniosł Izbie Poselskiey przez 3. Senatorow o śmierci Karola VI Cesarza, i o potrzebie swoiey wyiachania do Saxonii, dla objęcia namiestniczych rządow Cesarstwa.

R. 1744. Z przyczyny woyny Niemieckiey ktora interessowała Augusta III iako Elektora Saskiego Seym Ordynaryiny w r. 1742. przypadły odprawić się nie mogł, i dla tego w tym R.ku dopiero zaczął się Seym w Grodnie d. 5. 8bra, na ktorym wielu gorliwych o dobro Oyczyzny Posłow domagało się pomnożenia woyska. Wszyscy uznawali tego konieczną potrzebę zwłaszcza że w sąsiedzkich Narodach tocząca się woyna, sprawiedliwym do tego była powodem, ale gdy przyszło do obmyślenia srzodkow utrzymywania tego Woyska wszczęły się zaraz niezgody i Seym na niczym się zakończył.

R. 1746. dla Familii Krolewskiey bardzo był szczęśliwy dla troiakiego oneyże z Zagranicznemi Monarchami spokrewnienia, to iest że Krolewicz naystarszy Fryderyk zaszlubił sobie Marya Antoninę corkę Karola VII Cesarza. Krolewna Marya Anna zaszlubiona

biona była Xiu Elektorowi Bawarskiemu, a Królewna Marya Jozefa Ludwikowi Delfinowi Francuzkiemu.
Przypadaiący w tym Rku Seym zaczął się w Warszawie d. 3. 8bra. ktorego Marszałkiem iednostaynemi głosy obrany był Xże Lubomirski Poseł Rawski.
Rugi i precedencya udztw niektorych, przyczyną były wielkich kłotni, do Dnia 14. tegoż miesiąca trwaiących, ale i te szczesliwie uspokojone były. Daleko większe były kłotnie o pomnożenie woyska, o opatrzenie mu żołdu, także o rewizyą gruntow, od ktorych podatki płacone bydź miały; i wyznaczenie do tego Lustratorow. Te Interessa cały czas tak w publicznych iako i w Prowincyonalnych Sessyach zabrały do Dnia 14. Listopada, ktory był Dniem ostatnim Seymu, Już zgoda na wszystkie prawie projekta zaszła, już one były podpisane, same tylko zostawały Litewskie projekta, ktorych dla spoznionego czasu bez swiecy czytać nie można było. Sprzeciwiali się niektorzy przyniesieniu swiatła, i gdy mimo ich woli przyniesione było. tak wielka powstała wrzawa, iż Marszałek Izbę pożegnać i Seymowi nieszczęsnemu koniec uczynić musiał, niebez narzekania cięzkiego a prawie przeklinania tych, ktorzy przyczyną byli tego nieszczęscia.
Tegoż Rku Krol Pruski wydał i ogłosił Publiczny Manifest, w ktorym przyrzekał nienaruszoną nigdy przyiaźń dla Rplitey, daleką zawsze od przyśpieszenia Jey iakowey szkody.
R. 1748. Seym Ordynaryiny zaczął się d. 7 Paździer. Początki tego dosyć były spokoyne, lecz w dalszym

ciągu

ciągu wielkie zaszły sprzeczki, mianowicie, o Cło Brzeskie litewskie, i te były przyczyną bezskutecznego rozeyścia się Seymu.

R. 1749. Przy ufundowaniu Trybunału Kor. w Piotrkowie, tak wielkie zdarzyły się kłotnie, iż do Oręża i iawnych gwałtow przyszło, przez co niesłychanym w Dzieiach Polskich przykładem tenże Trybunał był Zerwany.

Seymy 3, to iest: r. 1750. 1752. 1754. dla niezgod Obywatelskich nie miały żadnego Skutku. W R.^u^ także 1756. Seym Zwyczayny przypadaiący nie mogł bydź odprawiony dla tego że Krol Zatrudniony był wszczętą w niemczech woyną, i po opanowaniu Saxonii od Prusakow dopiero d. 27. 8bra. do Polski przybył.

Pani[illegible] teraz Krol, a na owczas Stolnik Litt. wziąwszy Or[illegible] Orła Białego d. 8. Grud. wyiachał w charakterze Posła W.^o^ do Petersburga.

R. 1757. Woysko Rossyiskie przez Kray Rplitey, zwłaszcza przez Inflanty, Żmudź i Litwe, pod Kommendą FeldMarszałka Apraxina przeszło do Pruss.—

Krolowa w Dreznie umarła, maiąc lat 57.—

Tegoż R.^u^ rownie tak i następuiących, wiele Zgromadzeń i Osob prywatnych przyłożyło się do Zapomożenia zniszczoney Saxonii. Miasto Gdańsk 50.000 Talar: dało.

R. 1758. Zaczęty d. 2. 8bra. Seym Ordynaryiny Zerwany był przez Podhorskiego Posła Wołyńskiego. Po zerwaniu Seymu odprawiła się staiona rada Senatu, na ktorey Zatrudniono się uspokojeniem Obywatelow Xiestwa Kurlandskiego; bez rządu i Xięcia teskniących. Już albowiem lat 18. Xiążę Biron, ktory był uczyniony opiekunem Iwana Sukcessora Tronu Rossyiskiego od

Anny

Anny Imperatorowy, i Regentem [illegible] drążczących mu tego Xięstwa w [illegible] Wielu Senatorow i Ministrow przeciwiało się, iż ten Interess niemoże bydź ukończony bez Seymu, większa atoli liczba przychylna Krolowi, zezwoliła na to, aby Xięstwo Kurlandskie oddane było Krolewiczowi Karolowi, maiącemu względy u Dworu Rossyiskiego, i u niektorych Obywatelow Kurlandskich przywiązanie. Diploma Tymczasowe oddane było temuż Krolewiczowi pod pieczęcią Większą Kor. a mnieyszą Litewską od Jana Małachowskiego Kanclerza Kor.

R. 1759. Odprawiła się Inwestytura Krolewicza Karola na Xięstwo Kurlandskie z wielką wspaniałością. W tymże R^u. Woyska Rossyiskie w Polszcze [illegible] przez nią ciągnące miały się okazyą [illegible] Prusakami do wkroczenia w kray Polski, nie bez [illegible] uciemiężenia Obywatelow, osobliwie Wdztwa Poznańskiego.

R. 1760 Brat Hana Tatarskiego do Polski uciekł. Han o wydanie go groźnym pismem dopominał się, ale za Staraniem Podoskiego Posła od Rplitey do Porty wyznaczonego i Hrabi de Vergennes Posła Francuzkiego groźby te skutku niemiały, i sprawa spokoynie zagodzona. — W tymże R^u. zaczęty d. 6. 8bra Seym Ordynaryiny, zerwany był ieszcze przed obraniem Marszałka od Lezeńskiego Posła Podolskiego.

R. 1761. Podskarbi W. Kor. czyniąc zadosyć zleceniu Rady Senatu ogłosił d. 12. 7bra. pierwszą złey Monety w Polszcze redukcyą. Dnia 28. 8bra. wydana była powtorna teyże monety redukcya, i oraz zakaz dla Żydow pod surowemi karami handlowania pieniądzmi.